

Азия/Европа

Ақпараттық-сараптама журналы

Наурыз 2016 жыл №03

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜNÜN AYLIK YAYINIDIR ЕУРАЗІЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ АЙ САЙЫН ШЫҒАРАТЫН БАСЫЛЫМЫ

KYRGYZSTAN IN THE EURASIAN ECONOMIC UNION: BENEFITS AND LOSSES

КЫРГЫЗСТАН В ЕВРАЗИЙСКОМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ СОЮЗЕ: ВЫГОДЫ И ПОТЕРИ

OVERVIEW OF PROSPECTS FOR THE CENTRAL ASIA–AFGHANISTAN ENERGY COOPERATION

ОБЗОР ПЕРСПЕКТИВ СОТРУДНИЧЕСТВА В СФЕРЕ
ЭНЕРГЕТИКИ МЕЖДУ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИЕЙ И
АФГАНИСТАНОМ

DR. FARKHOD AMINJONOV

12

CHINA'S BELT AND ROAD RISK ASSESSMENT ISSUE

К ВОПРОСУ ОБ ОЦЕНКЕ РИСКОВ
РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВЫ
КИТАЯ «ОДИН ПОЯС - ОДИН ПУТЬ»

LIDIYA PARKHOMCHIK

19

PUBLIC PERCEPTION OF THE "ONE BELT ONE ROAD" INITIATIVE IN KAZAKHSTAN

ОБЩЕСТВЕННОЕ ВОСПРИЯТИЕ
ИНИЦИАТИВЫ КНР «ОДИН ПОЯС - ОДИН
ПУТЬ» В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

DR. AZHAR SERIKKALIYEVA

33

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық – сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Mart 2016 Sayı: 03
Наурыз 2016 жыл №03

Sahibi / Меншік иесі
Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü
Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты директоры
Doç. Dr. Nevzat Şimşek

Genel Yayın Yönetmeni / Бас редактор
Dr. Aidarbek Amirbek

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Жауапты редактор
Dr. Assemgul Zhumagulova

Haber Müdürü / Жаңалықтарға жауапты редактор
Doç. Dr. Hayal Ayça Şimşek

Tercüme Ekibi / Аудармашылар тобы
Dr. Assemgul Zhumagulova
Dr. Azhar Serikkaliyeva
Saule Akhmetkaliyeva
Dinara Taldybayeva
Akбота Akylbayeva
Cengizhan Canaltay

Sekretarya / Хатшылық
Banu Alipbekova

Teknik Redaksiyon / Техникалық редакторлар
Kanat Makhanov
Aidana Arynbeke

Yayın Kurulu / Редакция алқасы
Doç. Dr. Nevzat Şimşek
Doç. Dr. Hayal Ayça Şimşek
Dr. Aidarbek Amirbek
Dr. Farkhod Aminjonov
Dr. Erkin Baydarov
Lidiya Parchomchik

Tasarım / жобалау
Merkez Repro
+90 312 384 78 98 - www.merkezrepro.com

Yönetim Merkezi / Басқару орталығы
Almalı Audanı, Mametova 48, 050004
Almaty, Kazakhstan
Tel. +7 (727) 279 97 94
Fax. +7 (727) 279 97 94
E-mail: info@eurasian-research.org

Haber-yorum ve analizlerde ifade edilen görüşler yazarların kendi görüşleri olup
Enstitü'nün yayın politikasını yansıtmamaktadır. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

"Ақпараттық-сараптама" және "Өзекті пікір" айдарларымен шыққан мақала авторларының
пікірлері институт көзқарасын білдірмейді. Журналда жарияланған материалдарды
институттың рұқсатынсыз көшіріп басуға болмайды.

DOÇ. DR. NEVZAT ŞİMŞEK**Merhabalar,**

Asya Avrupa Dergisi'nin ilk iki sayısında Avrasya bölgesinde sosyal yapı, siyaset, ekonomi ve diğer alanlarda yaşanan gelişmelerle ilgili analizlerin ve değerlendirmelerin okuyucular tarafından büyük ilgi görmesinin bizi sevindirdiğini belirtmek isteriz. Dergimizin 3. sayısı da diğer sayılarımızda olduğu gibi 30'dan fazla haber yorumu içermektedir.

Bu haber yorumlarının yanısıra dört farklı konuda hazırlanan analizleri de okuyucularımız ile paylaşmaktan memnuniyet duyacağız. Bu analizlerden biri Afganistan'ın Orta Asya ülkeleri ile enerji işbirliğinde yaşanan son gelişmeleri ele almaktadır. Bir diğer analizi ise Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne katılmasının ülkeye sağlayacağı faydaları ve ülke açısından yol açacağı kayıpları değerlendirmektedir. Avrasya ülkelerinin ekonomik işbirliğini arttırma yoluyla bireysel ekonomilerini kalkındırma ve küresel krizin ekonomileri üzerindeki olumsuz etkilerini azaltma hedefinin, Avrasya Ekonomik Birliği'ni hangi yönde etkileyeceği önümüzdeki yıllarda daha açık şekilde ortaya çıkacaktır.

Diğer bir analiz son dönemde önemi hızla artan Çin ve Yeni İpek Yolu Projesi'ni risk değerlendirmeye boyutuyla ortaya koymakta son analiz ise Çin'in öngördüğü 'Tek Kuşak Tek Yol' projesinin Kazakistan açısından nasıl algılandığına ilişkin değerlendirmeler içermektedir. Avrasya ülkelerinin hem birbirleriyle hem de diğer ülkelerle ticari ve ekonomik ilişkileri başta olmak üzere sosyal, kültürel, ve siyasi ilişkilerinin de arttırılması açısından ulaşım imkanlarının geliştirilmesi öncelikli öneme sahiptir. Bu açıdan Çin'in eski İpek Yolu'nu canlandırma amacıyla başlattığı Yeni İpek Yolu Projesi ve bu kapsamda yer alan farklı projeler Avrasya Bölgesi'nin gelişmesini ve küresel piyasalarla daha fazla işbirliğine girmesini sağlayacaktır. Yukarıdaki analizlerde Yeni İpek Yolu Projesi farklı açılardan değerlendirilmiştir.

Yorum ve değerlendirmelerinizin bizler için son derece değerli olduğunu belirtmek isteriz, Nisan sayısında görüşmek dileğiyle...

Құрметті оқырман қауым!

«Азия Еуропа» журналының алғашқы санында Еуразия аймағының әлеуметтік құрылымы, саясат, экономика және өзге де салаларының дамуына қатысты сараптама мен бағалаудың оқырмандар тарапынан үлкен қызығушылық тудырғаны бізді қуантқанын атап өткен жөн. Журналымыздың 3-саны да өткен сандарындағыдай 30-дан астам ақпарат пен сараптамадан құралған.

Аталмыш ақпараттық-сараптама хабарлармен қатар төрт тақырыпта сараптаманы оқырмандарға ұсынып отырмыз. Осы сараптамалардың бірі Ауғанстан мен Орта Азия мемлекеттері арасындағы энергия қуаты ынтымақтастығындағы өсу тақырыбын қамтып отыр. Екінші сараптамада Қырғызстанның Еуразия экономикалық ынтымақтастығына кіруінің мемлекетке берер пайдалары мен мемлекеттік тұрғыдан алғанда нені жоғалтатынын таразыладық. Еуразия елдерінің экономикалық ынтымақтастығын арттыру жолында дербес экономикалық өрлеу мен жаһандық дағдарыстың экономикаға теріс ықпалын азайту мақсатының Еуразия экономикалық ынтымақтастыққа қай бағытта ықпал ететіні алдымыздағы жылдары айқын байқалатыны анық.

Екінші сараптама соңғы уақытта маңыздылығы арта түскен Қытай мен Жаңа Жібек жолы жобасын тәуекелді бағалау өлшемімен Қытайдың қарастырған «Бір белдеу-бір жол» жобасының Қазақстан тарапынан қалай қабылданғанына байланысты тақырыпты қамтиды. Еуразия мемлекеттерінің бір-бірімен және өзге мемлекеттермен сауда-саттық және экономикалық байланыстары, сонымен қатар әлеуметтік, мәдени және саяси байланыстардың да нығаюы тұрғысынан тасымал мүмкіндіктерінің дамуы кезек күттірмес маңызға ие. Осы тұрғыдан Қытайдың бұрынғы Жібек жолын қайта жаңғырту мақсатында басталған Жаңа жібек жолы жобасы мен осы жоба шеңберінде орын алған өзге де жобалар Еуразия аймағының дамуын және жаһандық нарықта бұдан да көп ынтымақтастыққа жол ашуын қамтамасыз етеді. Сараптамада Жаңа жібек жолы жобасы әр қырынан қолға алынды.

Сіздердің пікірлеріңіз бен бағалауыңыз біз үшін өте маңызды екенін атап өткіміз келіп отыр. Сәуір айындағы санымызда қайта қауышқанша...

ÖNSÖZ АЛҒЫСӨЗ

<i>Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü</i> <i>Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры</i> <i>Doç. Dr. Nevzat Şimşek</i>	01
--	----

RÖPORTAJ СҰХБАТ

<i>Dünya Kazaklarını Bir Araya Getiren «Dünya Kazakları Cemiyeti»</i> <i>Қазақ диаспорасының қара шаңырағына айналған қауымдастық</i> <i>Mamaşev Talgat Asiluly</i>	04
---	----

GÜNCEL ӨЗЕКТІ ПІКІР

<i>Overview of Prospects for the Central Asia–Afghanistan Energy Cooperation</i> <i>Обзор перспектив сотрудничества в сфере энергетики между</i> <i>Центральной Азией и Афганистаном</i> <i>Dr. Farkhod Aminjonov</i>	12
<i>China's Belt and Road Risk Assessment Issue</i> <i>К вопросу об оценке рисков реализации инициативы Китая</i> <i>«Один пояс – один путь»</i> <i>Lidiya Parkhomchik</i>	19
<i>Kyrgyzstan in the Eurasian Economic Union: Benefits and Losses</i> <i>Кыргызстан в Евразийском экономическом союзе: выгоды и потери</i> <i>Cengizhan Canaltay</i>	26
<i>Public Perception of the “One Belt One Road” Initiative in Kazakhstan</i> <i>Общественное восприятие инициативы КНР</i> <i>«Один пояс – один путь» в Республике Казахстан</i> <i>Dr. Azhar Serikkaliyeva</i>	33

HABER-YORUM

АҚПАРАТТЫҚ-САРАПТАМА

ECONOMIC PROSPECTS FOR KYRGYZSTAN IN 2015-2016 PERIOD	42
RUSYA DIŞİŞLERİ BAKANİ SERGEİ LAVROV'UN AŞKABAT ZİYARETİ	45
SECURITY OF THE POWER TRANSMISSION INFRASTRUCTURES CONNECTING CENTRAL ASIA AND AFGHANISTAN	47
THE 43RD SESSION OF THE SPECIAL WORKING GROUP FOR THE DEVELOPMENT OF THE CONVENTION ON THE LEGAL STATUS OF THE CASPIAN SEA	49
GÜNÜMÜZDE RUSYA'NIN ORTA ASYA'DAKİ YATIRIMLARI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER	50
THE PRESIDENT OF CHINA XI JINPING VISITED TEHRAN	52
SHARE OF DEPOSITS IN FOREIGN CURRENCY REACHED 69%	53
УКРАИНА ҰЛЫ ЖІБЕК ЖОЛЫ ЖОБАСЫНДА БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУДА	55
КАЗАХСТАН-ИРАН: НОВЫЕ ГОРИЗОНТЫ СОТРУДНИЧЕСТВА	56
NO ALTERNATIVE FOR THE RENEWABLE ENERGY FOR CENTRAL ASIA?	58
RUSSIA-IRAN MILITARY COOPERATION: THE T-90S TANKS CASE	60
GEORGIA AND ARMENIA SIGNED 2016 MILITARY COOPERATION PLAN	62
CLIMADAPT LAUNCHED IN TAJIKISTAN	63
ВСТРЕЧА В ГАВАНЕ: ПРИЗЫВ К МИРУ И СОГЛАСИЮ	64
KAZAKHSTAN'S OIL PRODUCTION FORECASTS FOR 2016	67
TRANS-PASİFİK ORTAKLIK ANLAŞMASININ ÇİN VE RUSYA ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	68
FINANCING THE CLIMATE ADAPTATION AND MITIGATION PROGRAM FOR THE ARAL SEA BASIN IN TAJIKISTAN	70
THE EURASIAN DEVELOPMENT BANK PLANS TO INVEST OVER \$1 BILLION IN THE ECONOMY OF KAZAKHSTAN IN 2016	71
DEVELOPMENTS IN UZBEKISTAN ECONOMY BETWEEN 2015-2016	73
KAZAKHSTAN'S CREDIT RATING DOWNGRADED BY S&P	75
SIMPLIFICATION OF THE ROAD TRANSPORTATION OF CARGO FROM CHINA TO RUSSIA VIA KAZAKHSTAN	77
INAUGURATION OF THE TOVUZCHAY WATER RESERVOIR, AZERBAIJAN	79
REVIVAL OF THE CHINA-IRAN RAIL TRANSIT	80
CHINA AND ITS RISING INTEREST IN AFGHANISTAN	81

ETKİNLİKLER

ІС-ШАРАЛАР

.....	82
-------	----

DÜNYA KAZAKLARINI BİR ARAYA GETİREN «DÜNYA KAZAKLARI CEMİYETİ» ҚАЗАҚ ДИАСПОРАСЫНЫҢ ҚАРА ШАҢЫРАҒЫНА АЙНАЛҒАН ҚАУЫМДАСТЫҚ

“Dunya Kazaklari Cemiyeti» Başkan Yardımcısı Mamaşev Talgat Asiluly ile röportaj yapma fırsatı doğdu. Dünya Kazaklarının güncel meseleleri ve Cemiyetin bu konuda yaptığı çalışmaları ile ilgili sorular sorduk.

Дүниежүзі қазақтары қауымдастығы төрағасының бірінші орынбасары Талғат Асылұлы Мамашевпен сұхбаттасу сәті түсті. Дүниежүзі қазақтары қауымдастығының атқарып жатқан іс-шаралары, Дүниежүзі қазақтарының құрылтайында шешілген мәселелер, шет елдерде тұрып жатқан қандастарымыздың көкейкесті мәселелеріне байланысты сауалдарымызды қойдық.

Assemgul ZHUMAGULOVA
Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Basın Danışmanı

Сұхбаттасқан
Еуразия ғылыми-зерттеу институтының
баспасөз хатшысы Әсемгүл ЖҰМАҒҰЛОВА

1. Rөportajımızı Dүnya Kazakları Cemiyeti'nin kuruluş tarihinden başlasak. Dүnya Kazakları Cemiyeti'nin amacı ve misyonu nedir?

Dүnya Kazakları Cemiyeti 29 Eylül 1992 tarihinde Almatı şehrinde düzenlenen Dүnya Kazaklarının ilk Kurultay'ında kabul edilen karara göre kuruldu. Bu Cemiyet Kazakistan Cumhuriyetinin Adalet Bakanlığı'nda tescil edilmiş olup, cumhuriyet genelinde görev yapma yetkisine sahip uluslararası hükümet dışı kurumdur.

23-24 Ekim 2002 tarihinde Türkistan şehrinde Dүnya Kazaklarının 2. Kurultayı, 2005 ve 2011 yılları Astana şehrinde 3. ve 4. Kurultayları gerçekleştirildi.

Kurultay'ın kararı ile Cemiyetin Başkanlığına Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Başkan Yardımcılığına ise Kazakistan Yazarlar Birliği Başkanı Kaldarbek Naymanbayev seçildi. Naymanbayev bu görevi Cemiyetin kuruluş tarihinden vefat edene (Eylül 2004 tarihine) kadar üstlendi.

13 Ekim 2004 tarihinde Kazakistan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı, Dүnya Kazakları Cemiyeti'nin Başkanı Sayın Nursultan Nazarbayev'in kararı ile Cemiyet Başkanlığının. 1. Yardımcılığı görevine getirildi.

Cemiyetin esas misyonu yurtdışında yaşayan Kazaklar ile manevi-kültürel, eğitim-öğretim ve iş alanlarında bağlar kurmaktır.

Cemiyet Tüzük'te belirlenen görevler çerçevesinde faaliyetini sürdürmektedir. Günlük işlerinde Kazakistan Cumhuriyeti'nin yurtdışı ülkeleri ile manevi-kültürel, eğitim-öğretim ve ekonomik alanlarda yapılan sözleşmelere ve diğer uluslararası sözleşmelere göre hareket etmektedir.

Cemiyet kuruluş tarihinden itibaren yurtdışında yaşayan Kazakların günlük ömründeki tüm alanlar ile ilgili büyük-küçük problemleri çözmeye gayret göstermektedir. Kazak diasporası çevresinin genişlemesi nedeni ile uzak-yakın yurtdışı ülkelerindeki Kazaklar ile bağlarımızı pekiştirmek esas görevlerden biri sayılmaktadır.

Düzenlenen faaliyetleri manevi-kültürel ve ekonomik olarak ayırabiliriz. Fakat bunları gerçekleştirmesi sırasında kullanılan çalışma yöntemleri çok farklıdır. Kazak diasporasını ilgilendiren konuları gündeme taşımak için sempozyumlar, yuvarlak masa toplantıları, edebiyat akşamları, son zamanlar geleneğe dönüşen yurtdışında her sene düzenlenen küçük kurultaylar, sanat, el sanatı, resim, kitap sergileri, yıldönümü münasebeti ile buluşmalar, sanat ve spor festivalleri gibi çok farklı etkinlikleri düzenlemekteyiz.

1. Сұхбатымызды Дүниежүзі қазақтары қауымдастығының құрылу тарихына шолудан бастасақ. Дүниежүзі қазақтары қауымдастығының мақсат-міндеттері қандай?

Дүниежүзі қазақтарының қауымдастығы 1992 жылғы қыркүйектің 29-ында Алматы қаласында өткен Әлем қазақтарының тұңғыш Құрылтайының ұйғарымына сәйкес дүниеге келді. Қауымдастық – Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде тіркелген республикалық мәртебесі бар халықаралық үкіметтік емес қоғамдық бірлестік.

2002 жылғы қазанның 23-24-інде Түркістан қаласында Әлем қазақтарының II Құрылтайы, ал 2005, 2011 жылдары Astana қаласында III және IV Құрылтайы өтті.

Құрылтайдың шешімімен Дүниежүзі қазақтары қауымдастығы Төралқасының төрағасы болып Елбасы Н.Ә. Назарбаев бірауыздан сайланды. Төралқа төрағасының бірінші орынбасары болып Қ.Найманбаев сайланды. Ол бұл жұмысты Қауымдастық дүниеге келген кезден бастап, қайтыс болғанға дейін (2004 жылдың қыркүйегіне дейін) атқарды.

2004 жылғы қазанның 13-інде Қазақстан Республикасының Президенті, Дүниежүзі қазақтары қауымдастығының Төралқа төрағасы Н.Ә. Назарбаевтың шешімімен Қауымдастық Төралқа төрағасының бірінші орынбасары міндетін маған жүктеген еді.

Қауымдастықтың негізгі міндеті – шетелде тұратын қазақтармен мәдени-рухани, оқу-білім және іскерлік бизнес салаларында байланыс жасау.

Ол өз Жарғысында белгіленіп, бекітілген міндеттер аясында жұмыс істейді. Күнделікті жұмысында Қазақстан Республикасының шетелдермен мәдени-рухани, оқу-білім және экономикалық салада жасалған келісім-шарттарды, басқа да халықаралық құжаттар мен актілерді басшылыққа алады.

Қауымдастық дүниеге келген уақыттан бері сыртта жүрген қандастарымыздың күнделікті тыныс-тіршілігінің барлық салаларына қатысты ірілі-ұсақты мәселелердің бәрімен шұғылданып келеді. Қазақ диаспорасы шеңберінің ұлғаюы нәтижесінде алыс-жақын шетелдердегі ағайынмен сан-салалы байланыстарды

2. Son dönemlerde yurt dışından gelen Kazakların göçünün azaldığı bilinmektedir. Yurt dışından gelen Kazaklara devlet tarafından ne gibi yardımlar verilmektedir?

Son dönemlerde yurt dışından gelen Kazakların vatanına göçünün azaldığı görülmektedir. Bunun birçok nedeni vardır. Özellikle Göç Kanunun bazı kararnamelemleri ile ilgili problemlerin olduğu gerçektir. Bu hata düzeltildi, Kanuna değişiklikler yapıldı. Kanun, Hükümet Kararnamesi kabul edildi. Şimdi gösterilen yardımlardan bahsedelim:

22 Temmuz 2011 tarihli 'Nüfusun Göçü Hakkında' Kazakistan Cumhuriyetinin 477-IV sayılı Kanunun 23. maddesinde Yurt dışından gelen Kazaklara, etnik Kazaklara ve onların aile bireylerine sunulacak devlet tarafından gösterilecek destek önlemleri aşağıdaki gibidir:

1. Etnik Kazaklar ve onların aile bireyleri Kazakistan Cumhuriyeti'nde devamlı kalmaya izin aldığı zaman ödeyebilme imkânını doğrulamaktan serbest kalacaktır.
2. 'Oralman' statüsünü alanlar ve onların aile bireyleri:
- 1) 'oralmanlara' Kazak vatandaşlarıyla bütünleştirme merkezlerinde ücretsiz hizmetler sunmak;
- 2) Kazakistan Cumhuriyeti'nin Sağlığı Koruma mevzuatına göre tıbbi yardım;
- 3) Kazakistan Cumhuriyeti'nin vatandaşları ile eşit derecede okullarda ve kreşlerde kontenjanlar ile, Kazakistan Cumhuriyeti'nin Hükümeti belirleyen sayıda teknik ve mesleki, orta okul sonrası ve yüksek öğretim veren eğitim kurumlarında eğitim almaya verilen kontenjana göre eğitim alma imkanı ile;
- 4) Kazakistan Cumhuriyeti'nin vatandaşları ile eşit derecede sosyal koruma ile;
- 5) Kazakistan Cumhuriyeti'nin mevzuatına göre iş imkanını sağlamak gibi yardımlar sunulmaktadır.
3. 'Oralmanlara' özel ikinci işletmeyi yürütme, bahçe tarımı ile uğraşma, park inşaatı için Kazakistan Cumhuriyeti'nin toprak mevzuatına göre kırsal bölgelerini toprağından, tarım amaçlı topraklardan, göçme topraklarından, özel topraklardan ve satılıma kapalı topraklardan geçici olarak ödemesiz toprakları kullanma hakkı ile arsa verilecektir.

Göçmenlere tarım işletmelerini ve mal üretici tarımcılık veya çiftçilik işletmelerini yürütmek için tarım amaçlı topraklardan, göçme topraklarından, özel topraklardan ve satılıma kapalı topraklardan geçici olarak ödemesiz toprakları kullanma hakkı ile arsa verilecektir.

жетілдіру жолдарын өз қызметінің негізгі өзегі деп біледі.

Атқарылып жатқан шараларды негізінен мәдени-рухани және экономикалық салаларға топтастыруға болады. Ал оларды жүзеге асыру барысында қолданылатын жұмыс әдістері әр-алуан. Оған көкейтесті мәселелер бойынша ғылыми-теориялық, ғылыми-практикалық конференциялар, халықаралық симпозиумдар, «дөңгелек үстел» мәжілістері, әдеби кештер, соңғы жылдары дәстүрге енген шетелдерде жыл сайын өткізіліп келе жатқан кіші құрылтайлар, өнер, қолөнер, сурет, кітап көрмелері, мерейтойлық басқосулар, өнер және спорт фестивальдері сияқты сан-салалы түрлерін жатқызуға болады.

2. Қазір қазақтардың шет елден отанға қоныс аударуы азайғанын байқап отырмыз. Дегенмен, сырттан келген қандастарымызға қандай мемлекеттік көмек көрсетіледі?

Қазақтардың шет елден отанға қоныс аударулары азайғаны рас. Оған түрлі себептер айтуға болады. Әсіресе, Көші-қон заңының кейбір нормативтік актілеріне қатысты қиындық туындағаны рас. Осы олқылық жойылды деуге болады. Заң қабылданды, Үкіметтің Қаулысы шықты. Енді қандай көмек көрсетіледі дегенге келер болсақ:

Халықтың көші қоны туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 22 шілдедегі № 477-IV Заңының 23-ші бабында Оралмандарға, этникалық қазақтарға және олардың отбасы мүшелеріне ұсынылатын мемлекеттік қолдау шаралары көрсетілген. Онда:

1. Этникалық қазақтар және олардың отбасы мүшелері Қазақстан Республикасында тұрақты тұруға рұқсат алу кезінде өзінің төлем қабілеттілігін растаудан босатылады.
2. Оралман мәртебесін алған адамдар мен олардың отбасы мүшелері:

- 1) оралмандарды бейімдеу және ықпалдастыру орталықтарында тегін бейімдеу және ықпалдастыру қызметтерін көрсетумен;
- 2) Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы заңнамасына сәйкес медициналық көмекпен;
- 3) Қазақстан Республикасының азаматтарымен тең жағдайда мектептерде және мектепке дейінгі ұйымдарда орындармен, Қазақстан

4. Yerli yürütme makamları Kazakistan Cumhuriyeti'ne Kazakları kabul etmenin bölge kontenjanları dışında gelen Kazaklara ve onların aile bireylerine devamlı yaşadığı yere gidip-gelme ve malın nakliyatı giderlerini ödemeyi sağlayacak bir kereye mahsus olmak üzere yardımlar verilebilir. Yardım ücretlerini ödeme düzeni ve şartlarını eyaletlerin, Astana ve Almatı şehirlerin, başkent valilikleri halkının göçü meseleleri hakkında murahtas makamı doğrulayan örnek ilkeler üzerinde kabul edilmektedir.

4-1. 'Oralman' statüsünü vermeye ve 'oralmanları' kabul etmenin eyalet kontenjanına girmeye kabul edilen etnik Kazaklar ve onların aile bireyleri, onunla birlikte göçmenler ve onların aile bireyleri Kazakistan Cumhuriyeti'nin topraklarına geldiği zaman Kazakistan Cumhuriyeti'nin uluslararası şartlarına ve gümrük mevzuatına göre taşıt araçları ile özel kullanımda olan mallara gümrük ödemelerden serbest kalacaktır', - diye belirtilmiştir. Bununla ilgili Oralmanları yerleştirmek için bölgeleri belirtmek hakkında Kazakistan Cumhuriyeti'nin 81 ve 83 sayılı kararları kabul edildi.

3. Dünyanın her bir köşesinde 40'a yakın ülkede yaklaşık 5 milyon Kazak yaşamaktadır. Onların temel problemleri Dünya Kazakları Kurultayı'nda konuşuluyor mu? Kurultay hakkında bilgi verebilir misiniz?

Cemiyetin kuruluş tarihinden itibaren dört kez Kurultay düzenlendi. Bunların dışında yurt dışında birçok küçük kurultaylar da organize edildi. Türkiye, Özbekistan, Moğolistan, Avrupa, Rusya, İran ve Orta Asya Kazaklarının küçük kurultayları gerçekleştirildi. Her sene iki veya üç ülkede düzenlenmektedir. Bu sene Türkiye ve Rusya'da düzenlemeyi planlıyoruz.

Büyük kurultaylara 35 ülkeden 600'den fazla Kazak kardeşlerimiz katılmaktadır. Kurultay çerçevesinde yurt dışında yaşayan Kazakların durumları incelenip, çeşitli devlet kurumlarında görüşmeler, yuvarlak masa toplantıları ve oturumlar gerçekleştirildi. Yapmış olduğumuz faaliyet sonuçları Kurultay'da sunulmaktadır. Bunların neticesinde Kazakistan'ın yüksek öğretim kurumlarında eğitim için indirimli ödeme yapmaya, liselerde eğitim almalarına, öğrenci kamplarında çocukların tatil yapmalarına imkân verilmiştir.

Yurt dışında olan Kazak diasporasının milli ve manevi, kültürel durumu ile ilgili birçok meselenin var olduğu gerçektir. Bunların içinde en önemli yurt dışında yaşayan Kazakların gelecekte bulundukları ülkelerde etnik ortama alışı, kendi ana dilini, kültürünü, geleneğini, zihniyetini kaybedip, asimilasyon olabildiği gibi riskler sayılabilir. Bu riskler özellikle

Республикасының Үкіметі айқындайтын көлемде техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі және жоғары білім беретін оқу ұйымдарына оқуға түсуге бөлінген квотаға сәйкес білім алу мүмкіндігімен;

- 4) Қазақстан Республикасының азаматтарымен тең жағдайда әлеуметтік қорғалумен;
- 5) Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес жұмыспен қамтуға жәрдемдесумен қамтамасыз етіледі.

3. Оралмандарға жеке қосалқы шаруашылығын жүргізу, бағбандықпен айналысу, саяжай құрылысы үшін Қазақстан Республикасының жер заңнамасына сәйкес ауылдық елді мекендердің жерлерінен, ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерден, иммиграциялық жер қорынан, арнайы жер қорынан және босалқы жерлерден уақытша өтеусіз жер пайдалану құқығымен жер учаскелері беріледі.

Оралмандарға шаруа немесе фермер қожалығын және тауарлы ауыл шаруашылығы өндірісін жүргізу үшін ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерден, арнайы жер қорынан, иммиграциялық жер қорынан және босалқы жерден уақытша жер пайдалану құқығымен жер учаскелері беріледі.

4. Жергілікті атқарушы органдар Қазақстан Республикасына оралмандарды қабылдаудың өңірлік квотасынан тыс қоныс аударған оралмандарға және олардың отбасы мүшелеріне тұрақты тұрғылықты жеріне жол жүру және мүлкін тасымалдау шығындарын өтеуді қамтитын біржолғы жәрдемақылар белгілеуі мүмкін. Жәрдемақыларды төлеудің тәртібі мен шарттарын облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың әкімдіктері халықтың көші-қоны мәселелері жөніндегі уәкілетті орган бекітетін үлгілік қағидалар негізінде бекітеді.

4-1. Оралман мәртебесін беруге және (немесе) оралмандарды қабылдаудың өңірлік квотасына енгізуге келісім алған этникалық қазақтар және олардың отбасы мүшелері, сондай-ақ оралмандар және олардың отбасы мүшелері Қазақстан Республикасының аумағына келген кезде Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына және (немесе) кеден заңнамасына сәйкес, көлік құралдарын қоса алғанда, жеке пайдалануға арналған мүлкіне кедендік төлемдерді төлеуден босатылады»,

Совет Бірігінің дағйласында сонра белімеге башлады. 1990-лы ылланын башыа кадар BDT ўлке-рінде ыашаан Казакларын лселерінде егітім vermek бир програм иле герчелестірілсе, шу ан гер ўлке фарк-лы йўнў сечмектедір. Шу ан Казаклар ўч фарк-лы алфавейи кулланмактадыр: Кирил, Латин ве Арап. Ана дилинде гўзел конушан Чин'деки Казак Казакстан'даки Казак ыазы-сынў окуямамактадыр. Моғолстан Казаклары ескіден Казакстан'ын егітім програмў иле егітім алабили-yorларды, сон он сене ічерисинде исе садеге Моғол диллеринде olan ders kitapларын Казак дилине чевіріп окуйабилмектедір. Моғол лселеринде егітім alan Казаклар ічин Казак алфавесинде yer alan bazı harfleri билмесинин nedeni Моғол алфавесинде Казакларын 6 harfinin (ә, е, и, ғ, ұ, қ,) olmamasıdır. Бу себептен dolayı yazıda hatalara rastlamak мўмкўндўр.

Едебиат, култур ве sanat gibi alanlardaki mirası yurt дїсында veya Казакстан'да ыашаан Казаклар diye иkiye айрмак milli manevi деѓерлеримизи kaybetme anlamına gelecektir. Cemiyetin гўнлўк іш-леринде adı geчен alanlara ѳnem vermesinin sebebi de bundan kaynaklanmaktadır. Yukarıda anlatıldıѓı gibi farklı yўntemler uygulanmaktadır. Ѳrneѓin, Казакстан Cumhurbашkanı'nın Halka sesleniшi ile ilgili Cemiyet'in дўzenlediѓi faaliyetlerde sesleniште belirtilen бўтўн гўrevleri yerine getirme meseleleri tartıшıldı. Ѳzellikle, manevilik ве егітім alanларынı geliшirme konuları geniш olarak anlatıldı.

Milletin културел mirasını araшtırmak, milli tarih ічин ѳnemli tarihi-kултурел ве mimari eserlerin restoras-yonu, milli edebiyat ве asırlık yazıları toplamak, ве geniшletilmiş edebi, bilimsel otobiyografik derleme yazıları hazırlamak, Казак дилинде дўnya културў ве edebiyatının en iyi eserlerini hazırlamak en ѳnemli гўrevlerden biri sayılmaktadır.

Yurt дїсындаки Казак diasporasının manevi деѓер-lerini yayma alanında Cemiyet birчok чalıшmalar герчелестірди.

Cemiyetin 'Atayurt' yayınevi son zamanlar yurt дїсындаки Казак diasporasının сечilmiş temsilcileri – yazarларын, шairlerin, bilim adamlarının 100'e ya-kın kitabını (genel sayısı 1800 levha) yayınladı.

Cemiyet yurt дїсындан gelen Казак sanatı ве кул-турўнўн ўнлў шahıslарын Казакстан vatandaşlarına таңытмада birчok чalıшmalar yaptı. Onларын ічинде шаркыцлар Mayra Mukhamedkızı, Kabylash Abike-yulı, Gўlzira Bўkeykhan, Tileubek Kozhanulı, vefat eden Ermurat Zeyipkhan, Kurmanbek Alimgazı, Riza Kayırbay, Bakıt Beshen, Aynur Sagi, dansчı Shugıla Sapargalıкızı, ressam Ѳmirzak Rıstan, Kalemkhan Rakhmetbay, іш adamları Farida Merk-hamitkızı, Talgat Mamyр, Zhenis Tўrkiya, Nuriddin Іshan, Bakhargўl Tўlegen gibi шahısları шimdi ўлке-mizde таңымайан kimse yoktur.

– деп керсетілген. Осыған орай, Оралмандар мен қоныс аударушыларды қоныстандыру үшін ѳңірлерді айқындау туралы Қазақстан Республикасы Ыкіметінің № 81 және 83 қаулысы бекітілді.

3. Ѳлемнің әр қиырындағы 40 шақты елінде 5 миллионға жуық қазақтар тұрады. Осы қандастарымыздың негізгі ѳзекті мәселелері Дўниежўзі қазақтарының құрылтайында қаншалықты қамтылуда? Құрылтай туралы қысқаша баяндап берсеңіз.

Қауымдастық дўниеге келгеннен бері, жоғарыда айтылып ѳткендей тўрт құрылтай ѳткізді. Бўдан тысқары шетелдерде кўптеген кіші құрылтайлар ѳткізіліп келеді. Ресей, Моңғолия, Тўркия, Еуропа, Ѳзбекстан, Иран және Орта Азия қазақтарының кіші құрылтайлары ѳтті. Жыл сайын екі ўш елде ѳтіп тұрады. Биылғы жылы Тўркияда, Ресейде ѳткіземіз.

Ўлкен құрылтайларға 35 елден 600 астам шетелдегі қандастарымыз қатысып жүр. Құрылтай аясында шетелдегі қазақтардың жағдайын саралап, әр министрліктерде кездесулер мен дўңгелек ўстелдер және де секциялар жұмыс істейді. Осы шаралардың қорытындысы Құрылтайда әрдайым айтылып келеді. Соның нәтижесинде Қазақстанның жоғары оқу орындарына жеңілдікпен қабылдануы, орта мектептерге оқулары, балалар лагеріне жасөспірімдердің демалуларына мўмкіндік жасалынуда.

Шетелдегі қазақ diasporасының ұлттық-рухани, мәдени жағдайына байланысты кўптеген күрделі мәселелері бары рас. Мұның ең батысы – шетелдегі қазақтардың болашақта ѳздері тұратын елдердің этникалық ортасына сіңіп, ѳз ана тілінен, мәдениетінен, салт-дәстүрінен, менталитетінен айрылып ассимиляцияға ұшырап кетуі қауіпі. Бұл қауіп әсіресе Кеңес Одағы тарағаннан кейін айрықша белең ала бастады. 90-жылдардың басына дейін ТМД елдеринде тұратын қазақтардың мектептеринде білім беру тұтас бір бағдарламамен жүріліп келген болса, қазір бұл жўнінен әр ел ѳзінше бағыт ўстануда. Бүгінде қазақтар ўш түрлі – кириллица, латын, араб әліпбиін пайдаланады. Ана тілінде таза, жақсы сөйлейтін Қытай қазағы Қазақстандағы қазақ жазуын оқи алмайды. Моңғолия қазақтары бұрын Қазақстанның оқу бағдарламасымен

Cemiyetin yanından Aksakallar Alkası, bilim, sanat, genç öğrenciler, iş ve turizm merkezleri çalışmaktadır. 'Altın Besik' dergisi, 'Tugan Til' edebiyat yyllığı, 'Atajurt' yayınevi çalışmalarıyla yayınladığı kitaplarla okuyucuları sevindirmektedir.

4. Milli geleneği bugüne kadar devam ettiren Kazak diasporasına, özellikle genç nesillere yönelik Kazak dilini öğreten okullar yok diyebiliriz. Kazak okullarını açmak konusu gündeme geldi mi? Bu konuda ne gibi adımlar atıldı?

Moğolistan, Çin ve Özbekistan'da bugüne kadar Kazak okulları eğitim vermeyi devam ettirmektedirler, milyonlarca Kazakların yaşadığı Rusya'da toplam 60 öğrencinin eğitim alması için iki okul açılmıştır. Rusya'da yoğunluklu olarak seçmeli derslerin verildiğine rastlanılabilir. Ayrıca etno-kültürel konuları içeren dersler de verilmektedir. Yukarıda adı geçen ülkelerde ise karışık okullar sistemi işlenmektedir, yaşayan ülkenin dilini öğrenmek, kazak dili ve edebiyatı ders saatlerini azaltmak veya iki dersi bir derse birleştirmek gibi sisteme geçilmektedir.

Kazak okullarını açma konusunu çoğu zaman Kazakistan tarafı üstlenmekte olduğu bir gerçektir. Yurt dışında yaşayan Kazaklar genelde pragmatik düşünmeyi yeğlemektedirler. Örneğin, Kazak dilinin toplumda, ekonomide, iş alanında, eğitim ve bilim alanlarında talebinin olmaması, teknik okullar ve üniversitelerde Kazak bölümlerinin olmaması gibi nedenlerden dolayı çocuklarının geleceğini düşünüp, gelecekte zorluklarla karşılaşmaması için Çin'de Çin dilinde, Avrupa'da İngilizce, Almanca ve Fransızca, Özbekistan'da Özbek dilinde, Türkmenistan'da Türkmen dilinde eğitim almasını sağlamaktadırlar.

Ana dili çocuğa sadece ailesi tarafından güzelce öğretilir. Burada ebeveynlerin terbiyesi, kendi evlatlarına olan sorumluluk gerekir.

5. Genel olarak Kazak diasporasının şimdiki durumu ve geleceği ile ilgili görüşlerinizi paylaşabilir misiniz?

Yurtdışı Kazaklarının kültür ve eğitim seviyesini onların hangi mesleği seçtiğine ve Kazakların çoğunun toprak, hayvancılık, balık yetiştiriciliği, ormancılık gibi alanlar ile uğraşması belirleyebilir. Kazakların aydın kesiminin temsilcileri eğitim, bilim, kültür, KİA, sağlık, kamu hizmeti ve başka da alanlarda çalışmaktadırlar.

Kazak diasporasının milli bilincinin gelişmekte olduğu bir gerçektir, fakat Kazak diasporasında ki aydınların devlet organlarında temsil edilme göstergesi çok düşüktür. Kazakların yaşadığı tüm

okuyup kelse, соңғы оншақты жылдан бері тек моңғол тіліндегі оқулықтарды қазақ тіліне аударма жасап, оқитын болды. Ал, моңғол мектептерінде оқитын қазақтар үшін қазақ тілінің кейбір харибін тани алмауының себебі моңғол алфавитінде біздің 6 әрібіміз (ә, е, і, ғ, ұ, қ,) кем. Соның салдарынан жазу барысында қателіктер жібереді.

Сондай-ақ, әдебиет, мәдениет, өнер сияқты салалардағы қазынамызды сырттағы не Қазақстандағы қазақтардікі деп бөлу ұлттық рухани байлығымызды қолдан жұтату болып шығады. Қауымдастықтың күнделікті жұмысында бұл салаға назар аудару ерекшелігінің сыры да осында жатса керек. Бұл ретте жұмыстың алуан түрі, жоғарыда айтылғандай әдістері кеңінен қолданылады. Мәселен, Елбасының Қазақстан халқына дәстүрлі жыл сайынғы Жолдауларға байланысты Қауымдастық өткізіп келе жатқан сан түрлі шаралардан әр Жолдауда алға қойылған міндеттерді орындау жолындағы өзіне қатысты мәселелерді талқылайды. Әсіресе, руханият пен білім беру салаларын дамыту жайы кеңінен сөз болуда.

Халықтың мол мәдени мұрасын жинап, зерделеу, ұлттық тарих үшін ерекше маңызы бар елеулі мәдени-тарихи және сәулет ескерткіштерін қалпына келтіру ұлттық әдебиет пен жазудың сан ғасырлық тәжірибесін жинақтау және кеңейтілген көркем, ғылыми өмірбаяндық дестелер жасау, мемлекеттік тілде әлемдік ғылыми ойдың, мәдениет пен әдебиеттің үздік жетістіктерін жасау аса өзекті мәселелер болып табылады.

Сырттағы қазақ диаспорасының рухани қазынасын жинауда, насихаттауда Қауымдастық айтарлықтай іс тындырды.

Қауымдастықтың «Атажұрт» баспа орталығы соңғы жылдары сырттағы қазақ диаспорасының таңдаулы өкілдері – жазушыларының, ақындарының, ғалымдарының 100-ге жуық кітабын, олардың жалпы көлемі 1800 баспа табақ жарыққа шығарды.

Қауымдастық сырттан келген қазақ өнері мен мәдениетінің белгілі қайраткерлерін қазақстандықтарға танытуда да біраз жұмыстар атқарып келеді. Бұлардың қатарында әншілер Майра Мұхамедқызы, Қабылаш Әбікейұлы,

үлкелерде пияса экономисі, узманларын yetersiz-лігі, түкетicilerinin чоғу көйлү yerлерде yerleşmesi gibi nedenlerden ötürü Kazak milli kùltürünün gelişmesine engel teşkil etmektedir. Örneğın, Rusya'da yaşıayan Kazaklarının чоғу Rus kùltürüne alışmaktadır.

Küreselleşme sürecinde Kazak diasporasının sosyal ve ekonomik durumu değişmektedir, ayrıca özelliğі modernleşmekle birlikte bağımsız Kazakistan'a yönlendirilen etnokùltürel ilişkiler, göç hızı ve yeni hayat pozisyonları (özellikle gençler) aktiviteleri olmaktadır. Kazak diasporasının yaşadığı halkların kùltürüyle asimile olma tehlikesi vardır. Kendi etnokùltürel bütünlüğünü, geleneksel hayat tarzını koruyarak, tarihi vataniyla sıkı bağlar kurarak, kendi kùltürünü korumaya çalışmanın önemi nasihat edilmelidir.

6. Kazak diasporası ile ilgili bilimsel çalışmalar yeterli derecede yapılmakta mı? Kazak diasporası ile ilgili bilimsel projeleriniz var mıdır?

1995 yılı Harvard üniversitesinde Amerikan antropologu Glark Milton J. «Leadership and Political Allocation in Sinkiang Kazak Society» isimli doktora tezini savundu. Kazakistan'da ise 42 sene geçtikten sonra Kazak diasporası hakkında ilk doktora tezi yazıldı. Eylül 1990 tarihinde Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bilim Akademisinin Felsefe ve Hukuk Enstitüsü 'Kazak Diasporası: Problemleri ve Geleceğі' araştırmasının programını kabul etmenin ilk adımını atmayı denedi. Bununla birlikte Kazakistan'daki bu konu ile ilgili yayınlanan kitap ve makalelere göre yurt dışında olan Kazak aydınlarının Moğolistan, Çin ve Türkiye Kazaklarının meseleleri hakkında kitaplar ve makaleler Kazak, Fars, Moğol, Çin, Türk, İngiliz, Rus, Japon, Uyгур, Fransız dillerinde çoktan yayına çıkmıştır.

Bununla ilgili daha detaylı bilgiyi yayınlayacağımız 'Kazak Diasporası ve Kazakların Kazakistan'a geri dönüşü: 1991-2012' isimli bilimsel derleme kitabından okuyabilirsiniz. Belirtmek isterim ki, bu sene bu kitap Kazak dilinde ve 5. Dünya Kazak Türkleri Kurultayı öncesi İngilizce yayınlanacaktır.

Kazakistan Cumhuriyeti Bilim ve Eğitim Bakanlığının talebine göre "Kazakistan Devletinin Göç Siyaseti Çerçevesinde Etnik Kazakların Geri Dönüşünün Sağlanması: Temel Sorunlar ve Çözüm Yolları" isimli bilimsel projeyi tamamladık. Günümüzde "Kùltür Mirasımız Kapsamında Orta Asya ve Avrupa Kazaklarının Benzerliklerinin İncelenmesi" isimli bilimsel projeyi hayata geçirmekteyiz. Moğolistan, Çin, Rusya, Kırgızistan ve Tacikistan Kazaklarının istatistiğine göre bilimsel araştırmaları tamamladık. Kazak diasporasının farklı alanlarındaki yaşayışları hakkındaki bilgileri sürekli toplamaktayız. Bizim açımızdan önemli olan ise Kazak diasporası ile ilgili bilimsel çalışmaları ve önerileri devletin üst düzeyine duyurabilmek ve bu doğrultuda atılması gerekli adımlara yön gösterebilmektir.

Güzel sohbetiniz için çok teşekkür ederim!

↑

Гүлзира Бөкейхан, Тілеубек Қожанұлы, марқұм Ермұрат Зейіпхан, Құрманбек Әлімғазы, Риза Қайырбай, Бақыт Бешен, Айнұр Сағи, биші Шұғыла Сапарғалиқызы, суретші Өмірзақ Рыстан, кестеші Кәлемхан Рахметбай, кәсіпкерлер Фарида Мерхамитқызы, Талғат Мамыр, Жеңіс Түркия, Нуриддин Ишан, Бахаргүл Төлеген сияқты азаматтар бұл күндері республикамызға кеңінен танылды.

Қауымдастық жанынан ақсақалдар алқасы, ғылыми, өнер және студент жастар, бизнес, туризм орталықтары жұмыс істейді. «Алтын бесік», журналы, "Туған тіл" альманахы, «Атажұрт» баспа орталығы өз өнімдерімен оқырмандарын қуантуда.

4. Қаймағы бұзылмаған халқымыздың игі дәстүрлерін сақтап қалған қазақ диаспорасы, әсіресе жас ұрпақ үшін қазақ тілін үйрететін мектептер жоқтың қасы. Осындай мектептерді ашу мәселесі қолға алынды ма? Осы мәселеде қандай қадамдар жасалынды?

Моңғолия, Қытай, Өзбекстанда әлі де болса қазақ мектептері бар болса, миллиондаған қазақ қауымы бар Ресей елінде бар болғаны жалпы саны 60 оқушы білім алатын екі мектеп қана бар. Бұл елде сабақтан тыс уақытта жүргізілетін факультативтік дәрістер өткізу басым, сондай-ақ этномәдени компоненттері орын алатын сабақтар өтеді. Жоғарыда аталған елдерде сонымен қатар аралас және аз жабдықталған мектептерге көшу, бастауыш сыныптардан тұрып жатқан елдің тілін үйрену, қазақ тілі мен әдебиетінен оқу сағаттарын қысқарту немесе екі пәнді біріктіру үрдісі жүріп жатыр.

Шындығын айтар болсақ, қазақ мектептерін ашу мәселесін көбіне-көп қазақстандық тарап көтереді. Шетелдерде, қазақтардың мекен етіп жатқан елдеріндегі үстем орын алатын тілдік жағдайында, яғни моңғол, түрік немес басқа тілдер болсын, ата-аналары бұл мәселеге прагматикалық (өздеріне оңтайлы) тұрғыда қарайды. Олар қазақ тілінің қоғамда, экономикада, бизнесте, білім мен ғылымда сұранымының жоқтығы, техникумдар мен жоғары оқу орындарында қазақ бөлімдерінің болмауы себепті балаларының алдында қайсы бір болмасын естіктің жабық болуынан қорқады, сөйтіп балаларына Қытайда – қытай

тілінде, Еуропада – ағылшын, неміс және француз тілдерінде, Өзбекстанда – өзбек тілінде, Түркменстанда – түркімен тілінде т.с.с. білім беруге тырысады.

Туған тілді кез-келген баланың отбасынан үйренетіні жазылмаған қағида. Мұнда ата-ананың жеке үлгісі, яғни тәрбиесі, өз балаларына деген асқан жауапкершілігі қажет.

5. Жалпы қазақ диаспорасының бүгіні мен келешегі қандай?Қысқаша баяндап берсеңіз.

Шетел қазақтарының мәдени және білім деңгейі олардың кәсіби қатыстылығын және қазақ тұрғындарының экономикалық белсенді көпшілік бөлігінің жер, мал, балық, орман шаруашылықтарымен айналысатынын анықтайды. Зиялы қауым өкілдері білім, ғылым, мәдениет, БАҚ, денсаулықсақтау, тұрмыстық қызмет көрсету және басқа да бекзаттық өріс салаларында қызмет етеді.

Қазақ диаспорасының ұлттық сана-сезімінің өсуі – шындық, алайда қазақ өкілдерінің биліктің мемлекеттік органдарында қызмет ету көрсеткіші өте төмен. Қазақтар өмір сүретін барлық елдердегі нарықтық экономика, мамандардың жетіспеушілігі, тұтынушылары көбіне ауылдық жерлерде тұратын, ұлттық мәдениеттің өркендеуіне кері әсерін тигізіп отыр. Мысалыға, Ресей қазақтарының көпшілігі басым болып келетін орыс мәдениетіне қарай бағдар ұстайды, түркі тілдес басқа халықтармен ұқсастыққа бой алып бара жатыр.

Бүгінде әлемнің жаһандану жағдайында қазақ диаспорасының әлеуметтік-экономикалық жағдайы бірте-бірте өзгеріп келе жатыр, сонымен қатар тек қана жаңғырып қоймай, тәуелсіз Қазақстанға бағытталған этномәдени байланыс, көші-қон шапшаңдығы және жаңа өмірлік ұстанымдар (әсіресе, жастар) белсенділігімен сипатталады. Қазақ диаспорасы өзге мәдениетке сіңіп кету қаупіне ұшырай отырып, өздерінің этномәдени тұтастығын дәстүрлі өмір салты жүйесін ұстана отырып, сондай-ақ тарихи отандарымен тығыз байланыс жасай отырып сақтап қалуға тырысады.

6. Қазақ диаспорасы ғылыми тұрғыдан қаншалықты зерттелуде? Қазақ диаспоралогиясы туралы ғылыми жобаларыңыз бар ма?

Егерде 1995 жылы Гарвард университетінде американдық антрополог Милтон Дж. Кларктың (Glark Milton J.) «Leadership and Political Allocation in Sinkiang Kazak Society» («Шыңжаңның қазақ қоғамындағы басшылық пен саяси ұсыну») атты докторлық диссертацияның қорғауы өткен болса, Қазақстанда 42 жыл өткен соң ғана қазақ диаспорасы бойынша алғашқы докторлық диссертация жазылды. 1990 жылы қыркүйекте Қазақ КСР Ғылым академиясының Философия және құқық институты «Қазақ диаспорасы: мәселелері мен келешегі» зерттеуінің бағдарламасын бекітудің алғашқы талпынысын жасап көрді. Сонымен қатар, Қазақстандағы осы тақырып бойынша шығарылған жарияланымдарға қарағанда, шетелдегі қазақ зиялыларының Моңғолия, Қытай, Түркия қазақтарының қордаланған мәселелері бойынша кітаптары мен мақалалары қазақ, парсы, моңғол, қытай, түрік, ағылшын, орыс, жапон, ұйғыр, француз тілдерінде ертерек жарық көрді.

Бұл жайында толығырақ біздің Қауымдастықтың «Қазақ диаспорасы және репатриация. 1991-2012» ұжымдық ғылыми еңбегінен оқып шығуға болады. Айта кететіні, ағымдағы жылы осы кітап қазақ тілінде және Әлем қазақтарының V Құрылтайы қарсаңында ағылшын тілінде жарық көреді.

Біздер ҚР Білім және ғылым министрлігі Ғылым комитетінің тапсырысы бойынша «Этникалық қазақтардың репатриациясы Қазақстан мемлекеті көші-қон саясатының құрамдас бөлігі ретінде: жетістіктері, мәселелері және оларды шешу жолдары» атты ғылыми жобаны аяқтадық. «Бекзаттық мәдени мұра жәдігерлеріндегі Орталық Азия мен Еуропа қазақтарының ұлттық сәйкестігі» атты жобаға қатысудамыз. Моңғолия, Қытай, Ресей, Қырғызстан, Тәжікстан қазақтарының статистикасы бойынша ғылыми ізденістеріміз бар. Бір сөзбен айтқанда, қазақ диаспорасы туралы түрлі сала бойынша қордаланған тақырыптар жеткілікті. Өкінішке орай, әлі күнге дейін диаспоралогияны жаңа ғылыми бағыт түрінде дамытудың маңыздылығын нақты түсіну әкімшілік ғылыми бағдарламалар деңгейінде болмай отыр.

Сұхбатыңызға рахмет!

OVERVIEW OF PROSPECTS FOR THE CENTRAL ASIA– AFGHANISTAN ENERGY COOPERATION

Dr. Farkhod Aminjonov

ОБЗОР ПЕРСПЕКТИВ
СОТРУДНИЧЕСТВА В СФЕРЕ
ЭНЕРГЕТИКИ МЕЖДУ
ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИЕЙ И
АФГАНИСТАНОМ

Afghanistan is one of those cases where security, energy and economic development are so closely inter-related. Without any single link of the chain ensuring political stability, economic prosperity and social security in the country would be highly problematic. At the moment, due to limited energy production capacity the country is not capable of meeting its demand. Luckily for Afghanistan, however, it is surrounded by several states on the North–West willing and capable of supplying electricity, gas and light oil products so that the country could to some extent improve its energy security. Experts and decision makers promoting regional energy projects to ensure greater

Афганистан является одной из стран, где безопасность, энергетика и экономическое развитие тесно взаимосвязаны. Без какого-либо звена цепи обеспечение политической стабильности, экономического процветания и социального развития страны будет весьма проблематично. На данный момент, из-за ограничений в производстве энергии страна не способна удовлетворить собственные энергетические потребности. Однако, к счастью для Афганистана, страна граничит с несколькими государствами на Северо-Западе способными поставлять электроэнергию, газ и нефтепродукты, что в некоторой степени способствует улучшению энергетической безопасности страны. Эксперты и лица принимающие

Afghanistan is one of those cases where security, energy and economic development are so closely inter-related. Without any single link of the chain ensuring political stability, economic prosperity and social security in the country would be highly problematic.

Афганистан является одной из стран, где безопасность, энергетика и экономическое развитие тесно взаимосвязаны. Без какого-либо звена цепи обеспечение политической стабильности, экономического процветания и социального развития страны будет весьма проблематично.

решения, занимающиеся продвижением региональных энергетических проектов в целях обеспечения большей энергетической безопасности страны, подчеркивают важность таких инициатив, без которых не будут достигнуты безопасность и экономическое процветание. Тем не менее, далеко не все оптимистично настроены по поводу энергетических проектов на региональном уровне и порой относят данные проекты к категории мифов. Одной из основных проблем является ограниченность финансовых возможностей самого Афганистана, и в связи с низким уровнем безопасности, риск отсутствия интереса со стороны других потенциальных инвесторов. Однако, означает ли это, что следует отказаться от инициатив по созданию крупных региональных энергетических инфраструктур? Скорее всего ответом на этот вопрос является нет! Существует исполнитель готовый дать этим проектам новый импульс.

Зачастую Афганские власти подчеркивают важность энергетики для экономического развития страны. К примеру, в Национальной Стратегии Развития Афганистана было отмечено, что «Энергия является высшим приоритетом экономического развития [Афганистана]» и «[является] двигателем, способствующим росту [Афганистана]». Долгоиграющий 30-летний конфликт в Афганистане основательно препятствует развитию энергетического потенциала страны, а также препятствует созданию инфраструктуры в масштабах всей страны для обеспечения подключения отдаленных уголков населения к интегрированным системам передачи электроэнергии и к газопроводам. Именно поэтому, на данный момент, Афганистану приходится полагаться на поставки энергии из-за рубежа для обеспечения большей энергетической безопасности страны.

Существуют более мелкие энергетические инфраструктуры соединяющие производителей электроэнергии Центральной Азии с Афганистаном. Три взаимосвязанные страны: Узбекистан-Афганистан – 2 существующие цепи 220 кВ и одна линия 110 кВ; Таджикистан-Афганистан – 2 существующие цепи 220 кВ и одна линия

energy security in the country emphasize the importance of such initiatives without which security and economic prosperity would not be achieved. Yet not everyone is that optimistic about the regional-level energy projects and put them in the category of myths and dreams. One of the major challenges remains limited financial capabilities of Afghanistan itself and due to high security risks lack of interest from other potential investors. Does it imply, however, that initiatives to establish major regional energy infrastructures should be abandoned? The answer is most likely no! And there is an actor willing to give these projects new impetus.

Afghan authorities often emphasize the importance of energy for the economic development of the country. As was mentioned in the Afghanistan National Development Strategy, for instance, "Energy is [Afghanistan's] top economic development priority" and "[is] the motor that powers [Afghanistan's] growth." Over a 30-year long ongoing conflict in Afghanistan seriously limited country's ability to develop its energy potential as well as establishing a country-wide infrastructure to ensure distant population spots connected to the integrated power transmission and gas pipeline systems. That is why, for the moment, to ensure greater energy security Afghanistan has to rely on energy supplies from abroad.

There are smaller energy infrastructure connecting Central Asian electric power producers and Afghanistan. Three interconnected countries: Uzbekistan–Afghanistan – existing 220 kV 2 circuits and one 110 kV line; Tajikistan–Afghanistan – existing 220 kV 2 circuits and one 110

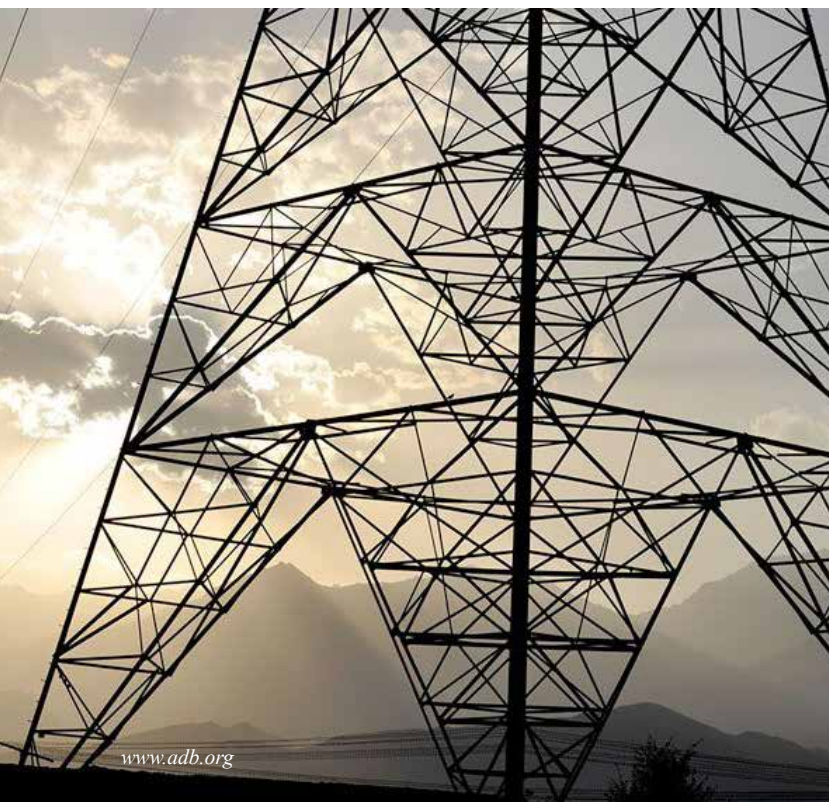
There are smaller energy infrastructure connecting Central Asian electric power producers and Afghanistan.

Существуют более мелкие энергетические инфраструктуры соединяющие производителей электроэнергии Центральной Азии с Афганистаном.

110 kV; Туркменистан–Афганистан – линия 110 кВ. В период с 2007 по 2009 год Туркменистан экспортировал электроэнергию в Таджикистан в размере 1 млрд кВт-ч в год, но экспорт был остановлен в связи с выходом Узбекистана из ОЭС ЦА. Туркменистан строит линию передачи электроэнергии мощностью 500 кВ для передачи электроэнергии от ТЭС Мари, которая первоначально планировалась быть построенной с мощностью в 220 кВ, в Афганистан.

Также существуют крупные энергетические проекты, предназначенные для удовлетворения энергетических потребностей Афганистана с помощью поставок энергоресурсов из Центральной Азии. Идея строительства газопровода Туркменистан–Афганистан–Пакистан–Индия с мощностью транспортировки 33 млрд м3 впервые возникла в середине 1990-х

kV line; Turkmenistan–Afghanistan – 110 kV line. Between 2007 and 2009, Turkmenistan exported electricity to Tajikistan in an amount of 1 billion kWh annually, but stopped due to Uzbekistan's withdrawal from the CAPS. Turkmenistan is building a 500 kV electric power transmission line to move electricity from Mary TPP to Afghanistan, which was initially planned to be constructed with the capacity of 220 kV.

There are also large energy projects designed to meet energy needs of Afghanistan with Central Asian energy supplies. The idea to build the Turkmenistan–Afghanistan–Pakistan–India pipeline with the capacity to transport 33 billion m³ first emerged in the middle of 1990s. While the Asian Development Bank has carried out feasibility study of the project and found it economically viable and showed even the willingness to financially support the construction of the TAPI pipeline, no party has taken a responsibility to cover or significantly contribute, except for Turkmenistan, to the construction of the pipeline with the total cost of US\$7.6–10 billion. At the same time, President of Turkmenistan Gurbanguly Berdymukhamedov

годов. В то время как Азиатский Банк Развития провел анализ технико-экономического обоснования проекта по строительству газопровода ТАПИ и заключил что проект является экономически жизнеспособным и даже высказал готовность оказать финансовую поддержку, ни одна из сторон не взяла на себя ответственность покрыть или внести значительный вклад, предварительно кроме Туркменистана, в строительство трубопровода общей стоимостью 7.6-10 миллиардов долларов США. Наряду с этим, в ходе выступления на VI Международном Газовом Конгрессе 19 мая 2015 года президент Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедов отметил, что он действительно верит в успешность реализации проекта ТАПИ. Несмотря на то что, некоторые отрицают достижение какого-либо прогресса, туркменские власти недавно объявили о начале строительства газопровода на их стороне.

Еще одним важным энергетическим проектом на региональном уровне является РРЭЦЮА (CASAREM), который, согласно прогнозам, будет поставлять избыточную электроэнергию произведенную странами Центральной Азии расположенными в верхнем течении рек на южно-азиатские энергетические рынки. В качестве первого этапа инициативы, было решено сосредоточиться на линии транзита CASA-1000 для передачи 1300 МВт электроэнергии. Линия длиной в 1222 км, проходящая через территории Кыргызстана, Таджикистана, Афганистана и Пакистана (подстанция Датка (Кыргызстан) – подстанция Худжанд (Таджикистан) – Рогунской ГЭС (Таджикистан) – Кабул – Пешавар), включает в себя: линию постоянного тока мощностью в 500 кВ длиной 750 км через Таджикистан (117 км) – Афганистан (562 км) – Пакистан

during his speech at the VI International Gas Congress on May 19, 2015 highlighted that he truly believes in the successful implementation of the TAPI project. And, while some argue that no progress has been achieved so far, Turkmen authorities have recently announced that the construction process has been started on their side.

Another major regional-level energy project is CASAREM, which is projected to move the extra-generated electricity from Central Asian upstream countries to South Asian energy markets. As a first phase of the initiative, it was decided to concentrate on CASA-1000 transmission lines to transit 1,300 MW of electricity. At 1,222 km long, running through Kyrgyzstan, Tajikistan, Afghanistan and Pakistan (PS Datka (Kyrgyzstan) – PS Khujant (Tajikistan) – Rogun HPP (Tajikistan) – Kabul – Peshawar), the line includes: 500 kV DC line 750 km long through Tajikistan (117 km) – Afghanistan (562 km) – Pakistan (71 km); 500 kV AC line through Kyrgyzstan (substation Datka, 452 km) – Tajikistan (PS Khujant, 20 km). With a total length of 472 km, CASA-1000 is supposed to link regional electricity producers with southern energy markets. Despite various concerns over the project, for the most part country-wide electric power transmission lines in Kyrgyzstan and Tajikistan have already been constructed, thus making the process to establish CASA-1000 considerably easy.

The government of Afghanistan has adopted a National Energy Supply Program 2030, which focuses on energy supply, transmission and distribution, energy efficiency, reinforcing institutions and private

Another major regional-level energy project is CASAREM, which is projected to move the extra-generated electricity from Central Asian upstream countries to South Asian energy markets.

Еще одним важным энергетическим проектом на региональном уровне является РРЭЦЮА (CASAREM), который, согласно прогнозам, будет поставлять избыточную электроэнергию произведенную странами Центральной Азии расположенными в верхнем течении рек на южно-азиатские энергетические рынки.

(71 км); линию переменного тока мощностью в 500 кВ через Кыргызстан (подстанция Датка, 452 км) – Таджикистан (подстанция Худжанд, 20 км). Предполагается что CASA-1000, общей протяженностью 472 км, свяжет региональных производителей электроэнергии с южными энергетическими рынками. Несмотря на различные опасения по поводу проекта, большая часть линий электропередачи в

sector participation. Within the framework of this program authorities plan to increase electrification rate from 30 percent to 83 percent through an integrated power system, increase domestic power production capacity almost 3 folds and, of course, power exchange options. These goals can only be achieved with the support of outside donors. High-level security risks are important factors pushing many investors away from the regional-level energy projects. However, there

Кыргызстане и Таджикистане уже были построены, тем самым значительно облегчив процесс строительства CASA-1000.

Правительство Афганистана приняло Национальную Программу Энергетических Поставок 2030 года, направленную на поставку, передачу и распределение электроэнергии, энергоэффективность, подкрепление участия институтов и частного сектора.

В рамках этой программы власти планируют повысить уровень электрификации с 30 до 83 процентов за счет интегрированной системы питания, 3-кратно увеличить мощность внутреннего производства электроэнергии и, разумеется, расширить варианты обмена электроэнергией. Эти цели могут быть достигнуты только при поддержке внешних инвесторов. Риски связанные с безопасностью являются важными факторами отталкивающих многих инвесторов от энергетических проектов на региональном уровне. Тем не менее, существуют организации выступающие в поддержку проектов не привлекательных для других. Азиатский Банк Развития, помощь в виде субсидий которого составляет около 2.2 миллиардов долларов США, является крупнейшим партнером в области развития Афганистана в энергетическом секторе. Например, Азиатский Банк Развития согласился предоставить гранты в сумме 1.2 миллиардов долларов США для реализации энергетических проектов в Афганистане в период с 2015 по 2025 год.

are certain organizations supporting projects that may not be attractive to others. The Asian Development Bank is Afghanistan's largest development partner in the energy sector the overall grant assistance of which is about US\$ 2.2 billion. The Asian Development Bank, for instance, has agreed to provide US\$ 1.2 billion of grants for the implementation of energy projects in Afghanistan in between 2015 and 2025 with the purpose to: (a) boost the energy supplies; (b) improve power sector efficiency; and, (c) promote regional trade with a particular focus on the Central Asian gas and electric power supplies.

There is indeed a high security risk in regards to stable functioning of energy transporting infrastructures from Central Asia to Afghanistan. Pipeline infrastructure and electric power transmission lines often run over long distances through sparsely populated and therefore only poorly guarded territory. Once damage has been done, it often takes time until the status quo is restored. A recent Taliban attack on electric power transmission line connecting Uzbekistan and Kabul is a clear example showing the seriousness of the threat. At the same time attacks on the smaller electric power transmission lines shows that not only large energy projects but also local energy infrastructure can be and is a target for insurgent groups. While abandoning risky energy projects in Afghanistan is what some decision makers and experts insist on, this will not make a big difference as in an environment of insecurity every project, small or big, is under threat. In this regard, instead of abandoning or postponing projects parties should search for alternative on how to provide higher security for the energy infrastructure.

There is indeed a high security risk in regards to stable functioning of energy transporting infrastructures from Central Asia to Afghanistan.

Бесспорно существует высокий риск безопасности в отношении устойчивого функционирования инфраструктуры транспортировки энергии из Центральной Азии в Афганистан.

(а) повышения энергопоставок; (Б) повышения эффективности энергетического сектора; и (с) содействия развитию региональной торговли уделяя особое внимание на поставки среднеазиатского газа и электроэнергии.

Бесспорно, существует высокий риск безопасности в отношении устойчивого функционирования инфраструктуры транспортировки энергии из Центральной Азии в Афганистан. Инфраструктура трубопроводов и линии электропередачи часто пролагаются на большие расстояния через малонаселенные и поэтому плохо охраняемые территории. Зачастую, после нанесения повреждения требуется продолжительное количество времени для восстановления прежнего состояния. Недавнее нападение талибов на линию передачи электроэнергии, соединяющей Узбекистан и Кабул, является наглядным примером серьезности угрозы. Наряду с этим, нападения на небольшие линии электропередач демонстрируют, что не только крупные энергетические проекты, но и локальная энергетическая инфраструктура может стать и даже является мишенью повстанческих групп. В то время как некоторые лица, принимающие решения, и эксперты настаивают на отказе от рискованных энергетических проектов в Афганистане, подобный подход не внесет большого вклада, так как в условиях отсутствия безопасности, каждый проект, маленький или крупный, находится под угрозой. В связи с этим, вместо того, чтобы отказываться или откладывать проекты, сторонам следует искать альтернативные пути обеспечения более высокого уровня безопасности энергетической инфраструктуры.

CHINA'S BELT AND ROAD RISK ASSESSMENT ISSUE

Lidiya Parkhomchik

К ВОПРОСУ ОБ ОЦЕНКЕ
РИСКОВ РЕАЛИЗАЦИИ
ИНИЦИАТИВЫ КИТАЯ
«ОДИН ПОЯС, ОДИН ПУТЬ»

In recent years China begun to seeking for a greater role for itself in the international order. Beijing's intention to strengthen its global position caused launching a number of multilateral initiatives, namely, the Belt and Road Initiative, which includes the Silk Road Economic Belt and 21st Century Maritime Silk Road projects. The Belt and Road Initiative was launched to promote economic cooperation and cultivate closer ties with countries along the route. According to the Vision and Actions on Jointly Building the Silk Road Economic Belt and 21st Century Maritime Silk Road issued by the National Development and Reform Commission of China on March 28, 2015, the Belt and Road's member-states need to improve the region's infrastructure and put in place a secure and efficient network of land, sea and air trans-

В последние годы Китай предпринимает активные действия для того, чтобы существенным образом повысить свою значимость в современной системе международных отношений. Стремление Пекина укрепить свои позиции в глобальной системе координат привело к запуску ряда многосторонних инициатив, а именно, инициативы «Один пояс, один путь», которая в свою очередь включает проекты «Экономического пояса Шелкового пути» и «Морского Шелкового пути XXI века». Инициатива «Один пояс, один путь» была запущена в целях содействия экономическому сотрудничеству и развитию более тесных взаимосвязей Китая со странами, расположенными вдоль Шелкового пути. В соответствии с «Концепцией и планом действий» по реализации проектов «Экономического пояса Шелкового пути» и «Морского

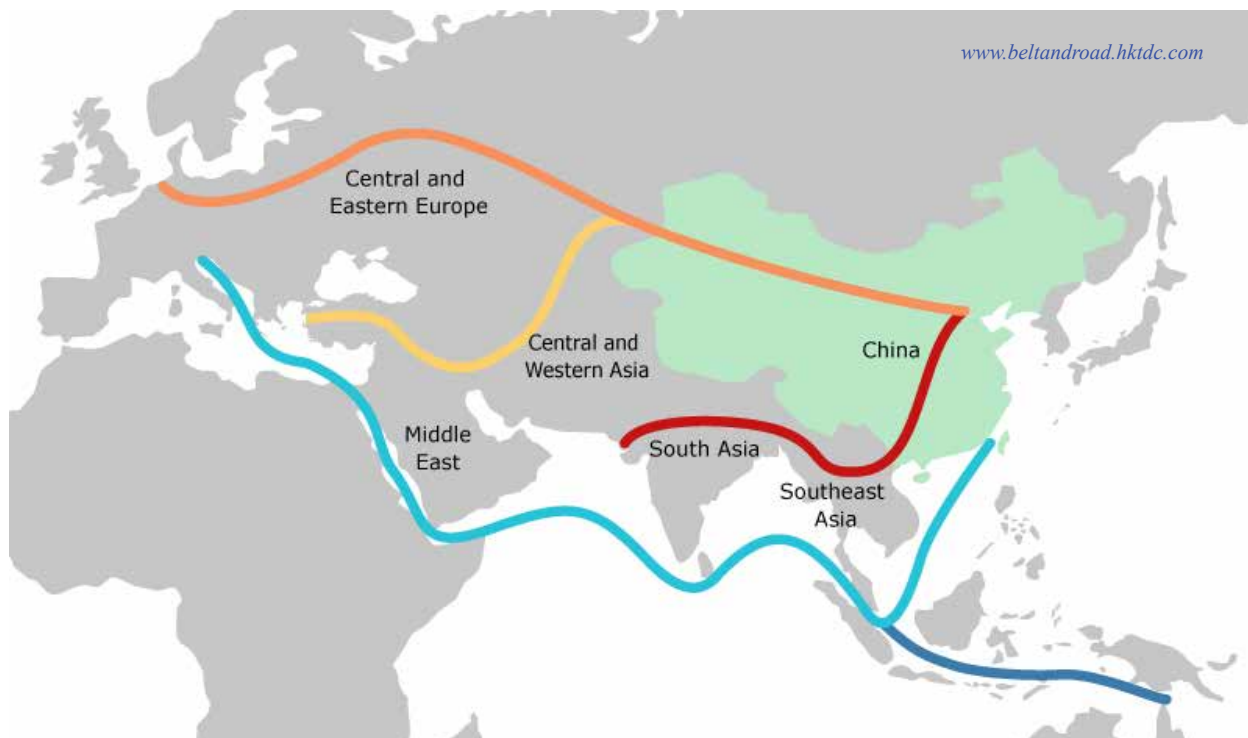

Figure 1. Economic Corridors along Eurasia Рисунок 1. Экономические коридоры Евразии

portation, to establish a network of free trade areas that meet high standards and to deepen political trust.

As it shown in Figure 1, the Belt and Road project runs through 5 routes shaped in order to connect the continents of Asia, Europe and Africa. For instance, the Silk Road Economic Belt focusses on: (1) linking China to Europe through Central Asia and Russia; (2) connecting China with the Middle East through Central Asia; and (3) bringing together China and Southeast Asia, South Asia and the Indian Ocean. On the other hand, the 21st Century Maritime Silk Road focusses on using Chinese coastal ports to: (4) link China with Europe through the South China Sea and Indian Ocean; and (5) connect China with the South Pacific Ocean through the South China Sea.

It should be also mentioned that one of the reasons for the Belt and Road

China's intention to strengthen its global position caused launching a number of multilateral initiatives, namely, the Belt and Road Initiative.

Стремление Пекина укрепить свои позиции в глобальной системе координат привело к запуску ряда многосторонних инициатив, а именно, инициативы «Один пояс, один путь»

Шелкового пути XXI века», подготовленного Национальной комиссией по развитию и реформам Китая 28 марта 2015 г., усилия стран-участниц инициативы «Один пояс, один путь» будут направлены на улучшение инфраструктуры региона, формирование безопасной и эффективной сети наземного, морского и воздушного транспорта, создание сети зон свободной торговли, работающих в соответствии с самыми высокими стандартами, а также углубление политического доверия между участниками Инициативы.

Как показано на Рис. 1, в рамках проекта «Один пояс, один путь» было разработано 5 маршрутов, соединяющих Азию, Европу и Африку. Так, к примеру, в рамках «Экономического пояса Шелкового пути» предполагается создание 3-х маршрутов, а именно, связывающего Китай с Европой через Центральную Азию и Россию;

Initiative's launching was Beijing's intention to encourage Chinese firms to go overseas searching new markets or investment opportunities. In this regard, the Chinese governmental bodies focused on providing guidance and advice for domestic companies on doing business in the Belt and Road countries strongly advising to familiarize with a brief introduction to their investment and business environment.

According to the preliminary maps published by the official sources in China, the Belt and Road includes up to 60 countries, which cover the area of the ancient Silk Road. However, not all of them have political and economic stability. Since the Belt and Road range from Sri-Lanka to Syria, any Chinese company planning to trade with or invest in the country along the Belt and Road could face with various challenges, which may prevent China from expanding its influence abroad. Moreover, financial institutions such as \$40 billion Silk Road Fund, which was established to provide a direct support to the Belt and Road Initiatives, so as the Asian Infrastructure Investment Bank,

соединяющего Китай с Ближним Востоком через Центральную Азию, и объединяющего Китай и страны Юго-Восточной и Южной Азии, и Индийского океана. Одновременно с этим, проект «Морской Шелковый путь XXI века» фокусируется на использовании мощностей китайских морских портов для того, чтобы связать Китай с Европой через Южно-Китайское море и Индийский океан, а также чтобы обеспечить Китаю выход в южную акваторию Тихого океана через Южно-Китайское море.

Следует также отметить, что одной из причин, способствующей запуску инициативы «Один пояс, один путь», стало стремление Пекина поощрять китайские фирмы расширять географию своей деятельности посредством поиска новых рынков и инвестиционных возможностей. В связи с этим, китайские правительственные структуры направили свои усилия на выработку предложений для отечественных компаний по ведению бизнеса в странах по маршруту проекта «Один пояс, один путь», настоятельно рекомендуя ознакомиться с краткой информацией относительно их инвестиционной и деловой среды.

which was spearheaded by China, should be cognizant of the range of credit risks present in the Belt and Road countries. Therefore, the exploration of the possible risks and threats that could negatively affect the Belt and Road Initiative developments has become even more significant.

It is obvious that the Belt and Road countries vary dramatically on the issue of potential operational and credit risks. According to the risk assessment report, made by the Economist Intelligence Unit, which scored risks across ten different categories, including security, legal and regulatory, government effectiveness, political instability, tax policy, labour market, foreign trade & payments, financial, macroeconomic and infrastructure, Afghanistan and Iraq, which are beset by conflict, score the highest

Согласно предварительным данным, опубликованным официальными источниками в Китае, проект «Один пояс, один путь» должен будет включать в себя порядка 60 стран, расположенных по маршруту древнего Шелкового пути. Тем не менее, не каждая страна из данного списка может похвастаться наличием политической и экономической стабильности. Поскольку диапазон стран-участниц проекта «Один пояс, один путь» достаточно широк - от Шри-Ланки до Сирии - любая китайская компания, планирующая наладить торговые отношения или инвестировать средства в расположенные по маршруту проекта страны, может столкнуться с различными проблемами, которые способны помешать Китаю проводить политику расширения своего влияния на международной арене. Помимо этого, вполне очевидно, что такие финансовые институты, как \$ 40 млрд. Фонд

The Economist Intelligence Unit

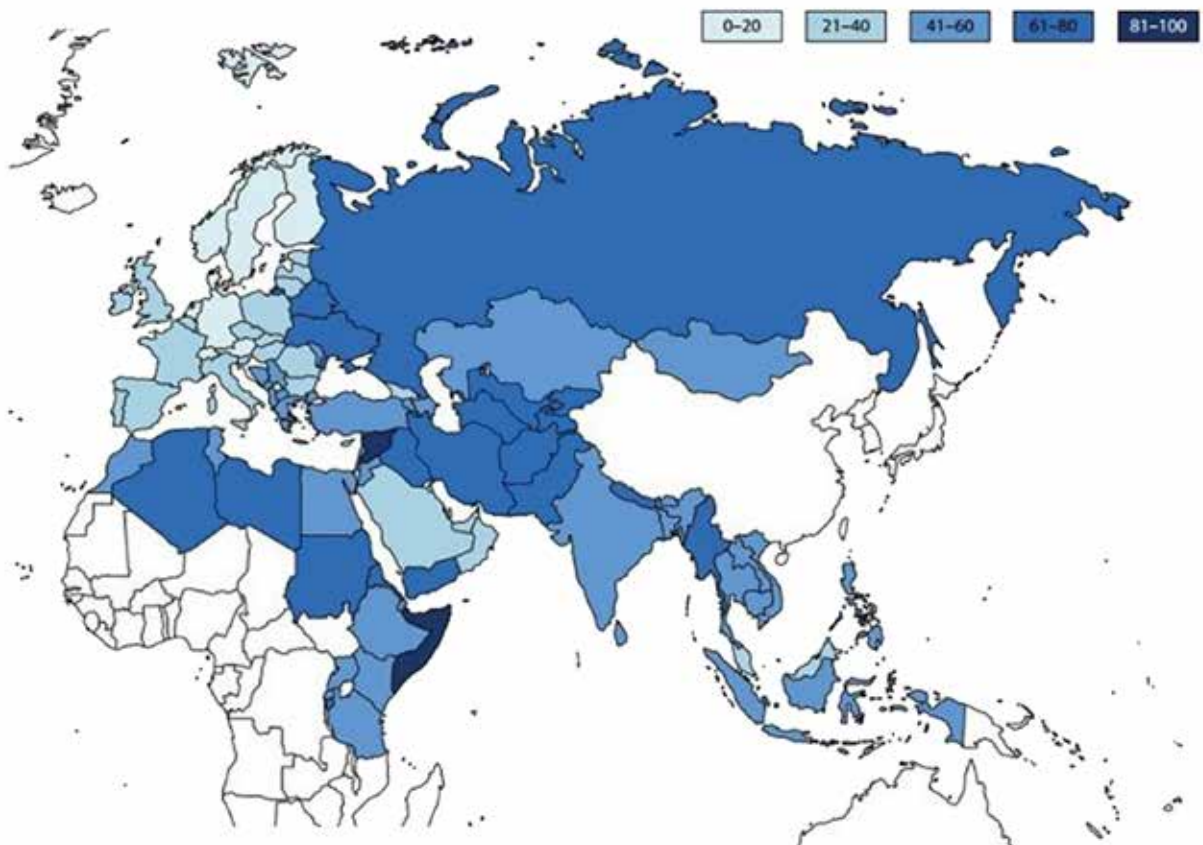

Figure 2. Overall country operational risk on the Belt and Road (100=highest risk)

Рисунок 2. Оценка операционных рисков в странах инициативы «Один пояс, один путь» (100 баллов – наивысший уровень риска)

with regards to overall risk. However, as it shown in Figure 2, the Central Asian countries such as Tajikistan and Uzbekistan, where the Belt and Road push is likely to be strong, are very close behind.

It should be highlighted that Beijing considers the policy coordination between countries along the Belt and Road as an important guarantee for implementing the Silk Road Economic Belt and 21st Century Maritime Silk Road Initiatives. It is obvious that without enhancing high degree of mutual political trust it is impossible to fully coordinate the implementation of practical cooperation and large-scale projects within the framework of the Belt and Road Initiative. Taking into account the fact that the Initiative member states have various forms of government and specific features of political systems there is an essential need for the Chinese authorities to build a multi-level intergovernmental communication mechanism, which would reduce political risks and help to avoid failure in attaining the goals that were set in the Belt and Road Initiative.

Therefore, the political risks scenario analysis become an integral part of the preparatory process for the Initiative implementation. There are various political risks scenario analyses performed by different research institutions such as the EIU. For instance, Kazakhstan's political stability risks assessments include various scenarios reflecting political changes in the country in case of transfer of power and the first change in political leadership since Kazakhstan gaining its independent in 1991. The main aim of aforementioned scenarios is to understand will the newly elected leader

One of the reasons for the Belt and Road Initiative's launching was Beijing's intention to encourage Chinese firms to go overseas searching for new markets or investment opportunities.

Одной из причин, способствующей запуску инициативы «Один пояс, один путь», стало стремление Пекина поощрять китайские фирмы расширять географию своей деятельности посредством поиска новых рынков и инвестиционных возможностей.

Шелкового пути, созданный для обеспечения непосредственной поддержки инициативы «Один пояс, один путь», а также созданный по инициативе Китая Азиатский банк инфраструктурных инвестиций должны быть как минимум осведомлены о кредитных рисках, присутствующих в странах проекта «Один пояс, один путь». В данных обстоятельствах, изучение вопроса оценки возможных рисков и угроз, которые могут негативно повлиять на реализацию Инициативы приобретает особую важность.

Очевидно, что страны проекта «Один пояс, один путь» резко различаются в отношении наличия возможных операционных и кредитных рисков. Согласно отчету об оценке рисков, подготовленному компании Economist Intelligence Unit и включающему такие оценочные категории, как безопасность, право и нормативные акты, эффективность правительства, политическая стабильность, налоговая политика, рынок труда, внешняя торговля и платежи, финансы, макроэкономика и инфраструктура, Афганистан и Ирак, охваченные военными конфликтами, получили наивысшие баллы в отношении наличия потенциальных рисков. При этом, как показано на Рис. 2, такие страны Центральной Азии, как Таджикистан и Узбекистан, которые должны в наибольшей степени быть вовлечены в процесс реализации инициативы «Один пояс, один путь», также получили очень высокие баллы в отношении наличия потенциальных рисков.

Следует подчеркнуть, что Пекин рассматривает принцип политической координации между странами, расположенными по маршруту проекта «Один пояс, один путь», в качестве важной гарантии для реализации инициатив «Экономического пояса Шелкового пути» и «Морской Шелкового

of the country provide the proper level of governmental support required for large-scaled projects implemented in the framework of the Silk Road Economic Belt.

Actually, Kazakhstan has been the biggest recipient of Chinese foreign direct investment (FDI) in the former Soviet Union, receiving a total of \$22 billion in investment from 1991-2013. As of the end of 2014, China's total stock of FDI to Kazakhstan exceeded \$7.5 billion. Moreover, new packages of economic deals totaling \$14 billion and \$23 billion were unveiled in December 2014 and in March 2015 respectively. Therefore, it is quite important for Beijing to minimize political risks and protect its overseas direct investment having governments' guarantee that they will not change the outcome of a previously signed agreements.

In conclusion, it is clear that without proper evaluation of possible operational risk over the Belt and Road initiative implementation it would be impossible for Chinese side (governmental bodies or private companies) to ensure good business planning process. For instance, despite the fact that at the official level all Central Asian countries welcome China's the Silk Road Economic Belt proposal, there are some economic and political concerns as well. Actually, political elites and security experts in much of Central Asia are aware that China's growing economic presence can lead to Chinese dominance or interference in regional affairs. Therefore, even strong financial support of the Silk Road Initiative proposed by Chinese President Xi Jinping could not guarantee successful implementation of the project, especially, in the countries with high operational risks.

It is clear that without proper evaluation of possible operational risk over the Belt and Road initiative implementation it would be impossible for Chinese side to ensure good business planning process.

Становится очевидно, что без надлежащей оценки возможных операционных рисков реализации инициативы «Один пояс – один путь», Китаю не удастся достичь должного уровня бизнес-планирования.

пути XXI века». Очевидно, что без достижения высокого уровня взаимного политического доверия невозможно в должной степени координировать практическую реализацию масштабных проектов в рамках инициативы «Один пояс, один путь». Принимая во внимание тот факт, что государства-члены Инициативы различаются по формам государственного устройства и обладают специфическими особенностями организации политических систем, китайские власти признают потребность в создании механизмов многоуровневого межправительственного взаимодействия, которое позволит снизить политические риски и поможет избежать неудачи в достижении целей, обозначенных в рамках проекта.

Таким образом, разработка сценарного анализа политических рисков становится неотъемлемой частью процесса подготовки к реализации Инициативы. На

сегодняшний момент, подготовкой сценарного анализа политических рисков занимаются самые различные научно-исследовательские институты. К примеру, говоря о Казахстане, подобные сценарии в основном концентрируются на оценке рисков, связанных с политическими изменениями в стране, которые могут появиться в ходе предстоящей передачи власти и первой сменой политического руководства с момента обретения Казахстаном независимости в 1991 г. Основной целью вышеуказанных сценариев, является стремление понять, будет ли вновь избранный лидер республики обеспечивать должный уровень государственной поддержки масштабным проектам, реализуемым в рамках инициативы «Экономического пояса Шелкового пути».

Нужно отметить, что, получив в общей сложности \$22 млрд. иностранных инвестиций в 1991-2013 гг., Казахстан по праву является крупнейшим получателем прямых

Therefore, the exploration of the possible risks and threats that could negatively affect the Belt and Road Initiative developments has become even more significant.

В данных обстоятельствах, изучение вопроса оценки возможных рисков и угроз, которые могут негативно повлиять на реализацию инициативы приобретает особую важность.

и иностранных инвестиций (ПИИ) со стороны Китая среди постсоветских государств. По состоянию на конец 2014 г., общий объем китайских ПИИ в Казахстан превысил сумму в \$7,5 млрд. Кроме того, в декабре 2014 г. и в марте 2015 г. между сторонами были заключены новые пакеты экономических сделок на общую сумму в \$14 млрд. и \$23 млрд. соответственно. Исходя из этого, важнейшей задачей для Пекина является минимизация политических рисков и защита своих зарубежных инвестиций, посредством получения правительственных гарантий о сохранении условий ранее подписанных соглашений.

В заключении, нужно отметить, что без надлежащей оценки возможных операционных рисков реализации инициативы «Один пояс, один путь», государственным органам или частным компаниям Китая, принимающим участие в проекте, не удастся достичь должного уровня бизнес-планирования. Например, несмотря на то, что на официальном уровне все страны Центральной Азии выражают поддержку предложенной Китаем инициативе «Экономического пояса Шелкового пути», некоторые проблемы экономического и политического характера все же присутствуют. Так, к примеру, политические элиты и эксперты в области безопасности в ряде стран Центральной Азии осознают, что растущее экономическое присутствие Китая в регионе может привести к его политическому доминированию или вмешательству в региональные дела. Таким образом, даже столь серьезная финансовая поддержка Инициативы Шелкового пути, предложенной президентом Китая Си Цзиньпином, не может гарантировать успешную реализацию проекта, в частности, в странах с высокими операционными рисками.

KYRGYZSTAN IN THE EURASIAN ECONOMIC UNION: BENEFITS AND LOSSES

Cengizhan Canaltay

КЫРГЫЗСТАН В
ЕВРАЗИЙСКОМ
ЭКОНОМИЧЕСКОМ СОЮЗЕ:
ВЫГОДЫ И ПОТЕРИ

Kyrgyzstan's accession to the Eurasian Economic Union (EEU) has been a hot topic for academics, Kyrgyz officials and public interested to the topic to discuss the risks and opportunities it brings to Kyrgyzstan. The main clashing arguments were labor migration; agricultural sector and financial support from Russia to Kyrgyzstan on the positive side and restrictions on re-export of Chinese products and inflation on the negative side.

Proponents of the accession used mainly the benefits offered by the EEU such as exemption from paying for work permit regulations and simplified procedure for entering the country and obtaining necessary documents for working legally in Russia. This payment exemption is an important factor because due to increased price of work permit and documen-

Присоединение Кыргызской Республики к Договору о Евразийском экономическом союзе (ЕАЭС), а также риски и возможности, что приносит новый союз, стало темой обсуждения среди академиков, властных структур Кыргызстана и заинтересованной общественности.

Одним из главных противоречивых аргументов является трудовая миграция: с одной стороны, сельскохозяйственный сектор и финансовая поддержка со стороны России в Республику Кыргызстан, с другой стороны, ограничения на реэкспорт китайских товаров и инфляция.

Сторонники присоединения используют в своих аргументах, в основном преимущества, предлагаемые ЕАЭС, такие,

tations the wages of labor migrants has shrink significantly especially for low-incomed unskilled ones which constitute more than half of the Kyrgyz migrants workers arriving to Russia. This exemption should allow labor migrants to save more and send more remittance money to their families, which is a crucial source of income equivalent to 28% of Kyrgyzstan's GDP in 2014. Moreover, it is been expected that the accession will increase the export amount of agricultural products and foreign direct investments to Kyrgyzstan.

Opponents on the other hand arguing that unified custom regulations of the EEU will negatively affect the re-export business in Kyrgyzstan. In addition, the trade barriers are expected to cause inflation and increase the prices of goods especially the food products. According to estimations of Kyrgyz side the trade amount of the re-export is reached to \$1.5 billion in 2013, which is a significant amount for a country whose expected GDP is around \$6,777 billion for 2015.

It is too early to make analysis about whether Kyrgyzstan is benefitting or losing from the accession to the EEU. However, we could analyze the current trade relations among members and support Kyrgyzstan has received so far within the process. Comparing the internal trade amount of the EEU members for January-March period with same period in 2014 there is a 36% fall and for the January-August period these figures slightly reduced to 26% decrease or \$10,6 billion. One of the main factor for such decrease is because of the sharp fall in oil prices; sanctions against Russia adding to that sharp fall of oil prices also negatively affected the Kazakhstan too, which reduced the trade level among the member countries. One of the motivator factor for Kyrgyzstan to enter the economic union is related

Comparing the internal trade amount of the EEU members for January-March period with same period in 2014 there is a 36% fall and for the January-August period these figures slightly reduced to 26% decrease or \$10,6 billion.

Сравнивая внутренний торговый оборот членов ЕАЭС, в период с января по март 2015 г. с тем же периодом 2014 г., можно заметить снижение в 36%, а также за период с января по август показатели снизились до спада в 26%, или в \$10,6 миллиардов.

как например, освобождение от оплаты за выдачу разрешений на работу и упрощенный порядок документов для въезда в страну и получения необходимых документов для легальной работы в России.

Освобождение от оплаты за выдачу разрешений на работу является важным фактором, так как при поднятии платы за документацию и оформления разрешения на работу, заработная плата неквалифицированных трудовых мигрантов значительно сократилась. Такая льгота позволит трудовым мигрантом сохранить и делать более крупные перечисление денежных переводов в Кыргызстан. Следует отметить, что денежные переводы являются важнейшим источником дохода, эквивалентной 28% ВВП Кыргызстана в 2014 году. Также, ожидается, что при с присоединением к ЕАЭС в республике повысится экспорт сельскохозяйственной продукции и прямых иностранных инвестиций в Кыргызстан.

Противники с другой стороны, утверждают, что единая таможенная система ЕАЭС негативно повлияет на реэкспорт в Кыргызстане. К тому же, ожидается, что торговые ограничения спровоцируют рост инфляции и цен на продовольственные продукты.

По оценкам киргизской стороны, торговый оборот от реэкспорта в Республике достиг \$1,5 миллиарда в 2013 г., что является значительным показателем для страны чей предполагаемый ВВП приблизительно равен \$6,777 миллиардов за 2015 г.

Тем не менее, еще слишком рано, для того чтобы провести анализ и понять приносит ли для Кыргызстана вступление в ЕАЭС выгоду или

www.eurasiancommission.org

with its concerns about being left out from his major non-gold market and hoping to expand its trade relations with the EEU members. However, due to international events which affected the EEU member countries' economies Kyrgyzstan needs to wait until its trade partner's economies will start to recover after 2017 in order to grasp the desired additional export incomes.

Moreover, it is been expected that with joining the EEU Kyrgyz labor migrants will easily enter the Russia without paying work permit

потерю. Однако, мы можем проанализировать текущие торговые отношения между членами ЕАЭС, а также поддержку которую получил Кыргызстан во время процесса. Сравнивая внутренний торговый оборот членов ЕАЭС, в период с января по март 2015 г. с тем же периодом 2014 г., можно заметить снижение в 36%, а также за период с января по август показатели снизились до спада в 26%, или в \$10,6 миллиардов.

Одним из главных факторов, ведущих к такому упадку является снижение цен на

price which will positively reflect to remittance amount. The latest statistics from Central Bank of Russia for cross-border remittances via money transfer operators in breakdown by countries for Kyrgyz labor migrants third quarter 2015 indicates that there is 18% decrease in the dollar value of the remittance amount comparing with second quarter 2015 and 122% decrease comparing with third quarter of the 2014 in dollar value of remittance. It looks like Kyrgyz people expectations of raise in remittance amount have not been realized so far. This negative outlook also could be associated with the economic slow-down in Russia making it difficult to find a job for labor migrants.

Concerning the current situation in Kyrgyzstan about the re-export issue and its negative economic effects there is hardly a solid evidences that the prohibition of the re-export is being implemented seriously and causing a reduction in the trade volume this business generate. The closure of the giant bazaars such as Dordoi and Karasu will have a negative effect on the unemployment level where the Central Bank of Kyrgyzstan expects an increase in the unemployment level up to 12%. These giant bazaars directly or indirectly employs massive amount of people for instance, only Dordoi bazaar employs approximately 60.000 people however, due to re-export restrictions this number is expected to fall in the following years.

Moreover, in order to avoid the re-export restrictions of its products, China is planning to invest in the certain manufacturing sectors in Kyrgyzstan with Chinese companies building factories within the Kyrgyzstan so the products would be exported freely within the EEU. For instance, China had already shown interest to build a sugar factory in Belovod, milk factory in Tokmak and cable factory in Kaidinskii.

The closure of the giant bazaars such as Dordoi and Karasu will have a negative effect on the unemployment rate where the Central Bank of Kyrgyzstan expects an increase in the unemployment rate up to 12%.

По последним статистическим данным Центрального банка России по трансграничным денежным переводам кыргызских трудовых мигрантов, в период между 3 кварталом 2015 г. и 2 кварталом 2015 г. есть 18% снижение стоимости доллара суммы денежных переводов.

нефть. Санкции против России также негативно повлияли на Казахстан, который снизил уровень торговли между странами членами ЕАЭС. Одним из мотивирующих факторов для вступления Кыргызстана в ЕАЭС связан с озабоченностью быть исключенным из его основного рынка, не связанного с золотом, а также расширение торговых отношений с членами ЕАЭС.

Однако, из-за международных событий, повлиявших на экономику стран ЕАЭС, Кыргызстану стоит подождать пока экономическое положение членов ЕАЭС начнет восстанавливаться после 2017 года, для того чтобы достичь желаемых дополнительных экспортных доходов.

К тому же, ожидается, что с присоединением Кыргызстана к ЕАЭС, трудовые мигранты с легкостью смогут въезжать в Россию без оплаты за оформление разрешения на работу, что позитивно скажется на объеме денежных переводов. По последним статистическим данным Центрального банка России по трансграничным денежным переводам кыргызских трудовых мигрантов, в период между 3 кварталом 2015 г. и 2 кварталом 2015 г. есть 18% снижение стоимости доллара суммы денежных переводов. При сравнении данных с 3 кварталом 2014 г., можно увидеть 122% снижение денежных переводов в долларовом выражении. Похоже, что ожидание кыргызов о повышении суммы денежного перевода не осуществилось. Такой негативный прогноз, также может быть связан с замедлением экономического роста в России, что затрудняет для трудовых мигрантов найти работу.

Что касается текущей ситуации в Кыргызстане, о проблеме

The latest statistics from Central Bank of Russia for cross-border remittances via money transfer operators in breakdown by countries for Kyrgyz labor migrants third quarter 2015 indicates that there is 18% decrease in the dollar value of the remittance amount comparing with second quarter 2015 and 122% decrease comparing with third quarter of the 2014 in dollar value of remittance.

В процессе переговоров, для того чтобы поддержать присоединение Кыргызстана в ЕАЭС, Россия оказала дополнительную помощь пообещав выделить \$ 1,2 млрд в Кыргызско-Российский Фонд развития, который был основан в 2014 г.

Concerns regarding the inflation level should not be so alarming since there is a set of regulations, which allows Kyrgyzstan to import from China with lower tariff rates in accordance with Kyrgyzstan's agreement with the World Trade Organization for purpose of domestic consumption.

During the negotiations phase in order to support the Kyrgyzstan's accession to the EEU Russia provided substantial assistance by promising to allocate \$1.2 billion to the Kyrgyz-Russian Development Fund (KRDF) which is established in 2014. The aim of this fund is to support Kyrgyzstan's economic development and reduce the negative effects of the transition process to Kyrgyz economy.

Another purpose of the fund is to assist Kyrgyzstan to develop its industrial sector standards according to the EEU standards for

www.eurasiancommission.org

резспорта и его негативных последствиях, почти нет прямых доказательства того, что запрет на резспорт осуществляется полностью, и серьезно не повлияет на объем торговли резспорта.

Закрытие гигантских базаров, таких как «Дордой» и «Карасу» напрямую и косвенно, негативно повлияло на уровень безработицы, и Центральный Банк Кыргызстана ожидает увеличение

уровня безработицы до 12%. Эти базары, напрямую или косвенно нанимали огромное количество людей; например, только на базаре «Дордой» работало около 60.000 человек, однако ожидается, что из-за ограничения на реэкспорт товаров это число упадет в последующие годы.

Помимо этого, для того что бы избежать ограничений на объем товаров реэкспорта,

Китай планирует инвестировать в различные промышленные отрасли Кыргызстана, что позволит китайским компаниям построить фабрики на территории республики и свободному экспорту в пределах ЕАЭС. К примеру, Китай уже проявил интерес к постройке сахарной фабрики в Беловодске, молочной фабрики в Токмаке и кабельного завода в Кайдинске.

Таким образом, вопросы касаемые инфляции не настолько тревожны, поскольку существует свод правил, который позволяет Кыргызстану импортировать из Китая товары по более низким тарифным ставкам в соответствии с соглашением Кыргызстана и Всемирной Торговой Организации для целей внутреннего потребления. В процессе переговоров, для того чтобы поддержать присоединение Кыргызстана в ЕАЭС, Россия оказала дополнительную помощь пообещав выделить \$ 1,2 млрд в Кыргызско-Российский Фонд развития, который был основан в 2014 г.

Целью этого фонда является поддержка и развитие кыргызской экономики и уменьшение негативных экономических последствий в переходном процессе. Другое предназначение этого фонда, является развитие индустриального сектора Кыргызстана по стандартам ЕАЭС: к примеру Киргизстан нуждается в модернизации фитосанитарной регламентации, для того чтобы соответствовать параметрам ЕАЭС для экспорта пищевых продуктов.

По словам председателя фонда Нурсулу Ахметовой, в 2016 г. РК и РФ планирует запустить 26 новых проектов, которые позитивно повлияют на экономическое развитие Кыргызстана. Также, при поддержке российской стороны в \$ 500 млн, будет создан еще один фонд, цель и статус которого еще не определен.

С присоединения к ЕАЭС, Киргизстан продал газовую монополию Кыргызгаза российскому Газпрому, с надеждой решения проблем поставок газа и долгов за символическую сумму в 1 \$. В ответ

instance, phytosanitary regulations in Kyrgyzstan needs to be modernized in order to meet with the EEU qualifications for exporting food products. According to Chairwoman of the fund Nursulu Akhmetova KRDF is planning to implement 26 large projects in 2016 which will have a positive impact on the economic development in Kyrgyzstan. Additionally another fund will be created by Russia with the capital of \$500 million but its purpose and status has not been announced yet.

Related with the EEU accession Kyrgyzstan sold its gas monopoly Kyrgyzgas to Russian Gazprom with the hope of solving its gas supply and debt problems for symbolic 1\$ and in return Gazprom took over the Kyrgyzgas \$40 million debt to Uztransgaz of Uzbekistan and promised a \$600 million investment in Kyrgyz gas network. However, after the handover in April 2014 Kyrgyzgas gas supply contract with Uztransgaz ended which turned into a major gas shortage problem for southern part of the Kyrgyzstan and it took nine months for Gazprom to agree with Uztransgaz to start supplying gas again to southern Kyrgyzstan.

At the end the opportunities and risks of becoming the member of the EEU have diverse benefits and losses for Kyrgyz economy. Because positive outcomes such as remittance amount and trade amount is dwindling comparing with previous year statistics. Adding to that some of the risks has a potential to turn into opportunities such as restriction on re-export would reduce the Kyrgyzstan's export from China. In order to avoid the restrictions Chinese firms might open factories in Kyrgyzstan to continue their production and exporting freely to member countries, which would contribute to the development of the manufacturing sector in Kyrgyzstan. However, it should be admitted that while evaluating outcomes of an integration between big-small countries in terms of economic capacity often it is not beneficial for the small country.

During the negotiations phase in order to support Kyrgyzstan's accession to the EEU Russia provided substantial assistance by promising to allocate \$1.2 billion to the Kyrgyz-Russian Development Fund (KRDF) which was established in 2014.

В процессе переговоров, для того чтобы поддержать присоединение Кыргызстана в ЕАЭС, Россия оказала дополнительную помощь пообещав выделить \$ 1,2 млрд в Кыргызско-Российский Фонд развития, который был основан в 2014 г.

Газпром перекрыл долг в \$ 40 миллионов за Кыргызгаз и узбекский Узтрансгаз, а также пообещал инвестировать \$ 600 млн в газовую отрасль Кыргызстана.

Однако, после передачи прав на Кыргызгаз в апреле 2014 г., контракт на поставку газа с Узтрансгаз закончился, что превратило дефицит газа в серьезную проблему для южной части Кыргызстана. Потребовалось девять месяцев, для того чтобы Газпром заключил новый договор с Узтрансгаз для новых поставок газа в южную часть Кыргызстана.

Таким образом, можно отметить, что риски и возможности присоединения к ЕАЭС имеют, как потери, так и выгоды для кыргызской экономики. Поскольку положительные результаты, такие как суммы денежного перевода и суммы сделки сокращаются по сравнению с предыдущей годовой статистикой. К тому же, есть вероятность, что у некоторых из этих рисков есть потенциал перехода в новые возможности, как например, факт того, что ограничение на реэкспорт приведет к уменьшению экспорта Кыргызстана из Китая.

Во избежание ограничений, китайские компании могут открыть собственные фабрики в Кыргызстане, для того чтобы продолжить производство и свободный экспорт в страны-члены ЕАЭС, что поспособствует развитию производственного сектора в Кыргызстане.

Тем не менее, следует признать, что при оценке результатов интеграции между крупными и малыми странами с точки зрения экономического потенциала, такие процессы не выгодны для маленьких стран.

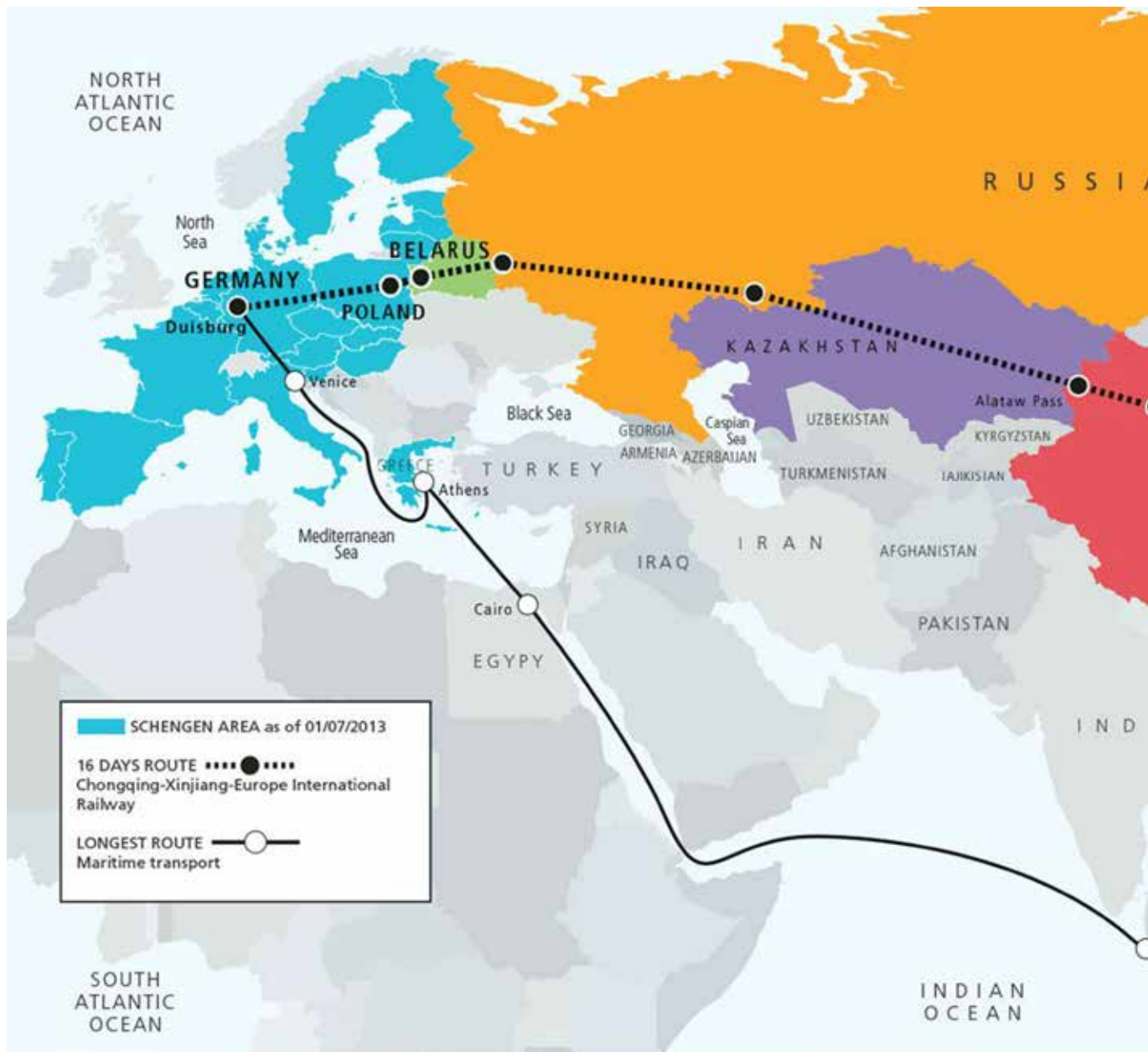
PUBLIC PERCEPTION OF THE “ONE BELT ONE ROAD” INITIATIVE IN KAZAKHSTAN

Dr. Azhar Serikkaliyeva

ОБЩЕСТВЕННОЕ
ВОСПРИЯТИЕ
ИНИЦИАТИВЫ КНР «ОДИН
ПОЯС - ОДИН ПУТЬ» В РК

There is no doubt that in this century public opinion, empowered by the mass media, sometimes can constrain certain political and economic actions. It is the case both within and among the countries across the world. The New Silk Road Economic Belt and the 21st Century Maritime Silk Road — now known collectively as the “One Belt, One Road” (OBOR) initiative — were proposed separately by Chinese President Xi Jinping during his visits to Kazakhstan in 2013. The Chinese government issued an official document on March 28, 2015 with layout of the major principles and priorities for the OBOR. The initiative has since been extensively discussed among academics and policy-makers both inside and outside China.

Не существует сомнений в том, что общественное мнение, сформированное средствами массовой информации зачастую может сдерживать определенные политические и экономические действия. Это касается как внутренних дел страны, так и стран по всему миру. «Экономический пояс Нового Шелкового пути» и «Морской шелковый путь 21-го века» - теперь известные как «один пояс - один путь» - инициатива, предложенная председателем КНР Си Цзиньпином во время официального визита в Казахстан в 2013 году. Китайское правительство обнародовало официальный документ 28 марта 2015 года, включающий в себя основные принципы и приоритеты данной инициативы. С тех пор «Один пояс – один путь» широко обсуждается среди

www.finance.takungpao.com

China focuses on how OBOR was perceived in Kazakhstan and other countries directly involved in the project and how these perceptions shaped the responses to the initiative. It is obvious that China is aware of already spread in the whole world the “China threat” thesis, which became visible after growth of China’s economic power and military capabilities. Currently China has set the task to

политиков и экспертов как внутри, так и за пределами Китая.

Китай фокусируется на том, как «Один пояс – один путь» будет воспринят в Казахстане и других странах, непосредственно участвующих в проекте, и как эти представления формируют ответы на данную инициативу. Очевидно, что Китай осознает распространение во всем мире тезиса о «китайской угрозе»,

neutralize the negative reaction abroad to the grand integrative initiative - OBOR, through formation of a positive international image of the country. One of the areas of "soft power" impact of China in the region is the education system. Chinese investments into the education sector (including scholarships), increases the acceptance of students in Chinese colleges and universities as well as sending students

которая стала наиболее заметной после роста экономической мощи и военных возможностей Китая.

На сегодняшний день Китай ставит своей задачей нейтрализацию негативной реакции зарубежом на такую масштабную интеграционную инициативу, как «Один пояс – один путь» путем формирования позитивного международного имиджа страны. Одной из сфер влияния «мягкой силы» Китая является система образования. Китайские инвестиции в образовательный сектор (включая гранты) увеличили число студентов, поступающих на обучение в колледжи и университеты Китая, так же, как и число приехавших на обучение в Казахстан китайских студентов. С открытием Институтов Конфуция в РК активно пропагандируется изучение китайского языка. В результате за последние 10 лет количество студентов из Центральной Азии в Китае значительно увеличилось и Казахстан в данном контексте является лидером среди остальных стран региона. В отличие от предыдущих проектов «Один пояс – один путь» и особенно «Экономический пояс Нового Шелкового пути» освещается в казахстанских средствах массовой информации настолько широко, насколько это возможно. Китайские институты и организации в Казахстане спонсируют и организывают различное множество культурных (концерты, выставки и т.д.) и научные (конференции, семинары, исследовательские проекты) мероприятия совместно с казахстанскими организациями и институтами. Все эти меры направлены на обсуждение и разъяснение китайской инициативы «Один пояс – один путь». На подобного рода встречах стороны имеют возможность выдвинуть рекомендации для совместного решения конкретных проблем, встречающихся на пути к осуществлению инициативы.

Так же необходимо и значимо изучение общественного восприятия инициативы «Один пояс - один путь» в Казахстане, поскольку это страна, где присутствуют алармистские и синофобные настроения, когда дело касается миграции, двусторонней

to study in universities of Kazakhstan, opens Confucius Institutes and actively promotes the study of the Chinese language. As a result, over the past 10 years the number of students from Central Asian countries in China increased dramatically, and Kazakhstan is a leader among them. Unlike the previous projects, the OBOR and particularly “New Silk Road Economic Belt” project is being covered as widely as possible in the Kazakhstani mass media. Chinese institutions and organizations in Kazakhstan are organizing and funding a variety of cultural (concerts, exhibitions, etc.) and scientific events (conferences, workshops, research projects), joining with Kazakhstani organizations and institutions aimed at discussion and clarification of the Chinese OBOR initiative. At the meetings of this nature both sides have a chance to make recommendations on solving certain problems together.

It is both necessary and worth examining a public perception of OBOR project in Kazakhstan, since it is the country where alarmist and sinophobic sentiments are present when it comes to the issues of migration, bilateral trade as well as the fact that China continues to purchase the shares of major western companies operating in Kazakhstan. Fear of Kazakhs of the invasion of the Chinese may be called traditional, it is Kazakh proverb “Kara kytai kaptasa - akyr zaman boladi” (If the invasion of the Chinese begins, we will come to the end of the world).

According to the sociological surveys in 2007 and 2012 (N = 588, N = 544) attitude of Kazakhstanis to Chinese

Initial public perception dominating in Kazakhstan comes mainly through the public newspaper articles with wider circulation in the country.

Однако, первичное общественное восприятие доминирующее в Казахстане в основном исходит из наиболее широко распространенных в стране газет.

торговли, а также того факта, что Китай выкупает доли ведущих западных компаний, действующих в Казахстане. Боязнь казахов «китайского нашествия» может быть названа традиционной, так как у казахов существует пословица «Қара қытай қаптаса – ақыр заман болады» (Если начнется нашествие китайцев, для нас наступит конец света).

Согласно статистическим исследованиям 2007 (количество респондентов = 588) и 2012 годов (количество респондентов = 544), отношение казахстанцев к китайским мигрантам за пять лет ухудшилось. 31% опрошенных считают, что китайцы создают серьезную конкуренцию на рынке труда Казахстана (2012). Знания казахстанцев о Китае согласно статистическим исследованиям 2007 и 2012 годов увеличились с 21% до 23%.

В 2010, 2013, 2015 годах произошло несколько конфликтов локального характера в Атырау и Актобе – данные конфликты не были проанализированы экспертами, средства массовой информации сухо доложили о произошедшем, что может повлечь за собой повторные конфликты и дальнейшее наращивание напряжения. В 2014 году Первый заместитель Премьер-министра Республики Казахстан Б. Сагинтаев заявил, что казахстанская земля будет сдана в аренду гражданам КНР. Это заявление повлекло за собой широкий общественный резонанс: негативная критика со стороны общественности, официальные жалобы и возмущение в социальных сетях. В результате позже Премьер-министр официально опроверг данную информацию. Очевидно, что не только местные рабочие совместных казахстано-китайских предприятий

immigrants has worsened over 5 years. 31% of respondents believe that the Chinese pose a serious competition in the labor market of Kazakhstan (2012). Public awareness of Kazakhstanis about China according to the surveys, 2007 and 2012 (N = 588, N = 544) increased from 21% to 23%.

Several labor conflicts of a local character between Kazakh and Chinese workers occurred in Atyrau and Aktobe regions in 2010, 2013, 2015 – these conflicts have not been analyzed by experts and were sparingly reported in the media, which may cause repetition of the conflict and a further increase in tensions. In 2014 First Deputy Prime Minister of Kazakhstan Bakytzhan Sagintayev reported that Kazakhstan's land will be given for rent to the citizens of the People's Republic of China. This caused several public resentments such as: public censure, formal complaints. As a result Prime Minister officially denied this information. Obviously, not only the local workers of the joint Kazakh-Chinese enterprises express dissatisfaction with the distribution of financial resources between the Kazakh and Chinese workers, but the whole society, preventing potential projects as renting land from.

However, initial public perception dominating in Kazakhstan comes mainly through the public newspaper articles with wider circulation in the country. While OBOR ostensibly aimed at promoting cross-border infrastructure connectivity and further economic linkages between China and its neighbors and trading partners, its similarity with Kazakhstan's own "Nurlyzhol" program was a subject of many commentaries and analyses in mainstream Kazakhstani media.

In some papers Kazakhstan is viewed as a bridge between the East and the West and OBOR is viewed as an essential competitive advantage as the country aims to double the volume of transit along the East-West route

выражают недовольство в отношении распределения финансовых ресурсов между казахскими и китайскими рабочими, а также и все общество, предотвращая такие потенциальные проекты, как передача земли в аренду. Казахстанское общественное мнение о Китае все еще не определенное, а также полно стереотипов.

Общественное восприятие инициативы «Один пояс - один путь» в Казахстане в основном исходит из СМИ. Поскольку «Один пояс – один путь» направлен на развитие трансграничной инфраструктуры и дальнейших экономических связей между Китаем и его соседями и торговыми партнерами, сходство с казахстанской государственной программой «Нурлы жол» стало предметом многочисленных комментариев и анализа. Так, в некоторых работах Казахстан рассматривается в качестве моста между Востоком и Западом и «Один пояс – один путь» трактуется в качестве важнейшего конкурентного преимущества, поскольку страна стремится удвоить объем транзитных перевозок по маршруту Восток-Запад к 2020 году. В связи с этим, авторы отмечают, что проект «Экономический пояс Нового Шелкового пути» открывает широкие перспективы для развития торгово-экономического и инвестиционного сотрудничества между странами, в частности для Казахстана. Таким образом, чтобы сократить расходы и время, проведенное в транспортировке товаров из Китая в Европу, Китай может использовать маршрут через территорию Казахстана, что в свою очередь может уменьшить требуемое время для перевозки от 45 дней до 10-14 дней. Отечественные аналитики утверждают, что это явно бесприигрышная ситуация для обеих сторон, поскольку она предлагает строительство мультимодального трансконтинентального коридора, который будет являть собой гарантию высокой связуемости и высоких стандартов объектов инфраструктуры.

Еще более важно то, что тема схождения инициативы с программой Казахстана «Нурлы жол», очевидно, широко

www.china5e.com

by 2020. In this regard, the authors note that the project of "Silk Road Economic Belt" opens wide perspectives for developing trade, economic, and investment cooperation among states, in particular for Kazakhstan. Thus, to shorten the costs and the time spent in transporting the goods from China to Europe, China can use the route through the territory of Kazakhstan, which in turn can reduce the required time for transportation from 45 days to 10-14 days instead. Therefore, the analytics argued that it is a clear win-win situation for both sides since it offers the construction of a multimodal transcontinental corridor which is a guarantee of a high connectivity and high standard infrastructure facilities.

More importantly, the theme of its similarity with Kazakhstan's own "Nurlyzhol" project

освещенная тема. И все-таки общественное мнение казахстанцев по-прежнему не слышно по данному вопросу, за исключением аналитиков, аналитических центров, наблюдателей, студентов кафедр китаеведения или международных отношений, а также журналистов. Одной из главных причин этого парадокса может быть отсутствие широкой осведомленности общественности в Казахстане, так как люди не обладают достаточной информацией о проекте. Такой результат ожидаем и вполне естественен, принимая во внимание тот факт, что это одна из самых последних инициатив, требующая некоторого времени, чтобы обработать информацию. Следовательно, нет никаких серьезных социологических исследований, таких как социологические опросы, анкетирование,

is obviously widely covered topic. And yet the Kazakhstani public opinion is still silent on this matter except for the analysts of think-tanks, observers, students of Chinese studies or international relations, and journalists. One of the major reasons for this paradox might be the absence of wider public awareness in Kazakhstan as Kazakhstani people do not possess enough and detailed information about the OBOR project, in particular Silk Road Economic Belt. Such outcome should be expected and is quite natural taking into consideration the fact that it is one of the very recent initiatives and it in turn requires some time to process the information. Consequently, there are no major sociological studies such as opinion polls, questionnaires done in Kazakhstan in assessing the public view on this matter.

Since the realization of OBOR project will allow establishing a powerful economic corridor with an enormous potential for development, journalists echoed the analyses of the reinvigoration of the existing international institutions such as SCO, EEU and even EU, thereby stating that the creation of other international institutions in the future is inevitable. Some articles highlight the stabilizing effect of OBOR project, in particular Silk Road Economic Belt in Central Asia, as they argue that it presents a potential of hindering the dissemination of extremism, terrorism, and religious fundamentalism. Some think that such a scenario is possible because the implementation of Silk Road Economic Belt project will eliminate the social underpinnings that give rise to such destabilizing phenomena in the first place.

While OBOR ostensibly aimed at promoting cross-border infrastructure connectivity and further economic linkages between China and its neighbors and trading partners, its similarity with Kazakhstan's own "Nurlyzhol" program was a subject of many commentaries and analyses in mainstream Kazakhstani media.

«Один пояс – один путь» направлен на развитие трансграничной инфраструктуры и дальнейших экономических связей между Китаем и его соседями и торговыми партнерами, сходство с казахстанской государственной программой «Нурлы жол» было предметом многочисленных комментариев и анализа в основных казахстанских СМИ.

проведенных в Казахстане для оценки общественного мнения в отношении инициативы.

Так как реализация проекта «Один пояс – один путь» позволит создать мощный экономический коридор с огромным потенциалом для развития, анализы журналистов перекликались в вопросе активизации существующих международных организаций, таких как ШОС, ЕАЭС и даже ЕС, тем самым заявив, что создание других международных организаций в будущем неизбежно. Некоторые статьи подчеркивают стабилизирующий эффект проекта «Один пояс – один путь», в частности Экономического пояса Нового Шелкового пути в Центральной Азии, утверждая, что он имеет потенциал воспрепятствовать распространению экстремизма, терроризма и религиозного фундаментализма. Некоторые считают, что такой сценарий возможен, так как реализация проекта Экономического пояса Нового Шелкового пути в первую очередь устранил социальные основы, которые приводят к таким дестабилизирующим явлениям.

Статьи основных государственных СМИ Казахстана способствуют формированию более широкого общественного восприятия недавних китайских инициатив. В статьях также предполагают, что в целом казахстанское общественное отношение к инициативе «Один пояс – один путь» весьма положительно и соответствует официальной позиции Астаны по этому вопросу. Позитивное отношение является доминирующим, несмотря на наличие ксенофобских настроений в Казахстане, которые в свою очередь, не имеют прочную основу

Articles from mainstream Kazakhstani public newspapers discussed above foster the formation of wider public perception of the Chinese recent initiatives. The articles also imply that overall Kazakhstani public attitude on OBOR initiative is quite positive and is in line with the official position on this matter. The positive attitude is dominant in spite of the presence of sinophobic sentiments in Kazakhstan, which in turn do not have a solid ground and mostly based on myths.

Chinese OBOR initiative is without a doubt unprecedented in its scope and tasks. Some states met its proposal with great caution, whereas many of the countries that directly lie at the heart of the project, welcomed it by viewing it as the start of the new creative era of connectivity and interaction among states. Kazakhstan is not an exception in this respect since it expressed self-conscious support for this initiative by recognizing its own role as a major transit country. Moreover, the public perception in Kazakhstan, which in turn stem from the articles, analysis, and official statements presented in the state newspapers, media, and internet news sources, are in favor of the implementation of this project. Mainly they focus on the economic benefits (in particular infrastructure construction and increased trade volumes) and possible stabilizing effects of OBOR project in the realm of security. However, some observers doubted Kazakhstan's enthusiasm by arguing that Astana's commitment towards the Eurasian Economic Union (EEU) would not allow it to approve the project, let alone participate in its realization. However,

The public perception in Kazakhstan, which in turn stems from the articles, analysis, and official statements presented in the state newspapers, media, and internet news sources, are in favor of the implementation of this project. Mainly they focus on the economic benefits (in particular infrastructure construction and increased trade volumes) and possible stabilizing effects of OBOR project in the realm of security.

и главным образом основаны на мифах.

Китайская инициатива «Один пояс – один путь», без сомнения, является беспрецедентной по своим масштабам и задачам. Некоторые государства встретили предложение с большой осторожностью, в то время как многие страны, которые непосредственно лежат в основе проекта, приветствовали его, рассматривая его как начало новой творческой эры связуемости и взаимодействия между государствами. Казахстан не является исключением в этом отношении, поскольку страна выражает осознанную поддержку этой инициативы, признав свою собственную роль в качестве основной транзитной страны. Кроме того, общественное мнение в Казахстане, которое, в свою очередь вытекают из статей, анализа и официальных заявлений, представленных в государственных газетах, СМИ и интернет-источниках выступает в пользу реализации данного проекта. В основном все они сосредоточены на экономические выгоды (в частности, строительство инфраструктуры и увеличение объемов торговли) и возможном стабилизирующем эффекте проекта «Один пояс – один путь» в сфере безопасности. Тем не менее, некоторые наблюдатели сомневаются в энтузиазме Казахстана, утверждая, что приверженность Астаны к ЕАЭС не позволит ей утвердить проект, не говоря уже об участии в его реализации.

Ожидаемо, что Казахстан, вероятно, станет основным вспомогательным партнером Китая в проекте, в частности ее континентальной части - Экономическом поясе Нового Шелкового пути. При этом два региональных проекта

Kazakhstan is likely to become the major contributing partner of China in its OBOR project, in particular its continental part – “Silk Road Economic Belt”. In doing so, the two regional projects - the EEU and the OBOR – can be complementary in organizing the new economic, infrastructural landscape of Eurasia. As many have noted the coexistence of Trans-Pacific Partnership (TPP) and 21st century Maritime Silk Road in the Asia-Pacific Region, the coexistence of EEU and “Silk Road Economic Belt” is quite possible. It might be the case, since both - the EEU and “Silk Road Economic Belt” – share a common goal of enhancing a free movement of goods, services, people and capital. In doing so, these two overlapping regional projects can comprise the software (EEU with its rules and regulations) and hardware (“Silk Road Economic Belt” with its highways, rail ways and bridges) of economic activities in the Eurasian continent. China alone cannot make OBOR a success, since it covers vast areas involving more than 60 countries. For China, it is a grand strategy, but to its partners, it is really a grand initiative. As an initiative, it needs the active participation and close co-operation of all related partners. Kazakhstan as a developing economy mostly accepts OBOR as mechanism of coordinating economic development strategies and policies with plans and measures on enhancing connectivity through building infrastructure networks and integrating construction plans and systems of technical standards.

Общественное мнение в Казахстане, которое, в свою очередь вытекают из статей, анализа и официальных заявлений, представленных в государственных газетах, СМИ и интернет-источниках выступает в пользу реализации данного проекта. В основном все они сосредоточены на экономической выгоды (в частности, строительство инфраструктуры и увеличение объемов торговли) и возможным стабилизирующем эффекте проекта «Один пояс – один путь» в сфере безопасности.

- ЕАЭС и «Один пояс – один путь» - могут дополнять друг друга в организации нового экономического, инфраструктурного ландшафта Евразии. Как многие заметили, сосуществование Транс-Тихоокеанского партнерства (ТТП) и Морского шелкового пути 21-го века в АТР, сосуществования ЕАЭС и Экономического пояса Нового Шелкового пути вполне возможно. Это могло бы иметь место, так как, и ЕАЭС и Экономический пояс Нового Шелкового пути преследуют общую цель - усиления свободного перемещения товаров, услуг, людей и капитала. При этом, эти два пересекающихся региональных проекта могут включать в себя программное обеспечение (ЕАЭС с его нормами и правилами) и инфраструктура (Экономический пояс Нового Шелкового пути с его автомагистралями, железными дорогами и мостами) хозяйственной деятельности на евразийском континенте. Китай в одиночку не сможет успешно осуществить «Один пояс – один путь», поскольку инициатива охватывает обширные территории с участием более 60 стран мира. Для Китая, это большая стратегия, но для его партнеров, это действительно великая инициатива. В рамках инициативы, она нуждается в активном участии и тесном сотрудничестве всех связанных с ней партнеров. Казахстан в качестве развивающейся экономики в основном принимает «Один пояс – один путь» как механизм координации стратегий экономического развития и политики с планами и мерами по укреплению соединения посредством создания сетей инфраструктуры и интеграции планов строительства и системы технических стандартов.

ECONOMIC PROSPECTS FOR KYRGYZSTAN IN 2015-2016 PERIOD

Assoc. Prof. Hayal Ayca Simsek

www.esquire.kz

Kyrgyzstan economy suffered from low economic growth, insufficient infrastructure and low investments and social services after the independence in 1992. Having implemented a series of reforms, the government has achieved to have a better economic performance but still Kyrgyzstan has been among the low-income countries in the region. After 2010 political crisis in the country, subsequent economic programs were

implemented in order to restore economic and social stability and to improve public governance and investment climate. In this sense, Kyrgyzstan witnessed a strong economic growth rate in 2011 (5.9% in GDP) compared to a real slowdown in 2010 (-0.6% in GDP) but in 2012, due to the significant decline in gold production because of geological movements at the Kumtor gold mine, the economic growth rate sharply reduced to 0.9%

in GDP. The government's Medium Term Development Program which was adopted in 2011 was used efficiently and in 2013 the economic growth rate increased to 9.6% in GDP. After the current government was approved by the Parliament in 2014, the government managed to maintain a significant progress in economic policies. Besides, in 2015 Kyrgyzstan signed an agreement to become a member of the Eurasian Economic Union (EEU) with an intention to deepen economic relations with the members of the EEU through free movement of goods, service, capital and labour within the EEU. In the short run, Kyrgyzstan's membership to the EEU may cause a rise in prices because Kyrgyzstan will have to increase its tariffs to the EEU's level. But in the long run the effects may be different.

Due to the distortionary effects of the global crises on the region countries, Kyrgyzstan also suffered from reduced external demand, lower production at the Kumtor gold mine and poor harvest and real GDP declined from 9.6% in 2013 to 3.6% in 2014. Besides, the slowdown in Russian economy and weakening of ruble also reduced exports to Russia and remittances from Russia in 2014. However, as a result of the recovery in the Kumtor gold mine, Kyrgyzstan economy grew significantly in the first two months in 2015 (9.5%), however, in a year period GDP growth rate only reached 3.6% in total. GDP growth rate is expected to be 4.2% in 2016. On the other hand, due to weakening of ruble and tenge (the national currencies of Russia and Kazakhstan who are members of the EEU), depreciation of som and transitional price adjustments within the EEU (for example, joining the EEU increased demand for durable goods which led the prices go up),

The foreign trade deteriorated during 2014-2015 period due to the weakening in the economies of the main trade partners of Kyrgyzstan (which reduced foreign demand for Kyrgyz products), stricter border controls and reduction in international gold prices.

annual inflation reached 10.5% in 2014 compared to 6.6% in 2013. Inflation continued to increase and reached 10.8% in 2015 and it is expected to decrease slowly to 9% in 2016.

The foreign trade deteriorated in 2014 due to the weakening in the economies of the main trade partners of Kyrgyzstan (which reduced foreign demand for Kyrgyz products), stricter border controls and reduction in international gold prices. Under these circumstances, total exports fell by 6.4% and imports fell by 7.2% in 2014. The country witnessed a current account deficit of -16.8% in GDP in 2014 and this rate reached -17.7% in GDP in 2015. It is expected to reduce slightly to -15.7% in 2016. However, imports are likely to remain weak because of reduced domestic demand but weakened som will favour export growth. But this export growth may be offset by the moderation in the price of gold.

Regarding the fiscal policies, the fiscal deficit to GDP ratio which was widened due to higher capital spending in 2014 (to -4.1% from -3.9% in 2013) continued to increase in 2015. In 2014, due to lower imports and reduced domestic activity tax revenues to GDP ratio was almost flat (25.3%) but due to high capital spending, total expenditures to GDP ratio increased up to 38.8%. In 2015, budget deficit to GDP ratio reached -2.4% and it is expected to increase and reach -3.7% in 2016 because weak economic growth will put pressure on public revenue increases. On the other hand, while public debt to GDP ratio was 46.1% in 2013, it increased to 53% in 2014. It increased to 58% in 2015 and is expected to increase to 62% in 2016. In this sense, a medium-term debt management strategy with the aim of maintaining debt at sustainable

www.businessbar.kg

levels should be developed by the authorities. This strategy should also be consistent with macroeconomic stability. Regarding monetary policies, Kyrgyzstan faced a rapid credit expansion and high inflation which led to a tightening of monetary policy. In 2014, the National Bank of Kyrgyzstan (NBKR) moved from targeting monetary aggregates to directly setting the interest rate. Since then, the NBKR raised the interest rate five times from 6% in March 2014 to 11% in February 2015. But due to high dollarization, the interest rate channel seems less efficient. The NBKR has been trying to struggle to reduce the pressure on som.

In conclusion, in order to achieve a sustainable economic growth rate together with an enhanced

In order to achieve a sustainable economic growth rate together with an enhanced macroeconomic stability, Kyrgyzstan should take serious steps and implement necessary economic policies to attain fiscal and monetary stability.

macroeconomic stability, Kyrgyzstan should take serious steps and implement necessary economic policies to attain fiscal and monetary stability. In order to achieve monetary stability, both money authorities and the NBKR should work together. In this sense, a comprehensive banking code which will strengthen the financial system by bolstering the independence of the central bank can be developed. Also banking supervision is necessary to control rapid credit growth and high dollarization in the system. On the other hand, in order to achieve fiscal stability, a new medium-term debt management strategy which is critical to avoid future surges in debt can be developed. Under this strategy, the government can determine foreign or domestic borrowing opportunities and decide on an affordable interest rate. By implementing prudential and stable macroeconomic policies, Kyrgyzstan economy may have opportunity to achieve sustainable economic growth rates in the medium term.

RUSYA DIŐIŐLERİ BAKANİ SERGEİ LAVROV'UN AŐKABAT ZİYARETİ

Dr. Aidarbek Amirbek

Ziyaretin temel hedefi Türkmenistan'ın güvenlik alanındaki faaliyetleri ve 744 km. uzunluğundaki Türkmen-Afgan sınırının korunma yöntemleri hakkında bilgi alınması olabilir.

www.cis.minsk.by/news

27-28 Ocak 2016 tarihinde Rusya Dışışleri Bakanı Sergei Lavrov Türkmenistan'a resmi ziyaret gerçekleştirmiştir. Rusya Dışışleri Bakanlığı Sözcüsü Mariya Zaharova'nın verdiği bilgiye göre iki ülke ilişkilerini ilgilendiren bütün konular, özellikle ticari ve ekonomik, kültürel

ilişkilerin geliştirilmesi, Birleşmiş Milletler ile Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ve Hazar Beğlisi çerçevesinde işbirliğinin arttırılması, Afganistan'daki durum ve Orta Asya güvenliği ile Orta Doğu'daki uluslararası terör sorunları ziyaretin gündemini oluşturmuştur. Ziyaret kap-

samında Sergei Lavrov'un iki ülkenin Dışışleri Bakanlığı kurumlarının "2016 Yılı İşbirliği Programı"nı imzalayacağı ve Rusya Elçiliği yeni binasının açılışı-na katılacağı bildirilmiştir. Rusya'nın basın kaynakları ziyaret kapsamında iki konunun ağırlıklı olarak görüşülmüş olabileceğine dikkati çekmişlerdir: a) doğalgaz alanındaki ilişkiler; b) Afganistan sorunu ve Türkmenistan'ın güvenliği. Ayrıca Sergei Lavrov'un ülkeyi ziyareti Aşkabat'ta gerçekleşen Hazar'ın hukuki statüsü sözleşmesi çalışma grubunun 43'ncü toplantısı ile aynı zamanda gerçekleşmiştir.

Ziyaretin temel hedefi Türkmenistan'ın güvenlik alanındaki faaliyetleri ve 744 km. uzunluğundaki Türkmen-Afgan sınırının korunma yöntemleri hakkında bilgi alınmasıdır. Bilindiği gibi, Türkmenistan güvenliği sağlama açısından Orta Asya ülkeleri içerisinde en zayıf halkayı oluşturmaktadır. Çünkü Türkmenistan tarafsız bir dış politika izlemektedir. Dolayısıyla, bu ülke herhangi bir askeri ittifak örgütüne üye değildir ve bölgedeki güçlü aktörlerden askeri yardım talep etmeye yanaşmamaktadır.

Afganistan'da terör örgütlerinin aktifleşmesi ve istikrarsızlığın artması durumunda ilk etkilenecek ülke Türkmenistan olabilir ve güvenliğini sağlamada zorluklarla karşılaşabilir. Rusya ise Orta Asya'nın güvenli ve istikrarlı olmasından yana bir dış politika izlemektedir, çünkü bölge güvenliğini olumsuz etkileyen faktörlerin ortaya çıkması zamanla Rusya'nın iç istikrarına olumsuz yansiyabilir. Bundan dolayı Rusya Orta Asya'nın güvenliğini kendi iç güvenliği gibi algılamaktadır, hatta bu güvenliği pekiştirmeyi ve olası tehditlerin ortaya çıkmasını önlemeyi hedeflemektedir. Ancak Türkmenistan güvenliğini sağlama konusunda Rusya ile işbirliğine yanaşmayabilir. Çünkü böyle bir işbirliği hem Türkmenistan'ın tarafsız dış politikasıyla uyumlu

Türkmenistan güvenliğini sağlama konusunda Rusya ile işbirliğine yanaşmayabilir.

Yeni doktrin "XXI Asırda Türkmenistan'ın Dış Politika Yönü" adlı deklarasyona uygundur ve daha çok savunmayı güçlendirmek için hazırlanmıştır.

olmayacaktır hem de 7 Ekim 2015 tarihinde Özbekistan'la imzaladığı güvenliğe dayalı işbirliği anlaşmasına ve 25 Ocak 2016 tarihinde kabul edilen yeni "Askeri Doktrine" uygun olmayacaktır. Cumhurbaşkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un beyanına göre yeni doktrin "XXI Asırda Türkmenistan'ın Dış Politika Yönü" adlı deklarasyona uygundur ve daha çok savunmayı güçlendirmek için hazırlanmıştır. Günümüzde Türkmenistan yöneticilerinin ülke güvenliğini sağlamak için uyguladığı politikalar şöyle sıralanabilir:

1. Silahlı Kuvvetleri modernleştirerek güçlendirmek ve sınır güvenliğini arttırmak. Uzmanlara göre Türkmenistan asker sayısı bakımından Tacikistan ve Kırgızistan'dan daha üstün konumda olmasına rağmen Özbekistan ile Kazakistan'a göre göreceli olarak daha düşük konumdadır. Günümüzde Savunma Bakanlığı'na bağlı askeri kuvvetlerin tamamında 20 bin asker hizmet etmektedir.
2. Diplomatik yöntemleri etkin kullanmak. Bu doğrultuda Kabil ile ekonomik ve siyasi etkileşimi arttırmak için aktif tavırlar sergilenmektedir. Örneğin 2015 yılının Ekim ayı ortasında ülke Cumhurbaşkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un Afganistan Cumhurbaşkanı Eşref Gani Ahmedzai ile yaptığı telefon görüşmesinde Türkmen elektrik enerjisini sınıra yakın Afgan bölgelerine ucuz fiyata satılabileceğini, okulların ve hastanelerin inşasını üstlenebileceğini, TAPI boru hattının işletilebilmesi için ikili işbirliğine açık olduğunu vurgulamıştır.
3. Türkmenistan güvenliğini kendisinin sağlayabileceğini duyursa da, olası tehditlerin belirmesi durumunda yardım sağlayacak

güçlü müttefike ihtiyacı vardır. Bu konuda uzmanların genel kanısı ise Çin'in önemli bir müttefik olabileceğidir. Bilindiği gibi, Çin Türkmenistan'ın enerji sektörüne büyük yatırımlar yapmaktadır ve olası tehditlerin artması durumunda bu yatırımlar çeşitli risklerle karşılaşabilir. Bu şartlarda Çin hem kendi yatırımlarını korumak, hem de kesintisiz doğalgaz ihtiyacını karşılamak için Türkmenistan'ın güvenliğini arttırıcı önemli adımlara başvurabilir.

Kısacası Türkmenistan kısa ve orta vadede Rusya ile askeri ve güvenlik alanındaki işbirliğini arttırmayabilir. Bunu yerine BDT aracılığıyla bağlarını güçlendirmeyi deneyebilir. Ancak günümüzdeki durumdan hareketle diyebiliriz ki, Türkmenistan ülke güvenliğini bir ölçüde Özbekistan'ın yardımlarıyla sağlamaya çalışacaktır, son çare olarak ise Çin'in potansiyelini kullanmayı tercih etmesi mümkündür.

Doğalgaz alanındaki ikili işbirliğine yönelik ise Rusya Türkmenistan'la olan 25 yıla uzanan anlaşmasını feshetmekle önemli bir stratejik kayıp yaşamıştır. Dolayısıyla yüksek miktar-

Doğalgaz alanındaki ikili işbirliğine yönelik ise Rusya Türkmenistan'la olan 25 yıla uzanan anlaşmasını feshetmekle önemli bir stratejik kayıp yaşamıştır.

da doğalgaz potansiyelini barındıran Türkmenistan'dan çekilmesi Rusya açısından istenilen bir durum değildir. Bu doğrultuda doğalgaz alanına yönelik yeni şartları (maddeleri) içeren yeni anlaşmanın söz konusu olabileceği tahmin edilebilir. Günümüzde GAZPROM şirketi Güney Kazakistan ile Kırgızistan'ın doğalgaz ihtiyacını sadece Özbekistan'dan aldığı doğalgazla karşılamaktadır ve Özbekistan'a bağımlılığı söz konusudur. Rusya bu bağımlılığı azaltmak ve Türkmenistan doğalgaz pazarındaki payını kaybetmemek için yeni görüşmeleri başlatabilir. Görüşmelerin temelini, güvenliği sağlama karşılığı ucuz doğalgaz satışı oluşturabilir. Diğer bir ifadeyle, Rusya askeri güç potansiyelini dikkate alarak Türkmenistan'ın güvenliğini sağlamayı garantileyebilir, bunun karşılığında ülkeden ucuz doğalgaz alımına ilişkin görüşmelerin başlatılmasını isteyebilir. Türkmenistan ise güvenliğini kendisi sağlayamaz ve diğer ülkelerin (Örneğin Çin) yardımlarını alamaz ise Rusya'nın teklifini gündeme taşıyabilir. Fakat günümüzde Türkmenistan açısından böyle bir ihtiyacın söz konusu olmadığı ve doğal olarak Rusya'nın askeri yardımlarına ihtiyaç duyulmadığı gözlemlenebilir.

SECURITY OF THE POWER TRANSMISSION INFRASTRUCTURES CONNECTING CENTRAL ASIA AND AFGHANISTAN

Dr. Farkhod Aminjonov

On January 27th Afghanistan once again experienced a terrorist attack. This time, however, the target was not a crowded population spot in the city or a strategically important governmental agency. Terrorists targeted a section of the trans-boundary electric power transmission

line, in northern Baghlan province, connecting Uzbekistan with Afghanistan. As a result of an attack in Baghlan, 25 megawatts of electricity supply to Kabul was disrupted. While technically restoring the electric power supply chain is not a big issue, ongoing clashes in the area

Security concerns of the planned large energy infrastructures should be considered within the broader framework of providing security for the whole energy sector

www.pajhwok.com

between Taliban insurgent group and the government forces prevented the technical works to proceed.

On the one hand, this attack has confirmed the fear of many foreign decision makers and potential investors not to support major energy project – CASA-1000 in Afghanistan until security is guaranteed. On the other hand, however, this attack has also shown that not only large pipelines and transmission lines, but also smaller energy infrastructure could be a target of terrorist attacks. There are already several power transmission lines in place supplying Central Asian electricity to the Afghan consumers: Uzbekistan–Afghanistan – existing 220 kV 2 circuits and one 110 kV line; Tajikistan–Afghanistan – existing 220 kV 2 circuits and one 110 kV line; Turkmenistan–Afghanistan – 110 kV line. The capacity of the network on the Turkmen side is expected to significantly increase. The government of Turkmenistan is also planning to construct 500 kV “Mary–Atamurad–Andxoy” transmission line connecting

its largest (Mary) TPP with Afghanistan, which was initially planned to be constructed with the capacity of 220 kV. Power generation capacity of the Mary TPP accounts for 1685 MW, out of total installed capacity of 3984.2 MW.

Taking into account the fact that Turkmenistan has considerably increased its electricity production, and Mary TPP produces almost half of all electricity generated in the country Turkmen authorities will most likely proceed with the construction of the above-mentioned transmission line. Once commenced Mary–Atamurad–Andxoy together with other energy infrastructures there will not be a large margin between providing security for the existing energy infrastructure and along the way ensure stability of electricity supplies within CASA-1000 transmission line. In this regard, security concerns of the planned large energy infrastructures should be considered within the broader framework of providing security for the whole energy sector of the country and not as some highly vulnerable distinct energy objects.

THE 43RD SESSION OF THE SPECIAL WORKING GROUP FOR THE DEVELOPMENT OF THE CONVENTION ON THE LEGAL STATUS OF THE CASPIAN SEA

Lidiya Parkhomchik

Only the leaders of the Caspian Five could activate the decision-making process

www.kids.britannica.com

On January 27-29, 2016, the Special Working Group (SWG) for the development of the Convention on the legal status of the Caspian Sea at the level of deputy foreign ministers of the littoral states was held in Ashgabat. The Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan and State Agency for Caspian Sea Affairs under the Presidency of Turkmenistan organized the meeting. The main topic of the meeting was the protection of marine biological resources of the Caspian Sea.

According to the Turkmen state media, the positions of the five countries grew closer

during the latest working group session. However, there is no exact information about the progress at the Caspian legal status talks which is actually quite typical for the SWG meetings that have been carried out over 20 years. During the SWG meeting at the deputy foreign ministers' level, the Russian Minister of Foreign Affairs, Sergei Lavrov, visited Turkmenistan. The presence of Sergei Lavrov in Ashgabat during this meeting should not be considered as a coincidence. It is not a secret that Russian-Turkmen ties have deteriorated significantly after Russia's decision to totally cut Turkmen gas imports in 2016. Although during Sergei Lavrov's meetings with the President of Turkmenistan, Gurbanguly Berdimuhamedov, and the Turkmen Minister of Foreign Affairs, Rashid Meredov, the Turkmen gas imports issue seems to have been strategically omitted from the protocol, it does not mean that the parties could manage to find the way to improve relations in such a short period.

It should be noted that after the SWG meeting, there was no announcement about the next Caspian Summit scheduled to be held in Astana in 2016. No mention of the upcoming event could be indicated as an intention to postpone the Summit. On the other hand, it is early to make a final conclusion. It is worth mentioning that the SWG meetings have a formal nature and only the leaders of the Caspian Five could activate the decision-making process.

www.jamestown.org

GÜNÜMÜZDE RUSYA'NIN ORTA ASYA'DAKİ YATIRIMLARI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

Cengizhan Canaltay

Kambarata-1 hidroelektrik santralinin proje maliyeti \$2 milyar olup senede 4.4 milyar kilowat elektrik üretmesi beklenirken Yukarı Narın santralinin ise yıllık 942.4 milyon kilowat elektrik üretmesi amaçlanmaktaydı.

Rusya bölge ülkeleri ile arasındaki bağları sıkı tutmak ve bölgedeki ana oyuncu pozisyonunu koruyabilmek için birçok alanda değişik yatırım veya ortak projeler yürütme vaadinde bulunmaktadır. Rusya bu ekonomik yatırımların yanısıra yaptığı ekonomik yardımlar yoluyla da bölge devletlerini kendi politik eksenine etrafında yer almaları konusunda ikna etmek için bir yumuşak güç aracı olarak kullanmaktadır. Çünkü bölge ülkelerinin ekonomileri Rusya ile yaptıkları ticarete ve Rusya'nın ekonomik yardımlarına büyük ölçüde bağımlıdır. Bu politika kapsamında

Rusya bölgedeki ülkelerle çeşitli alanlarda ticari anlaşmalar imzalayıp, bölge ülkelerinin altyapı ve stratejik sektörleri başta olmak üzere birçok yatırım sözü ile ortak projeler geliştirme vaadinde bulunmuştur.

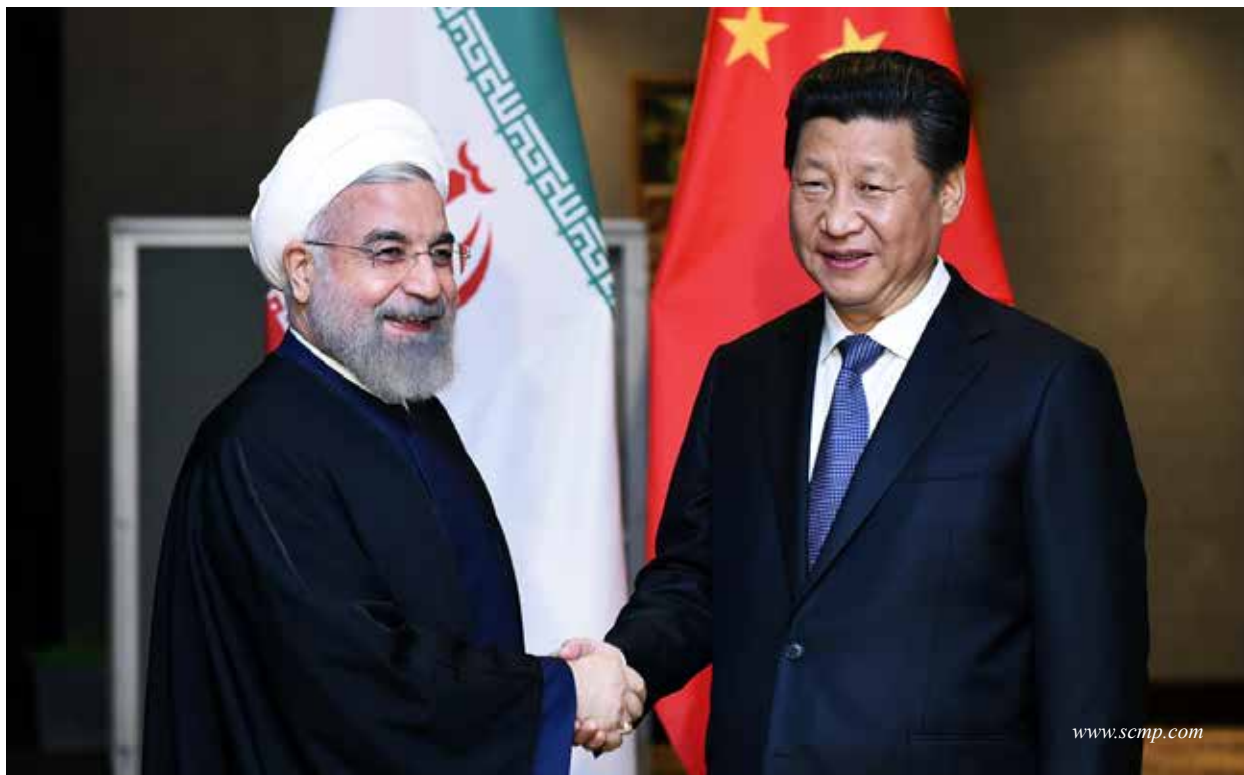
Rusya verdiği sözler kapsamında gerekli adımları zaman içerisinde yerine getirmektedir. Lakin Ukrayna krizindeki tutumu yüzünden Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından uygulanan ambargoların yanı sıra düşen petrol fiyatları Rus ekonomisini ciddi şekilde etkilemektedir. Rus ekonomisinde yaşanan gerilemenin etkileri Orta Asya ülkelerine vermiş olduğu yatırım sözlerinin yerine getirilmesinde etkilemektedir.

Kırgızistan ile 2012 yılında üzerinde anlaşılan Kambarata-1 hidroelektrik santrali ile Yukarı Narın santralinin yapım projesinin Kırgızistan tarafından durdurulması buna örnek olarak verilebilir. Bu kararın en önemli sebeplerinden biri Rus Hydro'nun 2012 yılında vermiş olduğu sözleri (düşen petrol fiyatları nedeniyle) yerine getirmemiş olmasıdır. Kırgızistan bu iki hidroelektrik santralının üreteceği elektriği Pakistan ve Afganistana satmayı planlamaktaydı. Kambarata-1 hidroelektrik santralinin proje maliyeti \$2 milyar olup yıllık 4.4 milyar kilowat elektrik üretmesi beklenirken Yukarı Narın santralinin ise yıllık 942.4 milyon kilowat elektrik üretmesi amaçlanmaktaydı.

Diğer yandan Rus şirketleride bölgedeki yatırımlarını gözden geçirmektedir. 2015 yılının Ağustos ayında LUKoil Kazak petrol üreticisi Hazar Yatırım Kaynaklarındaki 50% hissesini Çin'in Sinopec şirketine \$1.2 milyar karşılığında satmıştır. Rusya'nın bölgedeki yatırım sözlerini yerine getirememesi kısa zamanlı bir sıkıntı olarak değerlendirilebilir. Fakat bu gidişat petrol fiyatlarının artması durumunda düzelecek olsa bile Rusya'nın gelecekte vaad edeceği yatırım sözlerinin güvenilirliğini sarsabilir.

THE PRESIDENT OF CHINA XI JINPING VISITED TEHRAN

Aidana Aryn Timer

www.scmp.com

China was always supportive of Iran and has continued to keep its relationship despite the sanctions

On 22nd of January the President of China Xi Jinping visited Tehran which was China's first visit to Iran in the last 14 years. As a result of the meeting between the presidents of Iran and China, agreement on "strategic partnership on international, regional and bilateral affairs" was signed. China and Iran agreed to increase bilateral trade turnover to \$ 600 billion over the next decade. Also, Xi Jinping was the first leader who visited Iran after lifting the sanctions. Moreover, Beijing would also support Iran's full membership in the Shanghai Cooperation Organization. It can be said that

this visit opened a new page in the bilateral relationship between two states.

The bilateral relationship between two states has a significant feature, their constructed identity to each other is positive, particularly China's identity to Iran. In other words, China's behavior during the Western sanctions gave an opportunity for Iran to understand that the East is not a threat. This argument comes from the fact that China was always supportive of Iran and has continued to keep its relationship despite the sanctions. While many states

abandoned their policies to be a partner of Iran after the Western sanctions, China in turn expanded its relations in the field of energy, construction and defense. The value of trade exchanges between two countries reached \$52 billion between March, 2014 and January, 2015. Accordingly, Iran's export to China increased by 30 percent in comparison to the previous year. As Ayatollah Ali Khamenei said "the Islamic country will never forget China's cooperation during the sanctions era."

However, China's foreign policy on the Middle East seems very cautious. Prior to Iran, Xi Jinping made an official visit to Saudi Arabia during which the two sides agreed to establish a comprehensive strategic partnership between the two countries. Although the relationship between Iran and Saudi Arabia is experiencing a diplomatic failure, China's equal treatment to both Middle Eastern countries demonstrate China's independent and economically-

China's positive identity to Iran may intensify the bilateral relationship between two countries.

directed foreign policies. It can be said that China does not want to be involved in the upcoming conflict between Iran and Saudi Arabia, because both states are the major oil suppliers to China therefore they are equally important to meet China's growing energy demand. For example, Saudi Arabia is China's largest energy supplier with about one million barrels per day, accounting for 20% of China's crude oil imports.

To sum up, in spite of China's growing relations with Saudi Arabia, the bilateral relationship between Iran and China has a bright future. It can be argued that the prospect for a bright future will come not only from bilateral high economic benefits but also from the positive constructed identity. Therefore, China's positive identity to Iran which comes from the experience of the international sanctions, may enhance the economic and political cooperation between the two countries in the long-run.

SHARE OF DEPOSITS IN FOREIGN CURRENCY REACHED 69%

Daniyar Nurbayev

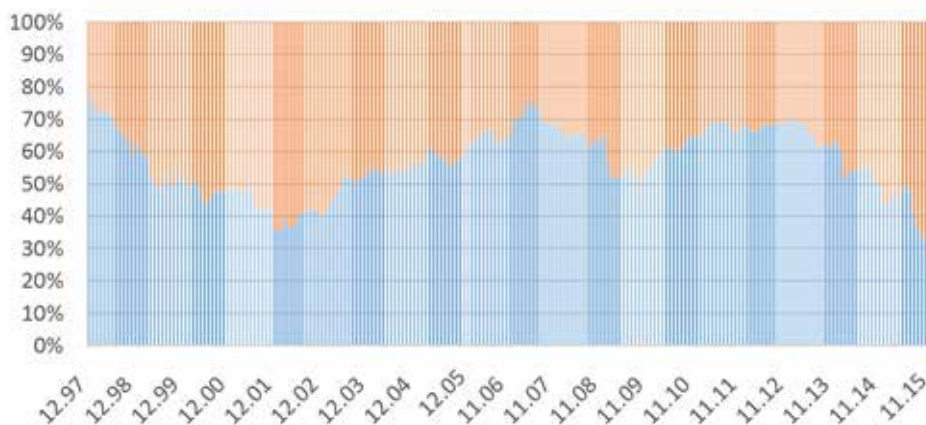
The National bank of Kazakhstan revealed information about banks deposits structure as of the end of 2015. According to this statistics, at the end of December 2015 deposits in foreign currencies make up 69% of all deposits, and this is the highest level ever. In 2014, the share of foreign currency deposit was 55.5%. During 2015, banks' deposits increased by 36.6% and now accounts for 15.87 trillion tenge. Deposits in tenge decreased by 4.8% whereas foreign currency deposits increased dramatically by 69.6%. Individuals have 78.9%

deposits in foreign currency while nonbanking legal entities have 61.6%. The cause of this situation is the intention of householders to protect their money from the depreciation amid expectations of further tenge devaluation.

This situation also negatively affects to the banking sector. Banks have a regulatory rule that puts a limit to foreign currency loans (It is prohibited to provide mortgage loans in foreign currency to individuals who do not have income in this currency). The regulatory

Depository Organizations Deposits

Depository Organizations Deposits

rule and local currency shortage made banks unable to credit economy. In the 2015 banks' loans increased by 4.7%, and this growth was the result of the devaluation of tenge, not by banks' lending. In this period, loans in national currencies decreased by 1.9%, while loans in foreign currencies increased by 20.7%, because of tenge devaluation.

The main reasons for dollarization in the banking sector, primarily in deposits, are low oil prices and loss of credibility in the monetary policy implemented by the National Bank of the Republic of Kazakhstan (NBRK). The NBRK implemented a monetary policy which led economic agents to uncertainty. For example, now the NBRK has an explicit inflation targeting policy, which implies free-floating currency rates but at the same time the NBRK does not let tenge float free. This can clearly be seen in high repo rates and high rates on currency swaps. Given the negative impact of the high share of foreign currency deposits, the NBRK has decided to increase the interest rate on deposits in national currency from 10% to 14% and decrease the interest rate on foreign currency deposits from 3% to 2% since 1 February 2016.

According to this statistics, at the end of December 2015 deposits in foreign currencies make up 69% of all deposits, and this is the highest level ever

This interest rate policy may help to decrease the share of foreign currency deposits in the system, but there are other factors which may affect the currency preferences of economic agents, such as the credibility of the NBRK and low oil prices. The NBRK can increase its credibility by conducting a transparent monetary policy and by sharing more information about the implementation of the monetary policy with the public. But the NBRK can not have a direct effect on oil price fluctuations. However, high level of credibility of the NBRK can reduce the adverse effect of the oil price fluctuations on the exchange rate preferences of economic agents. It could be mentioned that it is crucial for the NBRK to increase its credibility in order to sustain financial and price stability.

www.alau.kz

УКРАИНА ҰЛЫ ЖІБЕК ЖОЛЫ ЖОБАСЫНДА БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУДА

Dinara Taldybayeva

15 қаңтар 2016 жылы Украинаның Иличев теңіз айлағынан Украина-Грузия-Әзірбайжан-Қазақстан-Қытай транспорттық дәлізі арқылы алғаш жүк контейнерлері Қытайға бет алған болатын. Украина Премьер-министрі Арсений Яценюктің мәлімдемесі бойынша бұл транспорттық дәліз арқылы Украина мен Еуропа тауарлары Ресейдің санкцияларына ұшырау қаупінен арылып, Ресей шекарасын айналып өтіп Орта Азия мен Қытайға тасымалданады. Украинадан шыққан тауарлар теңіз арқылы Грузияға, одан кейін теміржол арқылы Әзірбайжанға, қайтадан теңіз арқылы Қазақстанға, ары қарай теміржол арқылы Қытайға жеткізіледі. 20 вагоннан тұратын жүк пойызы Украинаның Иличев теңіз айлағынан Қытайдың Достық бекетіне дейін 11-12 күнде жетеді. Ресей арқылы жүк тасымалы 30 күн болғандықтан, жаңа жобаның тиімдірек екені баса айтылуда. Украина Аймақтық даму, құрылыс және тұрғын-үй шаруашылық министрі Геннадий Зубконың айтуынша жобаның жүзеге асырылуы Украинаға мұнай өнімдері мен сұйытылған газ импорты мәселесін шешуге көмектеседі деп күтілуде. Сондай-ақ жоба Украинаға энергия өнімдерін жеткізу жолдарын түрлендіру мүмкіндігін береді. Украина мен Қытай арасындағы жүк тасымалының көлемі 2014 жылмен салыстырғанда 11 пайызға немесе 2,25 миллион тоннаға артып 25,48 миллион тоннаға дейін жеткен. Қазіргі таңда Украинаның экспорт тасымалында Ресейді екінші орынға қалдырып, бірінші орынды Қытай иемденуде.

Аталмыш жоба Ұлы жібек жолы жобасының бір бағыты ретінде және Ресейді айналып өтіп, Қытаймен сауда қарым-қатынасын арттыруды көздеуде. Яғни жаңа жоб арқылы Украина өз тауарларын Ресейден тәуелсіз

УКРАЇНСЬКА ГІЛКА "НОВОГО ШОВКОВОГО ШЛЯХУ"

www.depo.ua

түрде Орта Азия, Қытай және Азия елдеріне тасымалдауды жоспарлауда. Қазақстан тарабы аталмыш жоба көмегімен Қытайдағы Ляньюньгань портынан Еуропаға тауар тасымалын жүзеге асыруды және транзит ел болу арқылы қаржылай кіріске қол жеткізуді ойлауда. Сыртқы саяси шешімдерінде Ресейдің мүддесіне қайшы келетіндей сөз айтпау, Қазақстанның алғашқы жылдардан бері ұстанып келе жатқан көпвекторлы саясатының жемісі деуге болады. Әрине бұл жобаның қаншалықты өміршең болатыны болашақтың еншісіне қалатын нәрсе. Алайда Қазақстаннан басқа жобаға қатысушы елдер Грузия, Украина, Әзірбайжан Ресей саясатына қарсы пікірлерін білдіріп, ГУАМ ұйымын құрып, қандай да бір нәтижеге қол жеткізе алмаған болатын. Ұлы Жібек жолы жобасы аясында жұмыс жасайтын аталмыш транспорттық коридор Еуропа үшін де Қытай үшін де тиімді болмақ. Себебі Ресейдің түрлі санкцияларын назарға алмастан сауда байланыстарын датымудың бірден-бір жолы болмақ. Болашақта Түркия да аталмыш жобаға қосыла отырып, Орта Азия елдерімен, Қытай және басқа да Азия елдерімен экономикалық қарым-қатынастарын дамыту мүмкіндігін қарастыруға тиіс.

КАЗАХСТАН-ИРАН: НОВЫЕ ГОРИЗОНТЫ СОТРУДНИЧЕСТВА

Dr. Erkin Baydarov

Казахстанская делегация под руководством Министра по инвестициям и развитию РК Асета Исекешиева в Тегеране (7-8.02.2016)

Снятие экономических санкций с Ирана открывает новые перспективы для казахстанско-иранского сотрудничества. Как отметил в свое время Президент РК Н.А. Назарбаев: «Казахстан и Иран являются странами, которые разделяют позиции в региональных и международных делах». На протяжении всего периода международной изоляции Ирана, Астана поддерживала с ним прагматичные отношения. После проведения Тегераном переговоров со странами «шестерки» в Вене и частичного снятия санкций, одним из первых государств, с которыми Исламская Республика выразила готовность интенсифицировать сотрудничество, стал именно Казахстан. Официальный визит

Официальный визит президента Казахстана Нурсултана Назарбаева в Тегеран, ожидаемый в первом полугодии 2016 года, может открыть новую страницу во взаимоотношениях двух соседних государств.

президента Казахстана Нурсултана Назарбаева в Тегеран, ожидаемый в первом полугодии 2016 года, может открыть новую страницу во взаимоотношениях двух соседних государств.

Иран рассматривает Казахстан в качестве одного из главных и надежных внешнеэкономических партнеров. Наглядным примером такого взаимовыгодного сотрудничества могут быть итоги рабочей поездки казахстанской делегации под руководством министра по инвестициям и развитию РК Асета Исекешиева в Тегеран в период с 6 по 8 февраля текущего года. В ходе встреч с иранскими предпринимателями особое

внимание было уделено развитию двустороннего сотрудничества в области экспорта казахстанской продукции на иранский рынок, в частности речь шла о поставках металлопродукции, строительных материалов, зерна. Кроме этого был проведен Казахстанско-иранский бизнес-форум, в ходе которого стороны обсудили вопросы дальнейшего сотрудничества по инфраструктурным и промышленным проектам. Казахстанцы презентовали иранской стороне инвестиционные возможности Казахстана, а также меры государственной поддержки иностранных инвесторов. В бизнес-форуме приняли участие более 160 представителей крупных казахстанских

Предложение Ирана инвестировать казахстанский капитал в его южные порты для обеспечения сообщений и коммуникаций, открывает широкие возможности и перспективы для казахстанского бизнеса.

и Топ-200 иранских компаний, задействованных в различных отраслях экономики. Состоялись встречи с рядом официальных лиц, в том числе с министрами транспорта и сельского хозяйства, а также с представителями деловых кругов Ирана. Данное событие – первое масштабное деловое мероприятие в Тегеране после снятия санкций.

Огромные перспективы экономического сотрудничества – можно ожидать в горнорудной промышленности, торговле, развитии инфраструктуры железных дорог, строительстве грузовых и зерновых терминалов на территории Ирана и Казахстана, налаживании

tengrinews.kz

Президенты Ирана и Казахстана - Хасан Рухани и Нурсултан Назарбаев

сотрудничества в области сельского хозяйства, недропользования и геологии, банковской сферы, а также расширении прямого авиасообщения, в том числе между регионами двух стран (с июня 2016 года будет запущено регулярное прямое авиасообщение по маршруту Алматы-Тегеран-Алматы)

Иран сегодня с большой надеждой смотрит на Казахстан и выбор, который делает иранский бизнес, совсем неслучаен. Еще во время государственного визита Президента ИРИ Хасана Рухани в 2014 году в Астану, предпринимателям двух стран был дан, что называется, «зеленый свет». Н. Назарбаев и Х. Рухани заявили тогда о готовности увеличить совместный товарооборот сразу в 5 раз. Тогда же была подписана «Дорожная карта», между нашими странами действует межправительственная комиссия, был создан и начал действовать деловой совет.

«Дорожная карта» и договоренности двух стран по задействованию новых торговых маршрутов должны способствовать росту товарооборота, выведя его за рамки 1 млрд. долларов. Так, к примеру, за январь-ноябрь

2015 года товарооборот между Казахстаном и Ираном составил всего лишь 560 млн. Долларов. Кроме этого, Тегеран рассматривает возможность присоединения к зоне свободной торговли с Евразийским экономическим союзом с последующей трансформацией в его полноправного участника.

Следует также отметить, что запуск главами Казахстана, Туркмении и Ирана в 2014 году трансграничной железнодорожной магистрали Жанаозен - Берекет - Горган, открывает для нашей страны выход на рынки Ближнего и Среднего Востока, а для Ирана – возможность торговли со странами Центральной Азии, Россией и Китаем. Кроме этого, для РК это прямой выход на рынки Южной Азии. Казахская часть железнодорожной магистрали может стать органичной частью проекта Экономического пояса Шелкового пути и послужить транспортной артерией между странами Северной Европы, ЦА и Ираном. Предложение Ирана инвестировать казахстанский капитал в его южные порты для обеспечения сообщения и коммуникаций, открывает широкие возможности и перспективы для казахстанского бизнеса.

NO ALTERNATIVE FOR THE RENEWABLE ENERGY FOR CENTRAL ASIA?

Dr. Farkhod Aminjonov

Investment in the renewable energy sources has hit its record this year. The total newly installed wind and solar energy capacities reached 64 GW and 57 GW respectively. In terms of installed new electric power generation capacities wind energy has exceeded that of the nuclear energy in 2015. Renewable energy covered up to 32.5 percent of the overall electricity consumption in Germany and 42 percent in Denmark. According to the Levelized cost of energy analysis solar and wind energy were found the most

Central Asian countries can hardly be an example of states steadily moving toward a sustainable energy future.

cost efficient sources of energy in the US in 2015. Similarly, wind energy turned into the cheapest sources of energy in Spain in 2015.

Renewables enjoy comparative advantage over fossil fuels in a number of aspects: (a) it requires relatively short projecting and construction period; (b) low investment cost per kW/h is one of the advantages in most of the regions; (c) the cost of the renewables is immune to the fluctuations on the

electricity production in the fossil fuel rich countries in the region. Energy sectors of the Central Asian states are highly subsidized, which turn any initiative to promote renewable energy in Central Asia unattractive for both private sector representatives and governmental agencies. There are basic/initial conditions to develop renewables in Central Asia: a) reform energy sectors to introduce market mechanisms; or, b) subsidize renewable energy sectors as well. Both conditions bear considerable financial cost for the governments, thus, discouraging any progress in this direction.

regional and global oil and gas prices; (d) increasing the share of the renewables in the overall consumption balance ensures sustainability of energy supplies in the long term perspective; (e) renewables reduces the impact on ecosystem by reducing the green house gases.

Crude oil is rarely used to generate electricity. That is why dropping oil prices do not affect growing interest in developing renewable energy sources. Energy actors will be forced to reduce the share of coal, a largest contributor to the electricity generation, in the overall energy production due to restricted environmental policies. While gas is environmentally less damaging than oil or coal, it is less competitive in a number of markets including Europe and East Asia.

While the importance of the renewables in the consumption balance is increasing on the global scale, Central Asian countries can hardly be an example of states steadily moving toward a sustainable energy future. Coal and natural gas are the main sources of

“

Both conditions bear considerable financial cost for the governments, thus, discouraging any progress in this direction.

”

RUSSIA-IRAN MILITARY COOPERATION: THE T-90S TANKS CASE

Lidiya Parkhomchik

The world's largest tank manufacturer, the Russian company Uralvagonzavod, has proposed to organize the licensed production of the third-generation T-90s main battle tank in Iran. Aforementioned proposal was made after Iran's announcement that the issue of buying the T-90 tanks was taken off the Russia-Iran military cooperation agenda. Actually, in December 2015 the Commander of Iran's Ground Forces, Ahmad Reza Pourdastan, stated that Iran interested in purchasing the T-90 tanks. However,

Russia has proposed to organize the licensed production of the third-generation T-90s main battle tank in Iran.

recently, the General Staff of the Iranian Armed Forces stated that Iran intends to produce its own tanks.

Nowadays, the most modern model of tank in the Iran's Ground Forces is the Soviet T-72. Actually, the Zulfikar tank produced by Iran is based on the Soviet T-72. However, it is obvious that the T-90 tank possesses better combat characteristics and meets all the requirements of the modern armor. In fact, Russia's principal military tank T-90 was the best-selling tank on

<http://www.rabstol.net/>

Iran and Russia could manage to launch mentioned forms of military cooperation as soon as an arms embargo on Iran imposed by United Nations Security Council Resolution.

cooperation as soon as an arms embargo on Iran imposed by United Nations Security Council Resolution 1020 of June 9, 2010 would be lifted. According to the Center for Analysis of World Arms Trade, the Russian defense industry has lost around \$13 billion in arms sales due to UN sanctions against Iran.

It should be noted that according to the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPA), the UN's arms embargo will be lifted 5 years after the JCOP implementation day. Therefore, currently, Moscow and Tehran could only discuss the issue of future cooperation preparing the necessary bilateral agreements, which could be implemented in 5-year period. However, Iran and Russia clearly show their intention to boost their cooperation in various defense fields including the supply of military equipment.

Russian T-90 Tank

world markets during the period from 2001 to 2010. Therefore, without the Uralvagonzavod plant Iran's defense industry will not be able to produce a T-90 type tank.

According to the proposal, Russia will establish both the licensed production of the T-90 tanks, so as the modernization of the T-72 tanks and their production capacities. However, the parties could manage to launch the mentioned forms of military

www.news-front.info

Russia-Iran Cooperation

GEORGIA AND ARMENIA SIGNED 2016 MILITARY COOPERATION PLAN

Aidana Arynбек

During the visit of Georgia's Defence Minister Tinatin Khidasheli to Yerevan on the 1st of February, a program of military cooperation between Georgia and Armenia was signed. This program contains the exchange of experience in the field of peacekeeping, military education, training and strategic planning between two countries. Georgia's Defence Minister stayed three days in Yerevan and she did not only meet with the Armenian Prime Minister but also with the President of Armenia, Serzh Sargsyan. One of the main goals of the meeting was to discuss on regional security. Tina Khidasheli encouraged Armenia to join the NATO training centre which is based in Georgia.

Since South Caucasus is still insecure, particularly due to the on-going conflict over the Nagorno-Karabakh enclave, an attempt of Georgia and Armenia to maintain stability in the region shows a considerable prospect for stabilization of the region. Moreover, in spite of their different oriented foreign policies the intention of countries has demonstrated a desire to strengthen good-neighbour relations. It is well known that Georgia completely changed its foreign policy in favour of the West after Georgia war of 2008. In recent days, the NATO permanent training centre operates in the territory of Georgia. On the other hand, Armenia's security vision

www.president.am

While Georgia and Armenia have different security visions, they are developing bilateral military cooperation.

is different from Georgia, since it is a member of Collective Security Treaty Organization (CSTO) where Russia plays a leading role. Moreover, Armenia's economy is highly dependent on Russia, because Russia's investment in Armenia is tremendous. For example, in the early of 2015 Russia invested \$ 4 billion in Armenia and it was considered as the major investor in the country.

It can be argued that by being influenced by two major powers such as the United States and Russia, South Caucasian countries are making an effort to conduct independent foreign policies. It can be claimed that both countries perceive each other as an

important partner therefore they intend to develop military cooperation. For instance, one of the main fields in their bilateral relations is the energy. By the signing of a memorandum of understanding between Georgia, Armenia and Iran, an agreement was reached to on transmission of electric power from Iran to Georgia though Armenia.

Georgian Defence Minister encourages Armenia to join the NATO training centre which is based in Georgia.

To sum up, an attempt of Georgia to attract Armenia into the NATO training centre raises the question of whether Tbilisi aims to diversify the orientation of the Armenia's foreign policy. Following the meeting, Armenia might join the NATO training with the purpose to develop its defence policy. However, what would be the reaction of Russia to this attempt is the question.

CLIMADAPT LAUNCHED IN TAJIKISTAN

Saule Akhmetkaliyeva

On February 3, 2016 CLIMADAPT was launched by the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) and the Pilot Program for Climate Resilience (PPCR) of the Climate Investment Funds in Dushanbe. CLIMADAPT is the climate resilience financing facility of Tajikistan. CLIMADAPT is to provide up to \$10 million to Tajikistan in order to support households and business enterprises in adapting to the effects of climate change in the region. The program is funded by the EBRD and the PPCR of the Climate Investment Funds.

As the country is vulnerable to climate change, CLIMADAPT is to help the people of Tajikistan to cope with the impact of climate change, as well as to transition to green energy. Tajikistan is an upstream Central Asian country that is heavily dependent on its water resources both in order to meet water and energy demand of the country since it is deprived of fossil fuel resources.

Tajikistan is rich in glacier water resources, however, climate change

CLIMADAPT is to provide up to \$10 million to Tajikistan in order to support households and business enterprises in adapting to the effects of climate change in the region.

is altering natural water cycle of the country by changing the amount of precipitation and snow and ice melt due to temperature fluctuations. Moreover, there is also a risk of soil erosion and degradation associated with climate change. This issue might also affect the economy of the country by negatively impacting on the agricultural sector. Agriculture accounts for about 27.2% of GDP in Tajikistan and more than half of the population of the country works in the agricultural sector.

www.kazakh-zerno.kz

Cotton harvest in Tajikistan

www.climadapt.tj

Map of Tajikistan

CLIMADAPT is to help the people of Tajikistan to cope with the impact of climate change, as well as to transition to green energy.

In order to be able to successfully adapt to the impacts of climate change, new technologies that will lessen the pressure on water resources of the country are to be introduced. Technical cooperation for these activities is to be funded by the UK Department for International Development (DFID). Lack of efficient technologies has led to soil salinization because of unlined canals, inadequate length of drainage systems and poorly designed irrigation systems, and waterlogging problems because of high groundwater levels in aquifers. Over the recent years, the agricultural sector of Tajikistan has shifted from cotton to rice production, leading to water deficit due to inefficient water use. Surface irrigation is the main type of irrigation in Tajikistan despite the inefficiency. Therefore, in order to remedy the situation investments into the modernization of irrigational systems of the country are needed. Some of the solutions of the issue of climate change adaptation are an introduction of efficient agricultural technologies such as drip irrigation and an installation of efficient building insulations.

ВСТРЕЧА В ГАВАНЕ: ПРИЗЫВ К МИРУ И СОГЛАСИЮ

Dr. Erkin Baydarov

Сегодня, в условиях глобализации, когда фрагментация картины мира разрушает понимание частных процессов, вновь ощущается потребность в религиозных ценностях, предполагающих целостное мировосприятие и направленных на духовное преображение человека. Поэтому в решении проблем глобализации самое активное участие принимает и религия, наиболее последовательно из всех общественных институтов противостоя ей.

Однако победное шествие глобализации снижает роль религии в мире, и религия оттесняется на периферию общественного бытия и маргинализируется. В итоге, «религиозная идентичность», превращается в одну из многочисленных и часто противоречащих друг другу идентичностей, которые легко уживаются в отдельно взятом человеке. Примером, могут быть религиозные экстремисты, у которых «религиозная идентичность» вступает в

Source: © EPA/ADALBERTO ROQUE/POOL

Встреча Папы Римского Франциска I и Патриарха Московского и всея Руси Кирилла, Гавана, 2 февраля 2016 г

противоречие с их религиозными установками. В то же время «религиозная идентичность» становится выражением тех самых неосуществленных надежд и упований в мире реальных общественных отношений, в том числе идеалов социального обустройства мира и действительного состояния межкультурных и межцивилизационных контактов, которые выпали на долю тех или иных народов.

В связи с этим, встреча Папы Римского Франциска I и Патриарха Московского и всея Руси Кирилла в Гаване 12 февраля 2016 года стала поистине исторической. Впервые с XI века глава Римско-католической церкви и Патриарх Московский и всея Руси встретились вместе и обсудили важнейшие

Впервые с XI века глава Римско-католической церкви и Патриарх Московский и всея Руси встретились вместе и обсудили важнейшие для христианства проблемы.

для христианства проблемы. На протяжении долгих веков лидеры крупнейших христианских церквей в силу догматических противоречий не имели прямых контактов. Данная встреча показала, что, несмотря на различные противоречия, религиозные лидеры несут огромную ответственность за дальнейшее духовное развитие человечества в эпоху глобализации, характерной чертой которой является экспансия «культуры смерти», распространяемой под воздействием мощных культурных, экономических и политических тенденций, отражающих определенную концепцию общества, где важнейшим критерием является успех и которую можно назвать «войной сильных против бессильных».

Следует отметить, что Римская католическая церковь с ее универсальной мировой юрисдикцией, не только «вписалась» в глоболизирующийся мир, но и активно влияет на его становление в XXI веке. Глобализация помогает церкви чувствовать свое единство и активно поддерживается с ее стороны. Еще на заре глобализационных процессов папа Римский Иоанн Павел II провозгласил начало «цивилизационной любви» и «новой евангелизации», тем самым более дифференцированно и теологически обосновав отношение католицизма к глобализации и мировому развитию. Католическая церковь, восприняв ответственность за судьбу народов третьего мира способствовала развитию их образования, медицины, культуры. Тем самым Церковь весьма энергично сигнализировала об опасностях, которые несет в себе увеличение пропасти между развитым и развивающимся миром, опасности деградации третьего мира и пр.

В свою очередь, Русская Православная Церковь как мировая структура, оперирующая языком догматической традиции и сакральной географии, подчеркивает особую роль России в глобальном социальном проекте как метафизического духовного ядра человеческого сообщества, провозглашая идею модернизации на основе традиции, где модернизация без традиции означает растворение в глобализме, а традиция без модернизации – изоляцию и проигрыш.

По итогам встречи Папы Римского Франциска I и Патриарха Московского и всея Руси Кирилла было принято Совместное заявление, где в том числе было отмечено, что сегодня необходим межрелигиозный диалог. «Различия

Встреча Папы Римского Франциска I и Патриарха Московского и всея Руси Кирилла, Гавана, 2 февраля 2016 г.

Определяя себя как церковь соборная и вселенская, христианская церковь обращает к себе вопрос, который направляла к миру - вопрос о своем единстве и предназначении.

в понимании религиозных истин, не должны препятствовать людям разных вер жить в мире и согласии. В нынешних условиях религиозные лидеры несут особую ответственность за воспитание своей паствы в духе уважения к убеждениям тех, кто принадлежит к иным религиозным традициям. Абсолютно неприемлемы попытки оправдания преступных деяний религиозными лозунгами.

Встреча в Гаване еще раз свидетельствует, что мировое развитие в условиях глобализации ставит перед христианством вопрос о ее собственном единстве и глобальности. Определяя себя как церковь соборная и вселенская, христианская церковь обращает к себе вопрос, который направляла к миру - вопрос о своем единстве и предназначении. Когда мир ставит ребром вопрос о своем единстве, уже не обойтись богословскими софизмами, служившими в течение столетий. Глобализация как тема, по меньшей мере, дает понять, сколь иллюзорен и ложен путь самоизоляции, непонимания своего единства.

KAZAKHSTAN'S OIL PRODUCTION FORECASTS FOR 2016

Lidiya Parkhomchik

www.kazakhstanwa.files.worldpress.com

According to the Oil Market Report of the Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC) February 2016, Kazakhstan's oil production is expected to decline by 40,000 barrels per day (bpd) to average 1.55 million bpd in 2016. On a quarterly basis in 2016, output is expected to reach 1.6 million bpd in the first quarter and 1.5 million bpd in the second, third and fourth quarters respectively. The OPEC forecast was based on the assumption that oil production in the Tengiz field, which is the largest oil deposit in Kazakhstan after the Kashagan field, will continue to decline affecting total amount of Kazakhstan's oil production in 2016.

Recently, the Minister of Energy of Kazakhstan has already announced its plans to decrease oil production in the country to a level of 615 million barrels (77 million tons) in 2016 compared to

Oil production in Kazakhstan in 2016 is forecasted at 1.72 million barrels per day.

631 million barrels (79 million tons) in 2015. It should be mentioned that the actual results of oil production in 2015 were slightly surpassed reaching the level of 634.8 million barrels (79.46 million tons).

However, according to the Tengiz oil field operator, Tengizchevroil, the crude production in 2015 amounted to 217 million barrels (27.16 million tons) reaching a new annual production record. Therefore, Tengizchevroil could manage to avoid further production decrease indicated in 2014. For instance, Tengizchevroil produced 213.3 million barrels (26.7 million tons) in 2013 compared to 216.5 million barrels (27.1 million tons) of oil in 2013.

It should also be noted that according to the short-term February forecast of the U.S. Energy Information

Administration (EIA), oil production in Kazakhstan in 2016 is forecasted at 1.72 million barrels per day. The EIA reported that in the first quarter of 2016 oil production in Kazakhstan will amount to 1.71 million bpd, in the second and the third quarter - 1.72 million bpd, in the fourth - 1.75 million bpd.

Despite differences in figures both OPEC and EIA have increased the forecast of oil production in Kazakhstan for 2016 compared to previous predictions. However, there is no doubt that due to the sustained decrease in oil prices Kazakhstan could continue to reduce its oil production even further.

Both OPEC and EIA have increased the forecast of oil production in Kazakhstan for 2016 compared to previous predictions.

Oil production in Kazakhstan

TRANS PASİFİK ORTAKLIK ANLAŞMASI'NIN ÇİN VE RUSYA ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Cengizhan Canaltay

Trans Pasifik Ortaklık (TPP) anlaşması 7 yıl süren müzakerelerin ardından Ekim 2015'de kabul edilmiş ve 4 Şubat 2016'da imzalanmış, ancak henüz yürürlüğe girmemiştir. TPP ilk olarak 2002 yılında Brunei, Şili, Yeni Zelanda ve Singapur arasında serbest ticaret anlaşması olarak ortaya çıkmış 2005 yılında üye ülkeler tarafından imzalanan anlaşma, 2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) dahil olması ile Trans Pasifik Ekonomik Ortaklık Anlaşmasına dönüştürülmüştür. Yeni işbirliğinde üye ülke sayısı 12'ye çıkmıştır: ABD, Japonya, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Meksika, Şili, Brunei, Vietnam, Peru ve Malezyadır.

TPP'nin başlıca amacı, gümrük tarifelerini azaltarak ülkeler arası ticaretin artması ve bununla beraber ekonomik kalkınma, daha fazla iş, ekonomilerin üretkenliğinin ve de rekabet gücünün artırılmasının sağlanmasıdır. TPP'yi diğer bölgesel anlaşmalardan farklı kılan ise Dünya Ticaret Örgütü'nün kapsamadığı alanları da düzenlemelerine

dahil etmesidir. TPP bu yönüyle yeni nesil ticaret anlaşması olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra TPP ülkeleri küresel gayri safi hasılanın %40'ını oluşturdıklarından ve bu ülkelerin ticaret hacimleri dünya ticaretinin üçte birine denk geldiğinden anlaşmanın yürürlüğe girmesi halinde TPP, bugüne kadar kurulmuş en büyük bölgesel işbirliği olacaktır.

TPP'yi politik açıdan inceleyecek olursak bu büyüklükte bir ortaklığın içerisinde Çin ve Rusya'nın yer alması dikkat çekicidir. ABD açısından bakıldığında ABD'nin, TPP yoluyla Güney Asya ve Asya Pasifik'te güçlenen Çin'e bir set çekmeye ve Rusya'nın bu bölgedeki ülkelerle ticari ilişkilerini zayıflatmaya çalıştığı söylenebilir. Rusya Sovyetler Birliği yıkıldığından beri Avrupa ile olan ekonomik ilişkilerine Asya ile olan ilişkilerinden daha çok önem vermiştir.

Ancak Avrupa ile bozulan ilişkiler Rusya'nın yüzünü tekrar Asya'ya çevirmeye zorlamıştır. Bu

www.bbc.com

bağlamda TPP'nin uyguladığı gümrük tarifesi, özellikle Çin ile ticari ilişkilerini geliştiren Rusya'nın diğer Asya ülkeleri ile de ticari ilişkilerini daha fazla geliştirmesini zorlaştıracaktır. Ayrıca, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin TPP'nin en çok ABD'nin yararlanacağı bir bölgesel ekonomik işbirliği olduğunu belirtmiştir.

Pekin TPP'yi başlangıçta Çin'in bölgedeki artan gücünü engellemeye yönelik bir adım olarak değerlendirse de son zamanlarda TPP'nin Çin için artıları ve eksileri analiz edildikten sonra Çin'in TPP'ye katılmayı düşünebileceği şeklinde daha ılımlı açıklamalar yapmaktadır. Bunun nedenleri arasında TPP'nin dışında kalması durumunda Çin'in 2020 yılına kadar tahmini ticari zararının \$28

ABD'nin TPP yoluyla Güney Asya ve Asya Pasifik'e güçlenen Çin'e bir set çekmeye ve Rusya'nın bu bölgedeki ülkelerle ticari ilişkilerini zayıflatmaya çalıştığı söylenebilir.

TPP ülkeleri küresel gayri safi hasılanın %40'ını oluşturdıklarından ve bu ülkelerin ticaret hacimleri dünya ticaretinin üçte birine denk geldiğinden anlaşmanın yürürlüğe girmesi halinde TPP, bugüne kadar kurulmuş en büyük bölgesel işbirliği olacaktır.

milyar, 2025'de ise \$47 milyar olacağının öngörülmesi sayılabilir. Ekonomik olarak dışarıda kalmasının olumsuz etkileri, Çin'i ABD'nin kurallarını belirlediği bir ortaklığa girmeye zorlayabilecek mi yoksa Çin politik amacı nedeniyle bu ortaklığın dışında mı kalacak sorularını gündeme getirmektedir.

Rusya yakın gelecekte muhtemelen TPP'nin dışında kalmayı seçecektir. Bunun nedenleri arasında politik çıkar uyumsuzluğu ve Rusya için öngörülen kayıp miktarının 2025 yılına kadar yaklaşık \$1 milyar olması sayılabilir. her ne kadar ekonomik durumu gittikçe kötüleşse de bu durum, Rusya'yı TPP'ye katılmaya zorlayabilecek kadar güçlü bir neden değildir. Öte yandan, son yıllarda yavaşlayan ekonomik büyüme oranı ve Malezya ve Vietnam gibi ülkelerin TPP'ye üye olması nedeniyle aynı ürünlerin üye ülkelere ihracatında kendisini dezavantajlı bir konuma getireceği gibi bir takım ekonomik nedenlerden dolayı Çin yakın gelecekte TPP'ye girmeyi düşünebilir.

www.dailyreadlist.com

FINANCING THE CLIMATE ADAPTATION AND MITIGATION PROGRAM FOR THE ARAL SEA BASIN IN TAJIKISTAN

Saule Akhmetkaliyeva

Contribution into the program is to strengthen the ability of the local population to cope with the global warming.

On February 12, 2016 the government of Tajikistan and the World Bank (WB) signed an agreement on financing the Climate Adaptation and Mitigation Program for the Aral Sea Basin. According to the agreement Tajikistan is to receive funding of \$9 million. Moreover, according to the agreement on financing of the first phase of the program approved in November 2015, Uzbekistan is to receive funding in the amount of \$14 million, while the Executive Committee of International Fund for Saving the Aral Sea (ECIFAS) for the Climate Adaptation and Mitigation Program for Aral Sea Basin is to receive a grant in the amount of \$15 million. The project is to assist the local population to adapt to climate change, while improving living conditions in the region. The project is forecasted to be beneficial to 240,000 people, 91,000 of which are currently living in Tajikistan.

Climate change threatens the economy and consequently the wellbeing of the living conditions of population in the Central Asian region and particularly in Tajikistan. Threat of climate change in the Central Asian region grows by 2% every year and it is expected that Central Asia will experience an increase of 7o C instead of 4o C predicted worldwide, as the Central Asian countries are prone to droughts due to semi-arid to arid climate of the region. Climate change is one of the factors hindering the economic

www.gdb.voanews.com

World Bank assisting Central Asia

Threat of climate change in the Central Asian region grows by 2% every year.

development of the countries in Central Asia. Agriculture, energy and water which are the main contributors to the economy of the region greatly suffer due to climate change. For example, agriculture accounts for 27.2% of GDP in Tajikistan. Therefore, it is important to understand the necessity of planned adaptation.

In the framework of the program, financing is to be provided to rural communities in order to overcome impacts of climate change in the region. Contribution into the program is to strengthen the ability of the local population to cope with the global warming by improving institutions that distribute and share the knowledge of innovative climate adaption practices. Therefore, measures such as crop diversification, water management, rehabilitation of degraded lands, livestock production, processing of agricultural products and energy efficiency enhancement will be financed in the framework of the program.

www.mottmac.com

Climate resilience in Tajikistan

tengrinews.kz

Investment

THE EURASIAN DEVELOPMENT BANK PLANS TO INVEST OVER \$1 BILLION IN THE ECONOMY OF KAZAKHSTAN IN 2016

Daniyar Nurbayev

In the press release dated 11th February 2016, The Eurasian Development Bank (EDB) announced that they intend to invest over one billion USD in the economy of Kazakhstan until the end of 2016. The Management Board of EDB approved four blueprints for projects and it was planned to allocate more than \$100 million to each project for ten years. In addition, EDB has eight projects under consideration in sectors such as

For the last eight projects which are also planned to approve in 2016, financing will exceed \$600 million.

transport and municipal infrastructure. Financing for the last eight projects, which are also planned to be approved in 2016, will exceed \$600 million.

The first approved project is a plan of financing of the "KazTransGasAimak" program on the gasification and modernization of the facilities of Aktobe and Mangystau regions. The financing amount will be \$128.2 million in tenge equivalent and will be

provided for ten years. According to EDB preliminary assessment due to the project implementation the amount of taxes and other compulsory payments to the budget of Kazakhstan will be almost \$200 million. The project is going to be implemented within the assignments of the President on maintenance of social stability, continuous gas supply and correct maintenance of gas pipelines and facilities in these regions.

The second approved project is a blueprint project to construct the Almaty Big Ring Road (BAKAD) proposed by the Ministry of Investment and Development of the Republic of Kazakhstan (MID RK). BAKAD is the first pilot public-private partnership (PPP) project implemented by MID RK in this sphere. This project belongs to Transport Infrastructure sphere, which is one of the primary spheres of the bank. The investments that were provided to the sector have an important multiplicative effect almost on all sectors of the economy of Kazakhstan. EDB plans to invest \$100 million.

EDB approved a blueprint of a project that aimed to construct full cycle car factory and technology park to produce car components in Oskemen by "Asia Auto Kazakhstan". The project investment was planned to be \$181.89 million, extended for 11 years. Preliminary estimates suggest that the project will create 4,000 jobs at the factory and over 8,000 jobs at related enterprises. In this regard, it should be mentioned that this project will contribute to the efforts to reduce unemployment rate in the economy of Kazakhstan.

Евразийский Банк Развития

EDB

www.lsbj.org.uk

BAKAD is the first pilot public-private partnership (PPP) project implemented by MID RK in this sphere.

EDB also approved financing a project in the mining sector that worth \$100 million for ten years. The project's aim is to improve environmental situation in regions by reducing pollutant emissions and to raise energy efficiency in enterprises. This is also one of the main spheres for the bank. According to the EDB preliminary assessment the project will create 85 new jobs, and taxes and other compulsory payments to the Kazakhstan budget are expected to be more than \$62 million.

In conclusion, it should be emphasized that these projects are very important for Kazakhstan's economy for a number of reasons. Firstly, the public-private partnership gives a hope that the projects will be eventually implemented, unlike the series of failures of the government-financed projects. Secondly, realization of these projects will create additional jobs, which is especially important when we observe rising unemployment in the economy of Kazakhstan. Lastly, the investments will help mining sector which has been having trouble since 2013 when commodity prices started to decrease.

DEVELOPMENTS IN UZBEKISTAN ECONOMY BETWEEN 2015-2016

Assoc. Prof. Hayal Ayca Simsek

www.telegraph.co.uk

Uzbekistan has gradually completed its transition period to a market-based economy since becoming independent. The 'Uzbek model' which was implemented to increase the country's performance included specific reforms both in economy (economic policy reforms together with a successful introduction of the convertibility of the national currency) and other fields such as politics and social fields. In this model the government is responsible for implementing the necessary reforms which actually have led Uzbekistan to turn into a serious transformation process. Among the Commonwealth of Independent States (CIS) Uzbekistan has been able to achieve a considerable high economic performance after Russia, Azerbaijan, Turkmenistan and Kazakhstan which have high energy resources. In the last 5 years economic growth rates of the country have been increasing (5 year average is 8.2%) despite the negative

Uzbekistan economy has significantly grown during the last five years

effects of the 2008 global crisis on world economies.

Especially after mid-2000s, as a result of high export rates in commodities such as copper, gold, natural gas, cotton and a rather robust macro-economic management together with limited access to international financial markets (which actually prevented Uzbek economy to be affected by the global economic recession), Uzbekistan economy has shown a considerably high performance. Supported by high exports and a large capital investment program, the annual growth rates reached 7-8% between 2011-2014. In January-September 2015, the GDP grew by 8% and it is expected to continue to grow in near future. According to the World Bank estimates, Uzbekistan is expected to grow by 7.5% in 2016 and by 7.7% in both 2017 and 2018.

Regarding the sectoral performance, especially the agriculture sector has continued to gain importance in the economy although the share of agriculture sector in GDP reduced from 34.4% in 2000 to 18.8% in 2014. The main reason for continuing to be important despite low share in GDP is that nearly $\frac{1}{4}$ of total employment has been employed in the agriculture sector and food exports have been increasing especially to Russia, Kazakhstan and other CIS countries. In the last few years the Uzbek government has been implementing a comprehensive agriculture program which include building new farms and providing fields to both current

www.transformation.cer.uz

and new farms in order to enhance the agriculture sector. In these circumstances, despite unfavorable weather conditions, the agriculture sector grew by 6.5% (slightly below the recorded level 6.9%) in 2014.

On the other hand, the services sector has also gained importance during the transition period and integration of the economy to the world markets. With the improvements in services sector, other sector related to services such as trade, transportation, banking, telecommunication and tourism also have become active in the country. We should emphasize that the services sector is important also because this sector constitutes nearly ½ of GDP and approximately 60% of employment in Uzbekistan.

Uzbekistan economy has significantly grown in the last five years mainly due to the legal arrangements made by the government to enhance business environment especially for small and medium sized enterprises (SMSEs) and for the private sector.

Uzbekistan aims to become an industrialized middle-income country by 2050

These arrangements include minimum government intervention to the market and new facilities for the enterprises for a long term. Besides, with these legal arrangements, all investors (both local and foreign) are encouraged by supplying credits with low interest rates, facilitating access to foreign exchange and making other financial transactions easier. The share of SMSEs in GDP was only 33.8% in 2001 but due to these incentives which are given by the government, the share of SMSEs in GDP increased to 54.6% in 2012 and to 56.7 in 2015 respectively. While services contributed to the growth rates by 13.1%, industry contributed by 8.1%. Total industrial output increased in 2014-2015 period due to high production of construction materials and materials in light industry. On the other hand, growth in services sector significantly increased as a result of high commercial bank lending and strong demand for information technology.

In 2014, one of the main sources of growth was investment, especially gross fixed capital formation which rose by 9.8%, as a result of the development programs implemented by the government. However, in 2015, due to weak foreign demand for export commodities and other economic difficulties, the contribution of net exports to growth declined. Luckily, recent increases in global food and energy prices is expected to have a limited effect on Uzbekistan economy when the country's self-sufficiency in food and energy is given.

However, the deterioration in security conditions regarding the situation in Afghanistan and increasing tensions between the neighboring countries over regional issues (such as tackling the problems of using and managing trans-boundary energy and water resources) seems to cause conflicts

in the region. In order to lessen the negative effects of the conflicts Uzbekistan should implement economic policies to minimize its economic vulnerability to possible external shocks. If Uzbekistan will not be able to implement necessary policies to get ready for possible external shocks, not only the commodity prices but also anticipated foreign direct investments to the economy together with the external loans to finance government investment programs seem to be negatively affected.

Uzbekistan aims to become an industrialized middle-income country by 2050. With this aim the Uzbek government has been implementing programs to transit into a more

market-oriented economy to improve the economic performance of the country. In order to achieve this aim Uzbekistan has following priorities: (i) increasing the efficiency of infrastructure (mainly in energy, transport and irrigation), (ii) increasing the competitiveness in specific sectors such as agro-processing, petrochemicals and textiles, (iii) diversifying the economy and reducing the country's dependence on commodity exports in this way, (iv) improving access to education, health and other social services and increasing the quality of these services. Uzbekistan will be able to increase its economic performance and socio-economic development unless the Uzbek government fails to achieve the aim of fulfilling these priorities.

KAZAKHSTAN'S CREDIT RATING DOWNGRADED BY S&P

Daniyar Nurbayev

S&P

On February 17, 2016, Standard & Poor's Ratings Services lowered Kazakhstan, Oman, Bahrain, Saudi Arabia's long-term and short-term foreign and local currency sovereign credit ratings. S&P noted that the rating was downgraded because

of the new lowered oil price assumption for the period 2016-2019. By the new oil price assumption, S&P assumes that an average Brent oil price of US\$40/ for barrel in 2016 and US\$45/ for barrel in 2017-2019.

Kazakhstan's long-term foreign and local currency sovereign credit rating has changed from BBB to BBB- while short-term foreign and local currency ratings was lowered from A-2 to A-3. The outlook on the long-term ratings is negative. BBB- is still investment grade level, but the negative outlook means that if the situation not changes, Kazakhstan's level may be lowered to non-investment grade (BB+).

Kazakhstan is heavily dependent on oil sector, which accounts for over 50% of fiscal revenue, 60% of exports and 20% of GDP. S&P expects Kazakhstan's economy will stagnate or to contract modestly in 2016. According to S&P the economy will stagnate mainly because of weak export, as well as low domestic consumption. In 2017, S&P expects economy of Kazakhstan will growth to 1.5%, while growth

www.unikaz.asia

By the new oil price assumption, S&P assume that an average Brent oil price of US\$40/ for barrel in 2016 and US\$45/ for barrel in 2016-2019.

negative outlook. In September 2015, S&P affirmed Kazakhstan's rating at previous level.

It does not come as a surprise if in a near future S&P downgrades the quasi-governmental

in 2018 and 2019 will be at 2.2% and 2.5% respectively. The agency noted that in 2018 and 2019 the economy growth will increase mainly because of higher oil prices and the starting of the Kashagan project. S&P expects the current account deficit will average 2% of GDP in 2015-2017.

The negative outlook depends not only on oil prices assumption, but also depends on the actions of the monetary authorities. For example, the conflict among goals (low inflation, exchange rate, banking system stability) may lower the predictability and effectiveness of the National bank of Kazakhstan.

Last time Kazakhstan's sovereign rating was changed in February 9, 2015, when S&P lowered Kazakhstan's rating from BBB+ to BBB, also with

Kazakhstan is heavily dependent on oil sector, which accounts for over 50% of fiscal revenue, 60% of exports and 20% of GDP.

organizations ratings as well, such as KazMunaiGas, KazTransOil, KazTransGas and Samruk-Energy. These companies highly depend on oil prices, and the new oil prices assumption of S&P will lower expectation of financial stability of these companies.

Kazakhstan has been implementing expansionary fiscal policy to support economic growth but also in order to keep inflation in the targeted levels, the Government has been implementing IT policy. However, especially after the effects of tenge devaluation (2014) on the economy, accepting floating exchange rate regime is also expected to help to keep inflation rate at low levels. The positive effects of these policies on economy will be observed in a few years.

SIMPLIFICATION OF THE ROAD TRANSPORTATION OF CARGO FROM CHINA TO RUSSIA VIA KAZAKHSTAN

Lidiya Parkhomchik

On February 16, 2016, China's Xinjiang Uyghur Autonomous Region (XUAR) has opened its first trilateral transportation route, which should simplify transit procedures at Kazakhstan's border greatly shortening transit times and distances for Chinese trucks following from the XUAR to Russia. According to the XUAR's Regional Road Transportation Administrative Bureau, during the opening ceremony in Urumqi, representatives from China and Russia exchanged 1,000 permits for temporary cargo transportation via Kazakhstan without customs

China's Xinjiang Uyghur Autonomous Region (XUAR) has opened its first trilateral transportation route, which should simplify transit procedures at Kazakhstan's border.

declaration. The innovation came into force in the framework of an Agreement signed in December 17, 2015 between the Ministries of Transport of the Russia and China on temporary road transport of goods through the territory of Kazakhstan. The cargo agreement was inked on the sidelines of the Russian Prime Minister Dmitry Medvedev's visit to Beijing on December 14-17, 2015.

Aiming at permitting Chinese trucks to drive to Russia directly without unloading or undergoing customs clearance and transit formalities

www.velena-travel.ru

in Kazakhstan, the agreement will allow to shorten transport time of the Chinese cargo trucks' trip via Kazakhstan from one week to two days. Actually, the necessity to unload all the goods leaving Xinjiang for Russia in Kazakhstan affected the development of the China-Russia trade. Therefore, it is not surprising that the XUAR authorities worked hard for reaching agreement with Kazakhstan and Russia on the issue of improving the conditions of the cross-border trade.

The XUAR's Regional Road Transportation Administrative Bureau also stated that the implementation of a transportation cooperation agreement signed by China and Russia would allow boosting economic relations with Russia's Altai, Kemerovo

In the framework of an Agreement signed in December 17, 2015 between the Ministries of Transport of the Russia and China on temporary road transport of goods through the territory of Kazakhstan, Chinese trucks could drive to Russia directly without unloading or undergoing customs clearance and transit formalities in Kazakhstan.

and Novosibirsk, which being relatively weak in light industry and agriculture are interested in importing Chinese basic consumer goods. On the other hand, the Xinjiang is interested in importing Russian heavy industry products in order to stimulate economic development.

To date the XUAR as a key transportation, trade and logistics center of the Silk Road Economic Belt Initiative has opened 107 international road transport routes to Central Asia, Russia and Europe. According to the XUAR transport's statistic data, the province has transported 4.15 million tons of cargo in 2015. Therefore, simplification of the cargo transit via Kazakhstan will definitely strengthen economic ties between Russia's Siberian region and China's Xinjiang.

INAUGURATION OF THE TOVUZCHAY WATER RESERVOIR, AZERBAIJAN

Saule Akhmetkaliyeva

Tovuzchay water reservoir

Water security is one of the main concerns of Azerbaijan, as it uses water resources from outside of the country. Therefore, reclamation and water management are important areas which are actively being developed by the government of the country. In this light, new water reservoirs are being constructed throughout the territory of Azerbaijan, namely, Tahtakerpu, Shamkirchay and Tovuzchay. Tovuzchay water reservoir is located in the western part of Azerbaijan not far from the town of Tovuz where the Tovuzchay and Axinchay rivers merge.

www.static.president.az

The construction of the Tovuzchay water reservoir has been completed recently. The inauguration ceremony in Tovuz, Azerbaijan took place on February 16, 2016 and was attended by the President of the Republic of Azerbaijan, Ilham Aliyev, who arrived in the Tovuz district in the framework of an official visit.

The construction of the reservoir initially was started in 1986, however, the project got suspended in 1992 due to the lack of funds. The construction of the water reservoir was re-initiated in 2006 and was intended to take up to several years. The reservoir is designed to hold a total of 20 million cubic meters of water, while the net capacity of the reservoir is 18 million cubic meters. The area of the basin of the water reservoir is 160 hectares and the length is 2.6 kilometers. The reservoir is surrounded by a dam which is 45 meters in height, 10 meters in width and 1,340 meters in length. As part of the construction project bridges over the Tovuzchay and Axinchay rivers were

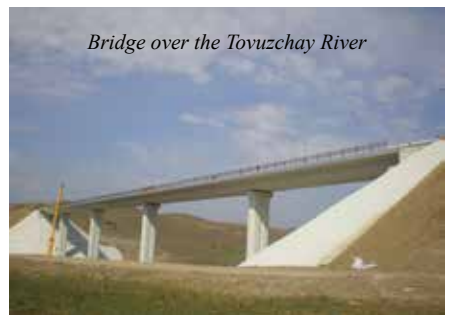
The inauguration ceremony in Tovuz, Azerbaijan took place on February 16, 2016 and was attended by the President of the Republic of Azerbaijan, Ilham Aliyev, who arrived in the Tovuz district in the framework of an official visit. The reservoir is to be used for irrigation purposes, power generation, as well as water level regulation.

also built. The reservoir is to be used for irrigation purposes, power generation, as well as water level regulation.

The agricultural industry of the country increased by 6% in 2015. Construction of the Tovuz and other water reservoirs is to aid in the development of the agricultural sector of the country even further. 20 thousand hectares of land would be able to be watered using the Tovuzchay reservoir. Moreover, 300 hectares of land is to be newly irrigated using the water from the reservoir.

Bridge over the Tovuzchay River

www.az.all.biz

REVIVAL OF THE CHINA-IRAN RAIL TRANSIT

Kanat Makhanov

www.daliulian.net

The first container train from China to Iran was launched on February 1. The train departed from the city of Yiwu in the eastern Chinese province of Zhejiang and is supposed to reach Teheran passing through the territories of Kazakhstan and Turkmenistan. The transit time will last around 10 days, which is significantly shorter than maritime transit, which takes 25-30 days. The train carries a cargo of 40 containers with different commodities. The total length of the route is more than 9 thousand km. The project is realized by the cooperation of the railroad authorities of China, Kazakhstan, Turkmenistan and Iran. The new transit route is of great international importance since it facilitates the trade flow between the four countries. It is also worth mentioning that the route passes through the new railroads of Zhezkazgan-Beyneu and Ozen-Bolashak.

The new transit route has a great international economic importance for all participating countries. For China, this would mean a more intense trade

The new transit route has a great international economic importance for all participating countries.

Closer trade cooperation with Iran is also a matter of energy security for China.

cooperation, first of all with Iran which was recently released from the burden of economic sanctions. The trade flow between China and Iran reached \$52 billion in 2014. Apart from trade Iran, Turkmenistan and Kazakhstan, is an important energy partner of China. Thus, closer trade cooperation with Iran is also a matter of energy security for China. This would also lead to a more rapid industrial development of the western regions of China since for export-oriented industries it will be no longer crucially important to locate along the Pacific coast. Iran, in turn, is also interested in reconquering markets for its oil exports. Apart from that, for Iran it is also highly important to develop and diversify the trade, first of all with regional partners with great import potential such as China and India. For a country that has a large population and has been suffering from economic sanctions for several years, it is crucial to create more jobs through stimulating export-oriented industries. The beginning of a regular service along this particular route would have a great positive effect on the economies of all four participating countries. For Kazakhstan, this would be another step in taking advantage of its regional transit capacity.

www.biz.ifeng.com

CHINA AND ITS RISING INTEREST IN AFGHANISTAN

Akbota Akylbayeva

On February 5, 2016, the Chinese Ambassador in Afghanistan attended an official meeting with the Afghan President Mohammad Ashraf Ghani to deepen the bilateral ties and discuss on strategic issues. It has been the first visit of Chinese officials to the Presidential Palace since the visit of Chinese Vice President in 2015.

In previous years, China has been playing a vital role in building diplomatic relations with Afghanistan which has been positively affecting economic, political and security partnership among the bordering states. What we can observe is that Chinese policy in Afghanistan contain a push towards Afghanistan's domestic stability. Through sharing 90 km. borderline, the primary focus of Chinese foreign policy in Afghanistan has been put upon the security domain. In 2014, Al-Qaeda declared Xinjiang Uyghur Autonomous Region as the focus interest. Besides, there is another threat of Uyghurs joining ISIS in Syria and Iraq. All these issues pose significant security concerns for China, as Xinjiang area is considered to be vulnerable to terrorism and extremism.

During the last decade, the major concern has been put on Chinese interest in Afghanistan; does China intend to be more than just a peace mediator? How China is going to invest in Afghanistan?

With the shifting policies, the officials during the meeting focused on constructing of railway line to connect Afghanistan to China. Pointing Afghanistan as a potential member of Silk Road Economic Belt, China has discussed future possibilities of entering the project and its economic perspectives to domestic market. It has been claimed that by starting the work on railway that would prosper bilateral economic partnership among the states, China would explore much higher role in the region, by not only supporting peace talks through reconciliation process of Government and Taliban and

www.khaama.com

During the meeting officials from China and Afghanistan has commented on constructing of a railway line to connect Afghanistan and China, and presenting Afghanistan as a potential member of Silk Road Economic Belt.

For the last years, China has been playing a vital role in building diplomatic relations with Afghanistan.

membership in Quadrilateral Coordination Group, but also via financial terms and projects invest in Afghan economy.

However, experts claim that Kabul's involvement in One Economic Belt project would jeopardize the stability in the whole region. Unless the conflict between the Government of Afghanistan and Taliban is resolved during the peace talks, no prosperity would emerge. The main issues behind Chinese optimism in involving next door neighbor Afghanistan in New Silk Road project are resolution of legitimate security challenges such as terror attacks, shortage of energy, robbery and kidnapping. Realizing the initiatives, China is considered as a decisive player at the peace talks about Afghanistan.

Recently the third round of peace talks targeting a roadmap for peace negotiations between Taliban and the Afghan government has taken place. Yet, as the government could not provide the necessary conditions that Taliban declared during the round table of removing of terrorist organization members out of the UN Black List, no progress was made.

“HOCA AHMET YESEVI’NİN MANEVI MİRASI” ADINDA ULUSLARARASI YESEVI ÇALIŞTAYI GERÇEKLEŞTİ

ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИДІҢ РУХАНИ МҰРАСЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ ТҰРҒЫДАН ЗЕРТТЕЛУІ СИМПОЗИУМДА ТАЛҚЫЛАНДЫ

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü, Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi TÜRKSOY Bölümü ile birlikte 18 Şubat 2016 Tarihinde Hoca Ahmet Yesevi’nin Ölümünün 850. Yıldönümü Anısına “Hoca Ahmet Yesevi’nin Manevi Mirası” adında Uluslararası Yesevi Çalıştayı düzenledi. Çalıştayı’nın amacı Türk Kültür tarihimizin önemli şahsiyetlerinden biri olan ve anadili Türkçeyi kullanarak geniş kitleleri etkileyen ilk Türk mutasavvıfı Hoca Ahmet Yesevi’nin hayatını, eserlerini, düşüncelerini anlatmak ve bu alanlarda yapılan araştırmalara katkıda bulunmaktır.

Çalıştayımıza Kazakistan, Türkiye, Özbekistan ve Kırgızistan’dan gelen akademisyenler ana hatlarıyla Hoca Ahmet Yesevi’nin yetiştiği ortam, şahsiyeti, fikirleri, kısaca din, insan, toplum ve dünya görüşü ile bu görüşlerin etki alanlarına yönelik konularda tebliğlerini sundular. Çalıştayı’nın ilk oturumundametodolojik açıdan Yesevilik araştırmaları üzerine bildiriler sunulurken ikinci oturumun konusu ise Ahmet Yesevi’nin manevi mirası ve etkileri olmuştur. Çalıştay’da sunulan bildirilerin kısa özetleri aşağıda yer almaktadır.

Çalıştayı’nın açılış konuşmalarını Türkiye Cumhuriyeti Almatı Başkonsolosu sayın Rıza Kağan Yılmaz, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Rektör Vekili sayın Prof. Dr. Mehmet Kutalmış ve Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi Dekanı sayın Prof. Dr. Bayan Jubanova yaptı.

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің жанындағы Еуразия ғылыми-зерттеу институты Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің ТҰРКСОЙ бөлімімен бірлесе отырып, 2016 жылғы 18 ақпан күні Қожа Ахмет Ясауидің қайтыс болуының 850 жылдығын еске алуға арналған «Қожа Ахмет Ясауидің рухани мұрасы» атты Ясауи халықаралық симпозиумын ұйымдастырды. Симпозиумның мақсаты түркі мәдени тарихымыздың маңызды тұлғаларының бірі және ана тілі түрік тілін қолдана отырып, ауқымды аудиторияға ықпал еткен алғашқы түркі сопысы Қожа Ахмет Ясауидің өмірі, шығармашылығын, идеяларын түсіндіру және осы салаларда жасалған зерттеулерге үлес қосу болып табылады.

Симпозиумға Қазақстан, Түркия, Өзбекстан және Қырғызстаннан келген ғалымдар өскен ортасы, тұлға ретінде қалыптасуы, идеялары, қысқаша айтқанда, дін, адамзат, қоғам мен әлемге деген көзқарас, осы көзқарастардың ықпал еткен салаларына қатысты баяндамаларын ұсынды. Симпозиумның алғашқы отырысында әдістемелік тұрғыдан Ясауи зерттеулеріне байланысты баяндамалар оқылса, екінші отырыстың тақырыбы - «Қожа Ахмет Ясауидің рухани мұрасы және оның ықпалы».

Çalıştayı ilk açılış konuşmasını Türkiye Cumhuriyeti Almatı Başkonsolosu sayın Rıza Kağan Yılmaz yapmıştır. Sayın Rıza Kağan Yılmaz konuşmasına etkinliği düzenleyen Avrasya Araştırma Enstitüsü ve Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi TÜRKSOY Bölümüne teşekkür ederek başladı. Ankara'daki terör saldırısında hayatını kaybeden 28 kişiye Türk Dünyasının merkezinden başsağlığı dilediğini ifade etti. Hoca Ahmet Yesevi'nin Türk Dünyası ve Türk milletlerinin gönlünün ve kalbinin İslama ısınmasında önemli rolünün olması nedeniyle çok önemli bir şahsiyet olduğunu belirtti. Kardeş Türk devletlerinin girişi ile UNESCO'nun bu yılı Hoca Ahmet Yesevi yılı ilan etmesinin çok önemli olduğunu belirterek tür çalıştaylar sayesinde bu mirasın önemini tekrar hatırlayıp gelecek nesillere aktarılması ve onlardan bu çalışmalarını daha ileri seviyelere taşımalarını isteyeceklerinin altını çizdi.

İkinci açılış konuşmasını Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Rektör Ve-

Simpozyumda Türkiye Cumhuriyeti Almatı şalesındaғы Бас консулы Рыза Қаған Йылмаз, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің І вице-президенті, доктор, профессор Мехмет Куталмыш және Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің Шығыстану факультетінің деканы, ф.ғ.д., профессор Баян Жұбатова алғашқылардың бірі болып сөз сөйледі.

Симпозиумды Түркия Республикасының Алматы қаласындағы Бас консулы Рыза Қаған Йылмаз ашты. Бас консул осы іс-шараны ұйымдастырып отырған Еуразия ғылыми-зерттеу институты мен Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің ТҮРКСОЙ бөліміне алғысын білдірді. Анкарада терорлық әрекет салдарысынан қаза болған 28 адамның туған-туысқандары мен таныстарына көңіл айтты. Қожа Ахмет Ясауидің Түркі әлемі мен түркі халықтарының жаны мен жүрегінің исламға

kili sayın Prof. Dr. Mehmet Kutalmış yapmıştır. Sayın Prof. Dr. Mehmet Kutalmış konuşmasında genel olarak Hoca Ahmet Yesevi'nin yaşadığı dönem ile ilgili bilgiler vermiştir. Hoca Ahmet Yesevi'nin Buhara, Semerkand ve Suriye'deği-tim gördükten sonra geri döndüğünü ve halkın anlayacağı şekilde Türkçe dersler verdiğini belirtti. Öğrencilerinin ise Anadolu ve Balkanlara dağılarak fikirlerini taşıması sayesinde bugün tüm dünyada onun fikirlerini görülebildiğini ifade etti. Konuşmasının devamında Kazakistan'ın sadece petrol ve gaz zenginliğine değil aynı zamanda Hoca Ahmet Yesevi'nin manevi mirasına da sahip olmasının çok önemli olduğunu altını çizmiştir. Üniversitenin yapacağı etkinlikler arasında sempozyumlar, kitap ve filmler hazırlamanın yanında Hoca Ahmet Yesevi'nin hayatı, fikirleri ve eserleri konularında öğrencilere ders verileceğini belirtti.

Son açılış konuşmasını yapan Al Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Bayan Jubatova konuşmasına çalıştaya katılan Yesevilik konusunda önde gelen

жақындығында маңызды рөл атқарғанына байланысты ұлы тұлға екенін атап өтті. Бауырлас түркі мемлекеттерінің қолдауымен ЮНЕСКО-ның осы жылды Қожа Ахмет Ясауи жылы деп жариялауының маңыздылығының жоғары екенін айта кетіп, осы сияқты симпозиумдар арқылы осы мұраның маңыздылығын қайтадан еске алып, келешек ұрпаққа насихатталуына және ғалымдардың осы тақырыпты терең зерттеуіне септігін тигізетінін баса айтты.

Симпозиумның ашылуында екінші сөзді Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің І вице-президенті, доктор, профессор Мехмет Куталмыш сөйледі. Профессор, доктор Мехмет Куталмыш өз сөзінде жалпы алғанда Қожа Ахмет Ясауидің өмір сүру кезеңіне байланысты ақпарат берген. Қожа Ахмет Ясауидің Бұхара, Самарқанд және Сирияда білім алған соң отанына қайта оралып, халыққа түсінікті тілмен түркі тілінде дәрістер бергеніне тоқталды. Оқушыларының

арастырмацılara тешеккүр ederek başladı. Hoca Ahmet Yesevi'nin fikirlerinin günümüzde hala önemini koruduğunu belirterek akademisyenlerin Yesevi'nin manevi mirasını araştırdıkça bu hazineden yeni fikirler ortaya çıkarılabileceğini ifade etti. Çalıştayda sunulan fikirlerin Yesevi çalışmaları literatürüne önemli katkı sağlayacağına inandığını belirtti.

Avrasya Araştırma Enstitüsü müdürü Doç. Dr. Nevzat Şimşek 28-30 Nisan 2016 tarihlerinde Ankara'da şu ana kadar yapılmış en geniş çaplı Uluslararası Yesevi Sempozyumunun düzenleneceğini bildirerek, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı tarafından bir Yesevi kütüphanesi kurma projesinin yürütüldüğünü sözlerine ekledi.

Açılış konuşmalarının ardından çalıştayın birinci oturuma Avrasya Araştırma Enstitüsü müdürü Doç. Dr. Nevzat Şimşek başkanlık etti. Oturum açılış konuşmasında Doç. Dr. Nevzat Şimşek Hoca Ahmet Yesevi'nin Buhara'dan döndükten sonra İslamiyeti Türkçe analatarak Türk toplumlarının İslamı daha iyi anlamalarında, Müslüman olmayan Türk toplumlarının İslam'ı benimsemelerinde, Anadolu ve Balkanlara gönderdiği derviş ve alperenleri sayesinde bu coğrafyalarda İslam'ın daha iyi anlaşılmasında önemli rol oynadığını belirtti. Çalıştaya Özbekistan, Kırgı-

Анадолы мен Балқандарға тарала отырып, пікірлерін тарату есебінен қазіргі таңда бүкіл дүние жүзіне оның идеялары жеткен. Қазақстанның тек қана мұнай мен газға бай емес, сонымен қатар Қожа Ахмет Ясауидің рухани мұрасына да ие болғанының өте маңызды екеніне тоқталды. Университетте атқарылатын іс-шаралардың арасында симпозиумдар, кітап пен фильмдер дайындаумен қатар Қожа Ахмет Ясауидің өмірі, идеялары және шығармалары ттақырыбында студенттерге дәрістер берілетінін айтты.

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің Шығыстану факультетінің деканы, ф.ғ.д., профессор Баян Жұбатова өз сөзінде симпозиумға қатысқан ясауитану тақырыбында зерттеу жүргізіп жүрген зерттеушілерге өз алғысын білдірді. Қожа Ахмет Ясауи идеяларының қазіргі таңда да маңыздылығын жоймағанын атап өтіп, ғалымдар Ясауидің рухани мұрасын зерттеуді осылай жалғастырар болса, бұл мұрадан жаңа идеялардың туындайтыны ақиқат екеніне тоқталды. Симпозиумда ұсынылған пікірлердің Ясауи зерттеулері туралы әдебиетке маңызды үлес қосатынына сенетінін білдірді.

zistan, Türkiye ve Kazakistan gelen katılımcılara teşekkür etti.

I. Oturumun ilk konuşmacısı olarak Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Necdet Tosun Yesevilik araştırmalarında kaynak sorunu ve bazı mühim kaynak eserlerin tanıtımı adlı bildirisinde genel olarak Yesevilik araştırmalarında kataloglama, kaynaklara ulaşım ve yayınlanmasında karşılaşılan sorunlara değindi. Hoca Ahmed Yesevî ile onun takipçileri hakkında Türkçe ve Farsça bazı mühim eserlerin bulunduğunu, lakin bunların çok azının üzerinde akademik çalışmalar yapılarak yayınladığını belirtti. Birçok eserin halen yazma halinde çeşitli ülkelerdeki kütüphanelerde bulunduğunu, bu eserlerin ilmi usullerle neşir ve tercümelerinin yapılmasının Ahmed Yesevî ile Yesevilik tarihinin doğru bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayacağını belirtti. Buna ek olarak Yesevilik araştırmalarına katkı sağlaması için eserlerin bir katologunun yapılmasını ve Yesevilik hakkında bilgi içeren dökümanların kopyalarının alınıp Uluslararası Hoca Ahmet Yesevî Türk-Kazak Üniversitesi gibi bir kurumun kütüphanesinde toplanarak dijital ortamda araştırmacıların istifadesine sunulmasını Yesevilik araştırmalarına ivme kazandıracağını altını çizdi.

L.Gumilyev Avrasya Ulusal Üniversitesi İlahiyat Bölümü Başkanı Prof. Dr. Aşirbek Müminov Kazakistan dışındaki ülkelerde Yesevi Türbesi-ne yönelik muhafaza edilen eserler hakkında sunduğu bildiride kaynak sorunları konusunda Prof. Dr. Necdet Tosun'a katıldığını belirtti ve Hoca Ahmet Yesevitürbesi arapça belgeleri-

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, э.ғ.д., доцент Невзат Шимшек 2016 жылғы 28-30 сәуір күндері Анкарада алғашқы рет кең ауқымды Ясауи халықаралық симпозиумының ұйымдастырылатынына тоқталып, Қожа Ахмет Ясауи университетінің Өкілетті Кеңес Басшылығы тарапынан Ясауи кітапханасын құру жобасының басталғанын да айтты.

Алғашқы сөздер айтылған соң симпозиумның алғашқы отырысын Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, э.ғ.д., доцент Невзат Шимшек басқарды. Отырыста э.ғ.д., доцент Невзат Шимшек Қожа Ахмет Ясауидің Бұқарадан қайтқан соң исламды түркі тілінде түсіндіре отырып, түркі қоғамының исламды терең түсінуіне, мұсылман емес түркі қоғамының исламды мойындауына, Анадолы мен Балқандарға жіберген дервиштері мен шәкірттерінің көмегімен осы жағрафияда исламның дұрыс түсінігінің қалыптасуында маңызды рөл ойнағанына тоқталды. Симпозиумға келген Өзбекстан, Қырғызстан, Түркия мен Қазақстаннан келген қатысушыларға алғысын білідірді.

I отырыстың алғашқы баяндамашысы Мармара университеті Дінтану факультетінің аға оқытушысы, доктор, профессор Неждет Тосун «Қ.А.Ясауи зерттеулеріне қатысты әдебиеттердің тапшылығы мәселесі және кейбір маңызды еңбектердің әдебиеттерімен таныстыру» атты баяндамасында жалпы Ясауи зерттеулеріндегі каталог жасау, дерек көздерге қол жетімділік пен жариялау

nin hala dünyaca ünlü kataloglar ile el yazıları ve bilgilerin toplandığı veri tabanına işlenmediğine değindi. 1974-1975 yıllarında Türkistan şehrinde ve Atabay kasabasında bulunan yeni verilerin ortaya çıktığını fakat bu verilerin de bilimsel açıdan derinlemesine incelenmediğini sözlerine ekledi. “Hoca Ahmet Yesevi türbesi belgelerinin kataloğu”, “Türbe belgelerinin birikmiş kaynağı: orijinal belgelerin kopya metinleri”, “Türbe belgeleri ve onların Güney Kazakistan’ın sosyal ve manevi tarihini okumadaki önemi” başlıkları altında yapılacak projelerin Yesevîlik araştırmalarına fayda sağlayacağını ifade etti. Ayrıca anıtların bazılarının tarihsel şuurunu canlandırmak için müzelerde sergilenebileceğini de sözlerine ekledi.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Rektör Vekili sayın Prof. Dr. Mehmet Kutalmış Yesevi’nin eserlerinin diline dair adlı bildirisinde ana hatlarıyla Hoca Ahmet Yesevi’nin eserlerinin dili, yaşadığı dönemdeki din, dil, inanç ve yönetim şekli konularında bilgiler sundu. Konuşmasında Hoca Ahmet Yesevi’nin çok iyi Farsça ve Arapça bilmesine rağmen dönemin akımına uymayarak Türkçe yazmayı tercih ettiğini ve doğrudan doğruya Kuran’a dayanan bilgileri en basit Türkçe ile halka anlattığını ifade etti. Dil konusunda önemli olan hususun Hoca Ahmet Yesevi’nin eserlerinin günümüze kadar bozulmadan gelememiş olması olduğunu belirtti. Ayrıca Moğollar zamanında büyük Türk kıyımlarının olduğunu ve çoğu el yazmanın yakıldığını sözlerine ekledi. Dahası Sovyetler Birliği zamanında İslam coğrafyasına ait bir çok eserin yakıldığını veya kaçırıldığını belirterek günümüzde Japonya, İran ve Rusya

барысындағы проблемаларға тоқталды. Қожа Ахмет Ясауи мен оның жолын жалғастырған шәкірттері туралы түрік және парсы тілдерінде кейбір маңызды шығармалардың табылғанын, бірақ бұлардың аз бөлігі туралы ғана ғылыми зерттеулердің жүргізіліп, жарияланғанын атап өтті. Көптеген шығармалардың осы күнге дейін көптеген мемлекеттерде жазба түрінде сақталғанын, осы шығармалардың ғылыми стильде жариялануы және аударылуы Ахмет Ясауи мен ясауитану тарихы туралы дұрыс түсініктің қалыптасуына үлес қосатынын айтты. Бұған қосымша ретінде ясауитану зерттеулеріне үлес қосу үшін шығармалардың каталогының әзірленуі мен ясауитану туралы ақпаратты қамтыған құжаттардың көшірмесі алынып, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің кітапханасында жинақталып, электрондық және сандық түрде зерттеушілердің қолданысына ұсынылуының Ясауи зерттеулеріне үлес қосатынын баса айтты.

Лев Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Дінтану кафедрасының меңгерушісі, т.ғ.д., профессор Әшірбек Мүмінов «Шет елдерде Ясауи кесенесіне байланысты сақталған шығармалар туралы» атты ұсынылған баяндамасында дереккөздер мәселесі тақырыбында доктор, профессор Неждет Тосунмен келісетінін айтып, Ясауи кесенесі туралы араб құжаттарының осы күнге дейін дүние жүзінің атақты каталогтары және қолжазбалар мен ақпарат жинақталған деректер қорында

архівлеріндегі kaynaklara ulaşamadıklarını ifade etti. Son olarak Mehmet Fuat Köprülü'den bu yana Yesevilik ile ilgili yeni belgelerin olmadığı ve daha eski hikmetlere ulaşılabilirse dil konusunda daha detaylı bilgiler verilebileceğini belirtti.

Özbekistan İlimler Akademisi Ali Şir Nevai Dil ve Edebiyat Enstitüsü uzman araştırmacısı Doç. Dr. Nodirkhon Khasanov Yesevilik Araştırmalarının Bazı Meseleleri konulu bildiri sunumunda, zamanın sosyal ve kültürel edebi eserlerinin incelenmesinin, Yesevi'nin ve takipçilerinin eserlerinin yayınlanmasının ve Farsca olanlarının Türkçe'ye çevrilmesinin Yesevilik araştırmalarına yeni bir boyut katacağını belirtti. Divan-ı hikmet dilinin sade ve akıcı olması nedeniyle onun mana derinliğinin anlaşılması için şerhinin yapılması, eski kavramların incelenmesi vetasavvuf, dil ve edebiyat uzmanlarının bu doğrultuda ortak çalışmalar yapmaları gerektiğini ifade etti. Ayrıca Divan-ı hikmet'in eski nüshalarının bulunması ve Karahanlılar dönemine ait diğer eserlerle karşılaştırılmasının dil konusunda bir sonuca varılmasını sağlayacağı için hikmetlerle ilgili birçok meselelerin çözümlenebileceğini ifade etti.

Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi Orta Doğu ve Güney Asya Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Törali Kızır Yesevi Mirasını Araştırmada Güncel Sorunlar isimli bildirisinde el yazma kaynakların sosyal araştırmalardaki önemine değindi. En eski el yazmalarının 15. yüzyıldan geriye gidemediğini fakat Ahmet Yesevi'nin 12. yüzyılda yaşadığı dikkate alındığında bu süre içerisinde eserlerinin değişime uğrama ihtimali olduğunu ifade etti. Bu yüzden el yazmalarının nerelerde bulunduğu dair Türkolog H. Gofman'ın 1970'lerde yaptığı çalışmanın yenilenmesi, Orta Asya ve diğer ülkelerde bulunan Divan-ı hikmet el yazmalarının bir katoloğunun oluşturulması gerektiğinin altını çizdi.

Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi TÜRKSOY Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ulbala Azhanbaeva Yesevi'nin Eserlerini Okutmadaki Temel Sorunlar adlı bildirisinde özetle öğrencilerin

орын алмағанына тоқталды. 1974 – 1975 жылдары Түркістан қаласынан және Атабай ауылынан соңғы деректердің табылғанын, бірақ бұл деректердің ғылыми тұрғыдан терең зерттелмегенін қосып айтты. «Қожа Ахмет Ясауи кесенесі құжаттарының каталогы», «Кесене құжаттарының жинақталған дереккөзі: түпнұсқа құжаттардың көшірме мәтіндері», «Кесене құжаттарын және олардың Оңтүстік Қазақстанның әлеуметтік және рухани тарихын оқудағы маңыздылығы» тақырыптары төңірегіндегі жоспарланған жобалардың Ясауи зерттеулеріне пайда әкелері күмәнсіз. Сонымен қатар ескерткіштердің кейбіреуінің тарихи сананы жандандыру үшін мұражайда орналаса алатынын қосып айтты.

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің І вице-президенті, доктор, профессор Мехмет

eserleri okurken dini, Arapça ve Farsça terimlerin anlamlarını bilmemelerinin hikmetleri okumalarını zorlaştırdığını ifade etti. İslam dininin temellerinin ve Arap ile Fars dillerinden Kazak diline geçmiş olan sözlerin etimolojik anlamlarının öğretilmesinin ve bir terimler sözlüğünün yapılmasının hikmetlerin anlaşılmasına yardımcı olacağını ifade etti.

II. Oturuma Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi, Şarkiyat Fakültesi TÜRKSOY Bölümü Başkanı Prof. Dr. Askar Turğanbayev başkanlık etti. Bu oturumda Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Teoloji ve İlahiyat Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Zikiriya Jandarbek Yesevi'nin Türk Halklarının Tarihi Kaderindeki Rolü konulu bidiri sunumunda Türk halklarının İslam anlayışına Ebu Hanife, İmam-ı Maturidi ve Hoca Ahmet Yesevi şeklinde üç din adamının etkisinin fazla olduğunu belirtti. Ebu Hanife'nin din ile şariat, iman ile İslam arasındaki bağın özelliklerini ortaya koyduğunu ifade ederken İmam-ı

Куталмыш «Ясауи шығармаларының тіліне байланысты» атты баяндамасында Қожа Ахмет Ясауи шығармаларының тілі, оның өмір сүрген кезеңіндегі дін, тіл, діни сенім мен басқару түрі тақырыптарында ақпарат ұсынды. Қожа Ахмет Ясауи парсы және араб тілдерін жетік меңгергеніне қарамастан кезеңнің ағымына бағынбай, түркі тілінде жазуды таңдағанын және Құранға сүйенген ақпаратты тікелей ең қарапайым түрік тілінде халыққа жеткізуді жөн санады. Тіл тақырыбындағы маңызды мәселе қозғалған Қожа Ахмет Ясауи шығармаларының осы күнге дейін өзгеріске ұшырамай жетуі екіталай екенін алға тартты. Сонымен қатар моңғолдар кезеңінде түркі халықтарына соққының жасалғанын және көптеген қолжазбаның жағылғанын да айтты. Кеңес Одағы кезеңінде ислам жағрафиясына қатысты көптеген шығармалардың жағылғанын немесе сыртқа жіберілгенін, қазіргі таңда Жапония, Иран және Ресей архивтеріндегі деректерге қол жеткізе алмай отырғанын баяндады.

Баяндамасының соңында Мехмет Фуат Көпрүлүден бастап осы күнге дейінгі ясауитану туралы жаңа құжаттардың болмағанына және ескі хикметтерге қол жеткізілсе, тіл тақырыбында толық ақпарат беруге болатынын мәлімдеді.

Өзбекстан ғылымдар академиясы Әлішер Науаи атындағы Тіл мен әдебиет институтының зерттеушісі, доктор Нодирхон Хасанов «Ясауи зерттеулерінің кейбір мәселелері» тақырыбындағы баяндамасында Ясауи кезеңіндегі әлеуметтік және әдеби шығармалардың зерттелуінің, Ясауидің және оның жолын жалғастырушылары шығармаларының жарыққа шығуы мен парсы тіліндегі шығармалардың түркі тілдеріне аударылуының Ясауи зерттеулеріне жаңа леп әкелетінін атап өтті. Диуан-и хикмет тілінің күрделілігіне байланысты оның мағына тереңдігінің түсінікті болуы үшін көне ұғымдардың зерттелуі және мистика, тіл және әдебиет мамандарының

Matüridi'nin Allah'ı tanımanın akli ve kalbi yollarının özelliklerini öğrettiğini belirtmiştir. Hoca Ahmet Yesevi'nin ise adı geçen her iki büyük din aliminin fikirlerinden faydalanarak, din ve şariat arasındaki bağın içeriğini gösterdiğini ve halkın Arap geleneğini kabul etmeden İslami kaideler çerçevesinde kendi geleneklerini koruyabilmelerinin yollarını öğrettiğini ifade etti. Böylece İslami anlayışın Arap geleneklerinden ayrıldığını ve geleneklerini koruyabilen yeni bir İslami yaşayışın doğduğunun altını çizdi. Ayrıca Abay ve Şakarım'ın bazı edebi fikirleri ile İmam Maturidi'nin fikirleri arasında bir fark bulunmadığını, buna da Hoca Ahmet Yesevi'nin köprü olduğunu ifade etti.

Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi Orta Doğu ve Güney Asya Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Akbota Akhmetbekova Hoca Ahmet Yesevi Eserleri'nin Kazak Edebiyatına Etkisi bildiri sunumunda Kazak edebiyatında sofuluk terimleri üzerine bilgiler sundu. Kazak edebiyatında sofuluk terminolojisine en çok Bukhar Jırav'ın eserlerinde rastlandığını ve buna ek olarak Şal ve Şortonbay gibi şairlerin eserlerinde Hoca Ahmet Yesevi'nin sözlerinin Kazakça halkın anlayacağı şekilde yazıldığını görüldüğünü belirterek diğer şairlerin eserlerinden de örnekler sunmuştur.

Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Teolojive İlahiyat Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Kimbat Karaktışkanova Hoca Ahmet Yesevi'nin Kazak Aydınlarına Etkisi: Şakarım

осыған байланысты ортақ зерттеулер жүргізу қажеттілігіне тоқталды. Сонымен қатар Диуан-и хиқметтің ескі нұсқаларының табылуы және Қарахандықтар кезеңіне қатысты өзге шығармаларымен салыстырылуы тіл тақырыбында белгілі бір нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік беретіндіктен хиқметтер туралы көптеген мәселелердің шешілетінін айтты.

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің Таяу Шығыс және Оңтүстік

Азия кафедрасының оқытушысы, э.ғ.д., доцент Төрәлі Қыдыр «Ясауи мұрасын зерттеудегі өзекті мәселелер» тақырыбындағы баяндамасында қолжазба дерек көздерінің әлеуметтік зерттеулердегі маңыздылығына тоқталды. Ең көне қолжазбалардың XV ғасырдан ерте болмағанын, бірақ Ахмет Ясауидің XII ғасырда өмір сүргенін назарға ала отырып, осы кезеңде оның шығармаларының өзгеріске ұшырау мүмкін екендігін айтты. Осыған байланысты қолжазбалардың қайда табылғаны туралы түркітанушы Х.Ф. Хофманның 1970 жылдары жазған шығармасының қайтадан жарыққа шығу, Орта Азия мен өзге мемлекеттерде табылған Диуан-и хиқмет қолжазбалары каталогының әзірлену қажеттілігінің маңыздылығына тоқталды.

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің ТҮРКСОЙ бөлімінің

Kudaiberdiuly Örneği adlı bildiri sunumunda tasavvuf felsefesi üzerinde bilgiler sundu. Hoca Ahmet Yesevi ile Şakarım Kudaiberdiuly'nın tasavvufi anlayışını çeşitli terminolojilerle örnek kullanarak açıkladıklarını belirtti. Bu terminolojilerin ne anlama geldiğini bilmeden onların manevi dünyalarını kavramanın mümkün olmadığını ifade etti. Ayrıca, hikmetleri kendi dilimize çevirirken onların yapısının bozulmaması gerektiğini ve bu yazıların sadece edebi olarak kabul edilirse felsefi tarafının anlamını yitireceğini sözlerine ekledi. Hoca Ahmet Yesevi'ye kadar ve ondan sonraki dönemlerde İslam medeniyetinde tasavvuf felsefesinin hiç durmadan devam ettiğini ve Kazak düşünürlerden Şakarım Kudaiberdiuly'nın bunun önemli bir örneğini teşkil ettiğinin altını çizdi.

Kırgızistan Ulusal Bilim Akademisi Felsefe, Siyaset ve Hukuk Bilimleri Enstitüsü Uzman Araştırmacısı Hoca Ahmet Yesevi'nin Etik Değerleri adlı bildiri sunumunda Hoca Ahmet Yesevi'nin İslamın esas hususlarını anlattığını belirterek Yesevi Tarikatı'nın müritliğinin kuralları hakkında bilgiler verdi. Hoca Ahmet Yesevi'nin bütün Türk halkları için önemli bir şahsiyet olduğunu ifade etti.

Çalıştayı sonunda tarihi, felsefi ve bazı terimler üzerinde katılımcılar görüş alış verişinde bulundular. Ayrıca çalıştayda sunulan fikirler ve proje önerileri toplanarak bir sonuç bildirgesi hazırlanmıştır.

оқытушысы, ф.ғ.к., профессор Ұлбала Ажанбаева «Ясауи шығармаларын оқытудағы негізгі мәселелер» атты баяндамасында студенттердің Ясауи шығармаларын оқу барысында діни, араб және парсы тілдеріндегі терминдердің мағынасын түсінбейтіндерін, хикметтерді оқуға қиналатынын білдірді. Ислам дінінің негізін және араб және парсы тілдерінен қазақ тіліне енген сөздердің этимологиялық мағыналарының үйретілу қажеттілігіне және

арнайы терминдер сөздігін құрастырудың хикметтердің мазмұнын түсінуіне көмекші болатынына тоқталды.

Екінші отырысқа Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің ТҮРКСОЙ кафедрасының меңгерушісі, фил.ғ.к., профессор Асқар Тұрғанбаев төрағалық етті. Осы отырыста Қожа Ахмет Ясауи атындағы халықаралық қазақ-түрік университетінің дінтану және теология кафедрасының аға оқытушысы, т.ғ.к., доцент Зікірия Жандарбек «Қ.А.Ясауидің Түркі халықтарының тарихи тағдырындағы рөлі» атты баяндамасында түркі халықтарының ислам туралы түсінігінде Эбу Ханифе, Имам-и Матуриди және Қожа Ахмет Ясауи сияқты үш дін адамының ықпалының басым болғанын алға тартты. Эбу Ханифенің дін мен шариғаттың, сенім мен исламның арасындағы байланыстың ерекшеліктеріне тоқтатылғанын, ал Имам-и

Матуридинің Аллаһты танудың ақыл мен жүрек жолдарының ерекшеліктерін үйреткенін түсіндірді. Қожа Ахмет Ясауиаты аталған екі ғұлама дінтанушының пікірлеріне сүйене отырып, дін мен шариғат арасындағы байланыстың мазмұнын баяндағаны, халықтың араб салт-дәстүрін қабылдамай, ислам ережелері шеңберінде халықтың ұлттық әдет-ғұрпын сақтап қалудың жолдарын көрсеткен. Осылайша, ислам түсінігі араб әдет-ғұрпынан бөлектенген және өзінің ұлттық әдет-ғұрпын сақтай білген жаңа ислам тұрмыс салты пайда болды. Сонымен қатар Абай мен Шәкәрімнің кейбір әдеби пікірлері мен Имам Матуридинің пікірлері арасында ешқандай да айырмашылықтың жоқ екенін, бұған Қожа Ахмет Ясауидің көпір болғанын алға тартты.

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің Таяу Шығыс және Оңтүстік Азия кафедрасының оқытушысы, ф.ғ.к., доцент Ақбота Ахметбекова «Қожа Ахмет Ясауи

шығармашылығының қазақ әдебиетіне әсері» атты баяндамасында қазақ әдебиетіндегі сопылық терминдерге байланысты ақпарат ұсынды. Қазақ әдебиетінде сопылық терминологиясының ең көп Бұхар жыраудың шығармаларында кездесетінін, сонымен қатар Шал мен Шортанбай сияқты ақындардың шығармаларында Қожа Ахмет Ясауи сөздерінің қазақ тілінде халыққа түсінікті тілмен жазылғандығын айта отырып, өзге де ақындардың шығармаларынан мысалдар берді.

Ахмет Ясауи атындағы халықаралық қазақ-түрік университеті Дінтану және теология бөлімінің аға оқытушысы, т.ғ.к., доцент Қымбат Қаратышқанова «Қожа Ахмет Ясауидің қазақ зиялыларына ықпалы: Шәкәрім Құдайбердіұлы мысалында» атты баяндамасында мистикалық философия жайлы ақпаратты ұсынды. Қожа Ахмет Ясауи мен Шәкәрім Құдайбердіұлының мистика туралы түсінігіне әртүрлі терминологияны қолдана отырып, мысалдар құрастыру

арқылы анықтама бергендерін айтты. Бұл терминологияның мағынасын түсінбей, рухани қазынаны түсіну мүмкін еместігін қосып айтты. Сонымен қатар хиқметтерді ана тіліне аудару барысында олардың құрылымының бұзылмауын және осы жазулар тек қана әдеби жазу ретінде қабылданған жағдайда философиялық мағынасын жоғалтатынына да тоқталды. Қожа Ахмет Ясауиге дейінгі және одан кейінгі кезеңдерде ислам өркениетінде мистика философиясының үзілмей жалғасқанын және қазақ ойшылдарынан Шәкәрім Құдайбердіұлының осыған маңызды мысал бола алатынына тоқталды.

Қырғызстан ғылым академиясы Фәлсафа, саясаттану және құқық ғылымдары институтының аға ғылыми қызметкері, ф.ғ.к., Гүлнұр Дыйқанбаева «Қ.А.Ясауидің этикалық құндылықтары» атты баяндамасында Қожа Ахмет Ясауидің исламның негізгі ерекшеліктерін түсіндіргенін, Ясауи Тариқатының тәлімгерлігінің ережелері

туралы ақпарат берді. Қожа Ахмет Ясауидің барлық түркі тілдес халықтар үшін маңызды тұлға екенін атап өтті.

Симпозиум соңында қатысушылар тарихи, философиялық және басқа да салалардағы терминдерге қатысты өз ойларымен бөлісті. Сонымен қатар симпозиумда ұсынылған пікірлер мен жоба ұсыныстары жинақтала отырып, қорытынды үндеу ретінде әзірленді.

Hoca Ahmet Yesevi'nin
Ölümünün 850. Yıldönümü
Anısına Uluslararası Yesevi
Çalıştay

Қожа Ахмет Ясауидің қайтыс
болуының 850 жылдығына
арналған Ясауи халықаралық
семинар-практикумы

SONUÇ BİLDİRGESİ ÖNERİSİ ҚОРЫТЫНДЫ ҮНДЕУ ҰСЫНЫСЫ

(Sunumcular ile Tartışmacıların Çalıştay Sonucunda Dile Getirdikleri Önerileri)

Hoca Ahmet Yesevi sadece Kazakistan açısından değil, aynı zamanda bütün Türk dünyasının saygıyla andığı, dini hükümlerin inceliklerine vakıf olan ve büyük bir bilim adamı olarak kabul edilen mutasavvıftır. 2016 yılının UNESCO tarafından Yesevi yılı olarak ilân edildiği böyle bir yılda ana dili Türkçeyi kullanarak geniş kitleleri etkileyen ilk Türk mutasavvıfı Hoca Ahmet Yesevi'nin hayatını, eserlerini, düşüncelerini halka yeniden anlatmanın ve bu alanlarda yapılan bilimsel araştırmalara katkıda bulunmanın önemi ortadadır. Böylece Türk kültür ve mirasımızı koruma ve geliştirmenin sorumlu-
luğumuz olduğu düşüncesinden hareketle Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü, Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi TÜRKSOY Bölümü'nün katkılarıyla "Hoca Ahmet Yesevi'nin Manevi Mirası" çalıştay düzenlemiştir. Almatı'da düzenlenen ilk çalıştay olarak Türk dili konuşan ülkelerden gelen akademisyenlere, Hoca Ahmet Yesevi'nin yetiştirdiği ortam, şahsiyeti, fikirleri, kısaca din, insan, toplum

(Баяндамашылар мен қатысушылардың семинар-практикумның қорытынды бөлімінде берген ұсыныстары)

Қожа Ахмет Ясауи тек қана Қазақстан тарапынан емес, сонымен қатар бүкіл Түркі әлемінің құрметпен еске алатын, діни уағыздардың тереңіне үңілген ұлы ғалым-сопы. 2016 жылдың ЮНЕСКО тарапынан «Ясауи жылы» деп жарияланған осы жылы ана тілі түркі тілін қолданып, қоғамға өз ықпалын көрсеткен түркі халықтарының ішінен шыққан алғашқы түркі сопысы Қожа Ахмет Ясауидің өмірін, шығармашылығын, идеяларын халыққа қайта жаңғыртудың және осы саладағы ғылыми зерттеулерге үлес қосудың маңызды екені бәрімізге аян. Осылайша, түркі халықтарының мәдениеті мен мұрасын сақтауда және жаңғыртуда жауапкершілігімізді сезіне отырып, Қожа Ахмет Ясауи Халықаралық қазақ-түрік университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ТҮРКСОЙ бөлімімен бірлесіп отырып, «Қожа Ахмет Ясауидің рухани мұрасы» атты симпозиум ұйымдастырды. Алматыда алғаш рет ұйымдастырылған симпозиум түркі тілдес мемлекеттерден келген ғалымдарға Қожа Ахмет Ясауидің өскен ортасы, тұлға ретінде қалыптасуы, идеялары, қысқаша айтқанда, дін, адамзат, қоғам мен әлемге деген көзқарас, осы көзқарастардың ықпал еткен салаларына қатысты өз пікірлерін білдіріп, өзара ой бөлісуге мүмкіндік туғызды. Пікірталас нәтижесі мен берілген ұсыныстарды негізге ала отырып, Қорытынды Үндеу қабылданды:

1) 1969 жылы жарияланған Х.Ф. Хофманның «Turkish Literature a Bio-Bibliographical Survey» атты шығармасында Қожа Ахмет Ясауи мен Ясауиден кейінгі дервиштердің жазған шығармалары жайлы баяндалған. Бірақ аталмыш кітапта жазылмаған дүниелер бар, осыған байланысты жеке каталогтың әзірленуі өте маңызды болып табылады. Басқаша

ve dünya görüşü, bu görüşlerin etki alanlarına yönelik tartışma fırsatı sunmuştur. Tartışma sonuçları ile yapılan öneriler çerçevesinde aşağıdaki Sonuç Bildirgesi kabul edilmiştir.

1) 1969 yılında H.F. Hofman'ın "Turkish Literature a Bio-Bibliographical Survey" adlı eseri vardır ve bu eserde Hoca Ahmet Yesevi ile Yesevi sonrası dervişlerin kaleme aldıkları kitaplarından bahsedilmektedir. Ancak bu kitabın eksiklikleri söz konusudur, bundan dolayı ayrı bir kataloğun hazırlanması çok önemlidir. Diğer bir ifadeyle Yesevi yolu mensuplarının ve dervişlerinin yazdığı kitaplar için bir kataloğun hazırlanması büyük bir adım olacaktır. Hazırlanacak kitap H.F. Hofman'ın kaleme aldığı gibi tanıtımlı olmasının yanı sıra daha detaylı olmalıdır. Örneğin her yazma için beş ya da on sayfalık, o yazmayı tanıtan ve içindeki temalar ile mevzuları açıklayan katalog olmalıdır. Bu doğrultuda atılması gerekli ilk adım; dünyanın hangi köşesinde konuya yönelik kitaplar var ise onların tespit edilmesi, diğer bir ifadeyle öncelikle bu eserlerin basılı mı yoksa el yazıları mı şeklinde mi olduğu iyice araştırılmalıdır. Sonrasında bunların Türk dili konuşan ülkelerin dillerine tercüme edilmesi ve basılarak bir külliyat ortaya çıkarılması önemlidir. Bu şekilde bir Yesevilik külliyatı meydana gelmiş olur. Bu şekilde Hoca Ahmet Yesevi ve Yesevilik yolu daha iyi anlaşılmış olur.

2) İlk baskısı 1919 yılında basılan «Türk Dünyasında İlk Mutasavvıflar» adlı Fuat Köprülü'nün kitabı önemli bir eserdir. Söz konusu kitap iki kısımdan oluşmaktadır, birinci kısmı Hoca Ahmet Yesevi, ikinci kısmı ise Yunus Emre ile ilgilidir. Bu kitabın Kazakça diline iyi bir edebi dille çevirisi-nin yapılması gerekir. Proje olarak sunulabilecek böyle bir çalışmanın Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü tarafından desteklemesinde fayda vardır. Fuat Köprülü'nün kitabı 1919 yılında basılmıştır. Bugün itibarıyla aradan bir asra yakın zaman geçmesi nedeniyle Hoca Ahmet Yesevi ile Yesevilikle ilgili yeni kitaplar bulunmuştur. Fuat Köprülü kitabını yazarken temel kaynak olarak Tacikistanlı bilim adamı Hâzini'nin "Cevâhirü'l Ebrar" kitabını kullanmıştır. Hâzini'nin bu kitabından başka altı tane kitabı daha vardır. Kısaca Fuat Köprülü kendi zamanı için çok güzel bir kitabı kaleme almış olsa da, günümüzde Fuat Köprülü'nün kitabının açılması gerekir. Bu nedenle ilk önce "Türk Dünyasında İlk Mutasavvıflar" adlı Fuat Köprülü'nün kitabı

aytқанда, Ясауи жолын қуғандар мен дервиштер жазған кітаптарға арнайы каталогың дайындалуы керемет бастама болатыны шындық. Қолға алынатын кітап Х.Ф. Хофманның жазған кітабы сияқты Ясауи шәкірттерінің шығармаларымен таныстырып қана қоймай, толық ақпарат берілуі тиіс. Мысалы, әрбір шығармаға бес немесе он бет арналуы тиіс, шығармаға шолу жасай отырып, оның ішіндегі тақырыптарға түсініктеме беретін каталог болуы тиіс. Осыған байланысты жасалынуы қажет алғашқы қадамдардың бірі – дүние жүзінде осы тақырыпта жазылған кітаптарды іздеп-табу. Сонымен қатар алдымен бұл шығармалардың кітап ретінде жарыққа шығып-шықпағаны немесе қолжазба түрінде ме екені анықталуы тиіс. Кейін аталмыш шығармалар түркі тілдеріне аударылып, шығармалар жинағы ретінде жарыққа шығуы маңызды. Осылайша, Қожа Ахмет Ясауи мен Ясауи жолын терең білуге септігін тигізері күмәнсіз.

2) Алғаш рет 1919 жылы баспадан шыққан «Түркі әлеміндегі алғашқы сопылар» атты Фуат Көпрүлүнң кітабы өте маңызды шығармалардың бірі болып табылады. Аталмыш кітап екі бөлімнен тұрады: алғашқысы Қожа Ахмет Ясауи, екіншісі Юнус Эмре туралы. Осы кітап қазақ тіліне әдеби аударылуы қажет. Жоба ретінде ұсына алатын осы жұмысқа Қожа Ахмет Ясауи Халықаралық қазақ-түрік университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты қолдау көрсетеді. Фуат Көпрүлүнң кітабы 1919 жылы жарыққа шықты. Бұдан кейін ғасырға жуық уақыт өтті, одан басқа да Қожа Ахмет Ясауи мен Ясауи жолына байланысты жаңа шығармалар баспадан шықты. Фуат Көпрүлү кітабын жазғанда негізгі дереккөз ретінде Тәжікстан ғалымы Хазинидің «Cevâhirü'l Ebrar» атты кітабын қолданған. Хазинидің бұл кітаптан басқа алты кітабы бар. Қысқаша айтқанда, Фуат Көпрүлү өз замандастарының ішінен Ясауи тақырыбында озып шықса, қазіргі таңда осы туындының терең зерттелуі негізгі мәселе. Яғни, алдымен, Фуат Көпрүлүнң «Түркі әлеміндегі алғашқы сопылар» атты кітабы қазақ тіліне қайтадан аударылуы, кейін жаңадан табылған шығармаларды халыққа жариялай отырып, осы салада терең ғылыми зерттеулер жасалынуы қажет.

3) Ясауидің «Vahdet-i Vucüt», яғни өмір сүру туралы шығармаларының да маңыздылығы ескеріле отырып, осы салада да зерттеулер жасалынуы керек.

4) Фуат Көпрүлүнң кітабы қазақ тіліне аударылған соң аталмыш кітап үлкендерге, жастарға, оқушыларға және мектептерде таныстырылуы маңызды. Яғни бұл кітап тек қана ғалым

Kazакқаға yeniden tercüme edilmesi, sonrasında yeni bulunan eserlerin neşri ile bu alandaki bilimsel çalışmaların ilerletilmesi gerekmektedir.

3) Yeseviliğin Vahdet-i Vucüt, yani varlık çalışmalarına da önem vererek, bu alanda da çalışmalar yapılmalıdır.

4) Fuat Köprülü'nün kitabı Kazakça tercüme edildikten sonra, bu kitabın insanlara, gençlere, öğrencilere ve okullarda tanıtılması önemlidir. Yani bu kitabın sadece akademisyenlere iletilmesi ile sınırlı kalınmamalı, geniş bir kitleye dağıtılması için çalışılmalıdır.

5) Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün öncülüğünde Yesevilik çalışmalarıyla ilgili "Uluslararası Redaksiyon Bürosu'nun" kurulması gerekir. Kurulan bu büroya Yesevilik konusunda tanınan ünlü bilim adamları dahil edilerek, bunların belli aralıklarla toplanmaları ve Hoca Ahmet Yesevi ile Yesevilik çalışmalarına yönelik çalışmaların nasıl ilerlediğine ilişkin sürekli bilgi paylaşımında bulunmaları faydalı olacaktır. Yani bu büro bir anlamda dünya bağlamında Hoca Ahmet Yesevi ile Yesevilik çalışmalarına yönelik bilimsel araştırmaları koordine eden bir merkez olabilir, hangi projelere öncelik verilmesi konusunda yol gösterici bir kurum haline gelebilirse, Yesevilik alanındaki araştırma boşluğunu doldurmaya katkıları büyük olacaktır.

6) Hoca Ahmet Yesevi ve Yesevilikle ilgili bilimsel araştırmalar kitap serileri şeklinde basılması gerekmektedir. Konuya yönelik çeşitli kitaplar Türk dili konuşan ülkelerde basılmaktadır, ancak bunların toplanarak kitap serileri şeklinde basılması hem bu kitapların kaybını önleyecek, hem de konu ile ilgili kitapların basıldığını takip etmek mümkün olacaktır. Aynı şekilde bu anlayışla basılan kitap serilerinin halka dağıtımı sağlanmalıdır ki, böyle bir faaliyet ile geniş bir halk kitlesinin Hoca Ahmet Yesevi'nin ruhani mirası hakkında farkındalığının ve bilgisinin artması sağlanmış olsun.

7) Kazakistan dışındaki ülkelerde Yesevi türbesine yönelik muhafaza edilen eserler boldur. Ancak bunları Kazak vatandaşları dahi bilmemekte, bilse dahi onları görebilme ihtimali çok düşük kalmaktadır. Çünkü halkın Avrupa'ya Yesevi türbesine yönelik muhafaza edilen eserleri görmek için gidilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla bu doğrul-

оқырмандармен шектеліп қалмай, ауқымды аудиторияға тарауы тиіс.

5) Қожа Ахмет Ясауи Халықаралық қазақ-түрік университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институтының басшылығымен Ясауи зерттеулеріне байланысты «Халықаралық редакция бюросы» құрылуы қажет. Құрылатын аталмыш бюроның құрамына Ясауитану тақырыбында аты шыққан ғалымдарды ала отырып, белгілі бір уақыт аралығында олардың жиналуы және Қожа Ахмет Ясауи мен Ясауитану зерттеулеріне байланысты жұмыстардың қалай жүргізіліп жатқаны жөнінде тұрақты түрде ақпаратпен бөлісуі пайдалы болады. Яғни бұл бюро әлемдік контекстте Қожа Ахмет Ясауи мен Ясауитану зерттеулеріне байланысты ғылыми жұмыстарды үйлестіруші орталық болса, қандай жобаларға басымдылық беру қажет тақырыбында бағыт көрсетуші мекемеге айналса, Ясауитану саласындағы зерттеудегі бос кеңістіктің орнын толтыруда үлестері зор болатыны ақиқат.

6) Қожа Ахмет Ясауи мен Ясауитануға байланысты ғылыми зерттеулер кітап сериялары түрінде жарыққа шығуы қажет. Осы тақырыпқа байланысты әртүрлі кітаптар түркі тілдес мемлекеттерде бысылып шығуда, бірақ бұлардың топтастырылып, кітап сериялары түрінде бысылып шығуы осы кітаптардың жоғалуына жол бермейді, сонымен қатар осы тақырыпта қандай кітаптардың басылғанын қадағалау мүмкін болады. Жоғарыда атап өткендей, жарыққа шыққан кітап сериялары халыққа таратылуы тиіс, осылайша ауқымды аудитория Қожа Ахмет Ясауидің рухани мұрасы туралы ақпараттың артуына қол жеткізіледі.

7) Қазақстаннан басқа мемлекеттерде Ясауи кесенесіне байланысты сақталған шығармалар жетерлік. Бірақ мұндан Қазақстан тұрғындарының да хабары жоқ, білсе де көру мүмкіндігі өте аз. Себебі қазақ халқының Еуропаға Ясауи кесенесіне байланысты сақталған шығармаларды көру үшін баруы қиын. Сол себепті Қожа Ахмет Ясауи Халықаралық қазақ-түрік университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты шешім қабылдағанда сырт мемлекеттердегі шығармалардың көшірмелерінің әкеліну ұсынысын басымдықтардың бірі ретінде қабылдай алады. Мұндай қадам Ясауи кесенесін тамашалаған халықтың, әсіресе жастардың адамгершілік тұрғысынан дамуына үлес қосуы мүмкін.

8) Қазіргі таңда Қожа Ахмет Ясауи мен Ясауитануға байланысты қолжазбалар дүние жүзінің әртүрлі

tuda Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü karar alıcılara dış ülkelerdeki eserlerin kopyalarının getirilmesi gibi öneriye öncülük edebilir. Böyle bir adım Yesevi türbesini ziyaret giden halkın, özellikle gençlerin manevi anlamda gelişimine katkı sağlayabilir.

8) Günümüzde Hoca Ahmet Yesevi ve Yesevilikle ilgili el yazmaları dünyanın çeşitli devletlerine dağılmıştır, ancak bunların tek bir merkeze toplanarak arşivlenmesi sağlanmış değildir. Yesevilik ile ilgili çalışmaların bilimsel anlamda güçlenmesi isteniyorsa, evvela Türk dili konuşan ülkelerdeki el yazmalarının tamamının tespit edilip toplanarak bir merkezde arşivlenmesinin sağlanması önemlidir. Bundan sonra atılacak adım ise diğer devletlerdeki el yazmalarının bulunarak, bu arşive eklenmesinin sağlanmasıdır. Böylece tek bir bilimsel merkezde konuya yönelik el yazmalarının toplanması sağlanabilir ve bu şekilde Yesevilik araştırmalarına bilimsel açıdan büyük bir katkı yapılabilir.

9) Bundan 7-8 yıl önce İran'da Fatava-i Tanbih ve Tanbih Ad-Dallin isimli Hoca Ahmet Yesevi ve Yesevilikle ilgili iki önemli el yazması olduğu ortaya çıkarıldı. Ancak günümüze kadar bunları araştıran ve bununla ilgili bilimsel çalışmalar yapan olmamıştır. Bu el yazaların bulunması ve bunların Türk dili konuşan ülkelerin diline tercüme edilmesi çok önemlidir. Hatta böyle bir çalışma proje şeklinde Avrasya Araştırma Enstitüsü'ne sunulursa ve enstitü de böyle bir projeyi desteklerse, Hoca Ahmet Yesevi'nin manevi mirasının daha iyi anlaşılmasına büyük bir katkı sağlanmış olacaktır.

10) Hoca Ahmet Yesevi'nin Türk dünyası açısından önemi, Türk medeniyetini koruyarak İslami hükümleri yaşayabilmenin yolunu göstermesinden kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda tarihsel anlamda Türk devletlerinin İslami anlayışı Yesevi öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılabilir. Yesevi'ye kadarki Türk halklarının İslami anlayışında Arap ve Fars kültürlerinin etkilerini görmek mümkündür. Hâlbuki Hoca Ahmet Yesevi, İslâm'ın Arap kültüründen farklı olduğunu ve Türklük geleneğinin de İslami hükümlere karşı gelmediğini, aksine Türklük geleneğinde İslami hükümlerin yer alabileceğini gösterebilmiştir. Nitekim Yesevi'den sonra kurulan Türk devletlerinin yönetim yapısı ve halkın yaşayış şekli, Yesevi öncesi dönemden farklıdır. Dolayısıyla

memлекеттеріне таратылды, бірақ бұларды бір орталыққа жинап, архивтендіру мәселесі қолға алынған жоқ. Ясауитануға байланысты жұмыстардың ғылыми тұрғыдан күшеюі үшін түркі тілдес мемлекеттердегі қолжазбалардың барлығы табылып, жинастырылып, бір орталықта архивтенуінің қамтамасыз етілуі маңызды. Осыдан кейінгі қадам өзге мемлекеттердегі қолжазбаларды да тауып, аталмыш архивке жинақталуы қажет. Осылайша, бір ғана ғылыми орталықта осы тақырыпқа байланысты қолжазбалардың жинақталуы қамтамасыз етілуі мүмкін және Ясауи зерттеулеріне ғылыми тұрғыдан зор үлес қосары анық.

9) Осыдан 7-8 жыл бұрын Иранда «Фатаваи Танбих» және «Танбих Ад-Даллин» атты Қожа Ахмет Ясауи мен Ясауитануға байланысты екі маңызды қолжазбаның бар екені анықталды. Бірақ осы уақытқа дейін мұны зерттеген және осы туралы ғылыми зерттеулер жүргізген ғалымдар болмады. Аталмыш қолжазбалардың табылуы және бұлардың түркі тілдеріне аударылуы өте маңызды болып саналады. Тіпті осындай зерттеу жоба түрінде Еуразия ғылыми-зерттеу институтына ұсынылса және біздің институт та осы жобаға қолдау көрсетсе, Қожа Ахмет Ясауидің рухани мұрасының анағұрлым терең зерттелуіне үлкен үлес қосары айдан анық.

10) Түркі өркениетін сақтай отырып, исламдық ықпалда өмір сүрудің жолын көрсеткені Қожа Ахмет Ясауидің Түркі әлемі тұрғысынан маңыздылығының себебіне айналып отыр. Осыған байланысты тарихи тұрғыдан түркі тілдес мемлекеттердің ислам туралы түсінігі Ясауиден бұрынғы және Ясауиден кейінгі түсінік деп екіге бөлінеді. Ясауиге дейінгі түркі тілдес халықтардың ислам туралы түсінігінде араб және парсы мәдениетінің ықпалын байқауға болады. Ал Қожа Ахмет Ясауи исламның араб мәдениетінен басқаша болғанын, түркі халықтарының әдет-ғұрыптарының да исламның қағидаларына қарсы келмегенін, керісінше, түркі халықтарының әдет-ғұрыптарында исламдық қағидалардың да орын алғанын көрсеткен. Сонымен қатар Ясауиден кейін құрылған түркі тілдес мемлекеттердің басқару құрылымы мен халықтың өмір сүру жағдайы Ясауиден бұрынғы кезеңмен салыстырғанда басқаша болып келеді. Сол себепті халық пен жастарды аталмыш тақырыптарда терең білім беру үшін Ясауиден бұрынғы және кейінгі кезеңдерде түркі халықтарының наным-сенімдері, тұрмыс салты және мәдениетіне бағытталған ғылыми жоба жұмысы ретінде ұсынылуы мүмкін.

halkı ve gençleri söz konusu konularda daha fazla bilgilendirmek için Yesevi öncesi ve sonrası Türk halklarının inançları, yaşayışları ve kültürlerine yönelik bilimsel bir çalışma proje şeklinde sunulabilir.

11) Türk halklarının İslâmi anlayışına üç din adamının etkisi fazladır. Bunlar sırasıyla Ebu Hanife, İmam-ı Matüridi ve Hoca Ahmet Yesevi'dir. Ebu Hanife din ile şeriatın, iman ile İslâm'ın arasındaki bağı özelliğini ortaya koymuştur. İmam-ı Matüridi Allah'ı tanımanın akli ve kalbi yollarının özelliklerini öğretmiştir. Hoca Ahmet Yesevi ise adı geçen her iki büyük din aliminin fikirlerinden faydalanarak İslami kaideler çerçevesinde halkın kendi geleneklerini koruyabilmenin yollarını öğretmiş, insanın Allah'ı tanımasını yollarını daha da genişletmiştir. Bu şekilde İslami anlayış, Arap geleneklerinden ayrılmış ve geleneklerini koruyabilen yeni bir İslami yaşayışı doğmuştur. Yani Yesevî'lik Ebu Hanife ile İmam-ı Matüridilikle birlikte anlatılmalı ve günümüzdeki radikal akımlara karşı gençler başta olmak üzere geniş kitleye bu şekilde öğretilmelidir.

12) Pir-i Türkistan Hoca Ahmet Yesevi'nin şiirlerinin toplandığı Divân-ı Hikmet'in içindeki dini terminolojileri geniş olarak açıklayan sözlüklerin yapılması önem arz etmektedir. Örneğin Divân-ı Hikmet'i okuyanlar sürekli olarak içindeki dini terimleri hangi anlama geldiğini sormakta, çünkü Hikmet'teki bazı terimler mecazi anlamda kullanılabilmektedir. Bundan dolayı Hikmet'teki dini terimleri mecazi anlamını da ortaya koyabilecek geniş yorumları içeren sözlüğün yazılması ve bunun Türk dili konuşan ülkelerin dillerine çevrilmesi faydalı olacaktır. Konuya yönelik Doç. Dr. Şahimardan Kusaynov'un 2015 yılındaki çalışması dikkat çekebilir, kendisi Hoca Ahmet Yesevi'nin 220 Hikmet'ini Rusçaya çevirmiş ve kitabın sonuna Hikmet'teki dini terminolojileri Rusçaya açıklamalı olarak yorumlayan sözlüğü de sunmuştur. Bu sözlüğün çevirisi yapılabileceği gibi daha detaylı sözlük çalışması da düşünülebilir.

13) Yesevî'nin düşünceleri günümüze esasen Hikmetler şeklinde ulaşmıştır. Ama hikmetler yeterince açıklanmamış, şerh edilmemiştir? "Divân-ı hikmet" in klasik şerh geleneğine göre açıklanması, Yesevî fikirlerinin yakinen anlaşılmasına, hikmetlerin mana derinliklerine daha da çok vakıf olunmasına yardımcı olacaktır. Hikmetlerin müellifliği konusunda farklı fikir ve düşünceler mevcuttur.

11) Türkî halkтарының ислам туралы түсінігіне үш дінтанушының ықпалы жоғары. Олар: Эбу Ханифе, Имам-и Матуриди және Қожа Ахмет Ясауи. Эбу Ханифе дін мен шариғаттың, сенім мен исламның арасындағы байланыстың ерекшеліктеріне тоқталған. Имам-и Матуриди Аллаһты танудың ақыл мен жүрек жолдарының ерекшеліктерін үйреткен. Қожа Ахмет Ясауи аты аталған екі ғұлама дінтанушының пікірлеріне сүйене отырып, исламдық ережелер шеңберінде халықтың ұлттық әдет-ғұрпын сақтап қалудың жолдарын көрсеткен, адамның Аллаһты танудың жолдарын кеңінен насихаттаған. Осылайша, ислам түсінігі араб әдет-ғұрпынан бөлектенген және өзінің ұлттық әдет-ғұрпын сақтай білген жаңа ислам тұрмыс салты пайда болды. Яғни Ясауитану Эбу Ханифе мен Имам-и Матуридиден бірге түсіндірілуі қажет, сонымен қатар қазіргі таңдағы радикал ағымдарға қарсы ауқымды аудиторияға, әсіресе жастарға үйретілуі керек.

12) Түркістанның пірі Қожа Ахмет Ясауидің өлеңдері жинақталған Диуан-и Хиқметте қолданылған діни терминологияға кең түрде анықтама берген сөздіктердің әзірленуі маңызды. Мысалы, Диуан-и Хиқметті оқығандар қолданылған діни терминдердің қандай мағынада қолданылғанын түсінуге тырысады, ізденеді, себебі Хиқметте кейбір терминдер ауыспалы мағынада қолданылған. Сондықтан Хиқметтегі діни терминдердің ауыспалы мағыналарына да кең мағынада түсініктеме беретін сөздіктердің жазылуы және мұның түркі тілдес мемлекеттерге аударылуы пайдалы болары сөзсіз. Осы тақырыпта доцент, доктор Шахимерден Құсайыновтың 2015 жылғы еңбегін назарға алуға болады, ол өзі Қожа Ахмет Ясауидің 220 хиқметін орыс тіліне аударған және кітаптың соңына хиқметтегі діни терминологияға орыс тілінде түсініктеме берген. Осы сөздіктің аудармасы сияқты бұдан да тереңірек сөздік әзірлесе де болады.

13) Ясауидің идеялары осы күнге хиқметтер түрінде жеткен. Бірақ хиқметтерге жеткілікті түрде түсініктеме берілмеген. «Диуан-и хиқметтің» классикалық түсініктеме дәстүріне байланысты анықтама берілуі Ясауи идеяларымен жақыннан танысуға, хиқметтердің мағынасының тереңдігіне жетуге жәрдемші болады. Хиқметтердің авторлығы тақырыбында әртүрлі пікірлер мен идеялар бар. Бұл мәселені шешу үшін Ясауидің өмір сүрген кезеңін әлеуметтік, саяси, мәдени және әдеби тұрғыдан терең зерттелуі, осы шарттарда хиқметтер толықтай зерттелуі тиіс. Қожа Ахмет Ясауидің Бұхара қаласындағы

Bu konuya çözüm bulmak için, Yesevi'nin yaşadığı dönemin sosyal, siyasi, kültürel ve edebi açılarından iyice araştırılması, bu şartlardan yola çıkarak hikmetlerin detaylı bir şekilde incelenmesi gerekir. Hoca Ahmet Yesevi'nin Buhara'daki eğitim hayatı hakkında yeterli çalışma yoktur. Bundan dolayı eski kaynaklara dayanarak Yesevi'nin Buhara'daki tahsil yıllarının incelenmesi gerekmektedir. "Cami el-mürşidin" gibi bazı kaynaklardaki menkıbevi karakter taşıyan kayıtlar bu konuda yardımcı olacaktır. Yesevî ile ilgili kaynak eserlerin yayınlanması çok önemlidir. Bu açıdan ister Hazini olsun, ister diğer Yesevi müellifleri olsun, onların eserlerini yayına hazırlamak, Farsça olanlarını da Türk dillerine çevirmek, hikmetlerin metin incelemesinde yeni boyutlar kazandıracaktır. "Divan-ı hikmet" in dili ve ifade tarzı sade ve akıcı olmakla beraber ondaki dörtlüklerin mana-mahiyetini doğru anlamak kolay değildir. Dolayısıyla tasavvuf, dil ve edebiyat uzmanları ortak çalışmalarla "Divan-ı hikmet" in bilimsel şerhini ve tahlillerini yapmaları gerekmektedir. "Divan-ı hikmet" in eski nüshalarını buluncaya dek onun dil özellikleriyle ilgili kesin bir sonuca varmak şimdilik kolay değildir. Bu nedenle eski nüshaları bulma çabalarını devam ettirmek gerekmektedir. Çünkü Yesevi hikmetlerinde tüm mesele dil konusunda çözümlenir. Hikmetlerin dili konusunda bir sonuca varabilmek için ilk önce "Divan-ı hikmet" i Karahanlılar dönemine ait diğer eserlerle karşılaştırmak gerekecektir. Zira bu döneme ait "Atabet ül-hakayık", "Kutadgu Bilig", "Divan-ı lügat it-türk" gibi eserlerle mukayeseli incelemek belirlenen amaca ulaşmaya hizmet edeceği düşünülmektedir.

14) Hoca Ahmet Yesevi'nin İslâmi anlayışı ve medeniyeti çeşitli düşünürlerin şiirleri ve bilimsel çalışmalarıyla devam etmiştir. Kazak düşünürlerden Şakarım Kudaiberdiuly bunun önemli örneğini teşkil etmektedir. Bu doğrultuda Hoca Ahmet Yesevi'nin tasavvuf anlayışını doğru öğretebilmek için Kazak şairi Şakarım Kudaiberdiuly'nin şiirleri ile bilimsel çalışmalarının incelenmesi ve gençlere anlatılması gerekir.

15) Bu çalıştayda sunulan tebliğler başta olmak üzere konu uzmanlarının katkılarıyla Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü tarafından Hoca Ahmet Yesevi'nin Manevi Mirası adı ile bir kitap yayınlanmalıdır.

білім жолы туралы еңбек жеткіліксіз. Осыған байланысты көне дереккөздеріне сүйене отырып, Ясауидің Бұхарадағы білім алған жылдарын зерттеуі қажет. «Жами ел-мұршидин» сияқты кейбір дереккөздеріндегі агиографиялық сипаттағы жазбалар осы тақырыпта көмекші болады. Ясауитануға байланысты дереккөздердің жарыққа шығуы өте маңызды. Осыған байланысты Хазини немесе Ясауи авторлары болсын, олардың туындыларын басып шығаруға дайындап, олардың ішіндегі парсы тіліндегі шығармаларын түркі тілдеріне аудару хикметтердің мәтінін талдауда жаңа бағыттардың ашылуына себепші болады. «Диуан-и хикметтің» тілі мен мазмұндау стилі қарапайым және жатық болумен қатар сол жердегі өлең жолдарын мағынасы мен табиғатын дұрыс түсіну оңай емес. Сондықтан мистика, тіл мен әдебиет мамандары ортақ жұмыстары арқылы «Диуан-и хикметтің» ғылыми түсініктемесін және талдауын жүргізулері қажет. Қазіргі уақытта «Диуан-и хикметтің» бұрынғы нұсқаларын тапқанға дейін бұл шығарманың тілдік ерекшеліктеріне байланысты нақты нәтижеге қол жеткізу қиын. Сондықтан бұрынғы нұсқаларын іздеп табу талпыныстарын жалғастыру қажет. Себебі Ясауи хикметтеріндегі барлық мәселе тіл тақырыбында шешімін табады. Хикметтердің тілі тақырыбында белгілі бір нәтижеге қол жеткізу үшін алдымен «Диуан-и хикметті» Қараханлылар кезеңіне тән өзге де шығармалармен салыстыру қажет. Себебі осы кезеңге қатысты «Атабет үл-хакайык», «Құдатғу Білік», «Диуан-и лұғат ат-түрік» сияқты шығармалармен салыстыра отырып зерттеу белгіленген мақсатқа қол жеткізуге қызмет ететіні айдан-анық.

14) Қожа Ахмет Ясауидің ислам түсінігі және өркениеті түрлі ойшылдардың өлеңдері мен ғылыми шығармаларымен жалғастырылды. Қазақ ойшылдарының бірі Шәкәрім Құдайбердіұлы мұның маңызды үлгісі болып отыр. Осыған байланысты Қожа Ахмет Ясауидің мистика түсінігін дұрыс үйрету үшін қазақ ақыны Шәкәрім Құдайбердіұлының өлеңдері мен ғылыми еңбектерінің зерттелуі және жастарға түсіндірілуі қажет.

15) Аталмыш симпозиумда ұсынылған хабарламаларымен және осы тақырыптың мамандарының қатысуымен Қожа Ахмет Ясауи Халықаралық қазақ-түрік университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты тарапынан «Қожа Ахмет Ясауидің рухани мұрасы» атты кітап жарыққа шығуы тиіс.

KAZAKLARIN GÖÇEBE UYGARLIĞI KONUSU TARTIŞILDI

ҚАЗАҚТАРДЫҢ КӨШПЕЛІ ӨРКЕНИЕТИ

11 Şubat 2016 tarihinde Çalışma ve Sosyal İlişkiler Kazak Akademisi'nden Prof. Dr. Saule Jakişeva "Kazakların Göçebe Uygarlığı" konulu seminer vermiştir.

Çalışma ve Sosyal İlişkiler Kazak Akademisi'n-den Prof. Dr. Saule Jakişeva "Kazaklar'ın Göçebe Uygarlığı" adlı seminerinde ana hatlarıyla göçebe olarak yaşayan Kazak toplumunun işleyişi, yaşamlarındaki temel özellikleri konularına değindi. Ayrıca su kullanım sistemi, ekonomi, toplumsal örgütlenme ve sosyo-ekonomik ilişkileri konularında bilgiler sunmuştur. Özellikle Kazakların göçebe hayatında kurak ekosisteme

2016 жылғы 11 ақпанда Қазақ Еңбек және әлеуметтік қатынастар академиясынан профессор, т.ғ.д. Сәуле Жәкішева «Қазақтардың көшпелі өркениеті» атты семинар жүргізді.

Қазақ Еңбек және әлеуметтік қатынастар академиясынан профессор Сәуле Жәкішева аталмыш семинарда көшпелі өмір сүрген қазақ қоғамының өмір сүрі стилі, өміріндегі негізгі ерекшеліктер тақырыптарын қозғады. Сонымен қатар суды қолдану жүйесі, экономика, қоғамдық ұйымдар және әлеуметтік-экономикалық байланыстар тақырыптарында деректер ұсынды. Әсіресе, қазақтардың көшпелі өмірде құрғақ экожүйеге қалай бейімделгенін түсіндіріп, не үшін көшпелі стильдегі өмірді таңдағанын және көшпелі өмірдің әлеуметтік және мәдени ерекшеліктерін баяндап берді.

Профессор, т.ғ.д. Сәуле Жәкішева маусымдық көшпеліліктің сипатын аймақтағы жауын-шашын деңгейінің ырғағы анықтағанын, оптимум теориясының жалпы мағынада Орта Азия аймағындағы көшпелі халықтардың кезеңдік экономикалық деңгейлерін анықтағанын атап өтті. Бір ауыл өмір сүру үшін кемінде 6-7 отбасыдан

nasıl adapte olduklarını anlatarak, neden göçebe tarzı hayatın seçildiğini ve göçebe hayatının sosyal ve kültürel özelliklerine değindi.

Mevsimsel göçebeliliğin karakterini bölgedeki yaşış seviyesi ritminin belirlediğine ek olarak Prof. Dr. Saule Jakişeva optimum teorisinin genel anlamda Orta Asya bölgesindeki göçebe halkların dönemsel ekonomik dengelerini belirlediğini ifade etti. Bir köyün (avıl) yaşamını sürdürmesi için en az 6-7 aileden oluşup, optimal olarak 300-400 büyük ve küçük baş hayvanlarının olması gerektiğini sözlerine ekledi. Konuşmasında Prof. Dr. Saule Jakişeva göçebeliliğin hayvancılığın zaman içerisinde evrim geçirmesinin bir sonucu olduğunu ve saf göçebeler anlayışının ortaya çıktığını belirtti.

Seminerinin devamında 15-16 yüzyıllarda göç yolları ve ekipmanlarının modernize olarak gelişmesinin uzun süreli göç yolculuklarına olanak sağladığını ifade etmekle beraber, 19. yüzyılda tekerlekler üzerinde taşınabilir ev yurtlar gibi yeni teknolojilerin gelişmesiyle, göçebe kabileler 2.000 km²'ye kadar göçler yapabilme imkanına ulaştığını belirtti.

Göçebe hayatında toprak üzerinde özel mülkiyet hakkı kavramının bulunmadığı ve genelde yerleşimlerde bölgede bulunan insanların 2-4 kilometre çapındaki alanın otomatik olarak oraya yerleşenlere ait olduğu düşüncesinin yer aldığını belirtmiştir. Bu uygulama pratikte o bölgede yaşayanlara o bölgenin su kaynakları ve otlak arazilerine sahibi olma hakkını verdiği sözlerine ekledi.

Seminerin sonunda katılımcılar göçebe kültürü ve modern Kazakistan toplumu konularında görüş alışverişinde bulunmuştur.

құралып, оптималды түрде 300-400 ірі және ұсақ қара мал ұстауы қажет екенін айтты. Баяндамасында профессор, т.ғ.д. Сәуле Жәкішева көшпеліліктегі мал шаруашылығының уақыт өте келе эволюцияға ұшыраудың нәтижесі болғанын және таза көшпелілер түсінігінің пайда болғанын алға тартты.

Семинардың жалғасында XV-XVI ғасырларда көш жолдары мен жабдықтарының жаңару тәсілімен дамуының ұзақ мерзімді көш сапарларына мүмкіндік бергенін айта отырып, XIX ғасырда дөңгелектер үстінде тасуға ыңғайлы үй тәріздес киіз үйлер сияқты жаңа технологиялардың дамуымен бірге көшпелі тайпалардың 2 мың км-ге дейінгі жерге көшу мүмкіндігі пайда болғанын айтты.

Көшпелі өмірде жеке меншік жылжымайтын мүлік құқығы түсінігінің болмағанын және жалпы алғанда қоныстану мәселесінде сол аймақта қоныстанған тұрғындарға 2-4 км ауқымдағы алаң автоматты түрде тиесілі деген түсініктің болғанын атап өтті. Осындай тәжірибеде аймақта өмір сүріп жатқандарға сол аймақтың су көздері мен жайылым жерлердің иесі болу құқығы берілгенін қосып айтты.

Семинардың соңында қатысушылар көшпелілердің мәдениеті мен қазіргі Қазақстан қоғамы тақырыптарында пікір-талас өрбітті.

AVRASYA'NIN 21 YILDIR ÇÖZÜLEMİYEN KARABAĞ SORUNU VE GELECEĞİ TARTIŞILDI

ЕУРАЗИЯНЫҢ 21 ЖЫЛ БОЙЫ ШЕШІМІН ТАППАҒАН ҚАРАБАХ МӘСЕЛЕСІ ТАЛҚЫЛАНДЫ

15 Şubat 2016 tarihinde Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı Prof. Dr. Cemalettin Taşkıran "Avrasya'nın 21 Yıldır Çözümlemeyen Karabağ Sorunu ve Geleceği" konulu seminer vermiştir.

Prof. Dr. Cemalettin Taşkıran "Avrasya'nın 21 Yıldır Çözümlemeyen Karabağ Sorunu ve Geleceği" adlı seminerinde ana hatlarıyla Karabağ sorununun tarihine, çözümlemeye sebeplerine ve Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin yanı sıra uluslararası aktörlerin konuya yaklaşımlarına değinmiştir. 1828 yılına kadar Karabağ'da yaşayan Ermenilerin sayısının az olduğunu belirtmekle beraber Osmanlı-Rus savaşı sonrası 1828'de Edirne antlaşması ile Rusya'nın bu bölgede Ermenilerin sayısını artırmak için Anadolu'dan 40.000, İran'dan 80.000 Ermeni'yi bu bölgeye yerleştirdiğini ifade etti.

Bölgedeki sorunların Ermenilerin çoğunluğa geçtikten sonra başladığını belirten Prof. Dr. Cemalettin Taşkıran Sovyetler Birliği'nin yıkılması ile etnik, toprak, din ve küresel güçler dolayısıyla çıkan problemlerin su yüzüne çıkmaya başladığını sözlerine ekledi. Ayrıca Karabağ'da 1970-1980'li yıllarda 40.000 Azeri ve 120.000 Erme-

2016 жылғы 15 ақпанда Гази университеті Экономика және әкімшілік ғылымдар факультеті халықаралық қатынастар бөлімінің меңгерушісі профессор, т.ғ.д. Джемалеттин Ташқыран «Еуразияның 21 жыл бойы шешімін таппаған Қарабах мәселесі мен оның келешігі» тақырыбында семинар жүргізді.

Профессор, т.ғ.д. Джемалеттин Ташқыран аталмыш семинарда Қарабах мәселесінің тарихына, шешілмеу себептеріне және Әзербайжан мен Армения арасындағы байланыстармен қатар «халықаралық актерлердің» осы тақырыпқа деген көзқарасына тоқталды. 1828 жылға дейін Қарабахта өмір сүріп жатқан армяндардың санының аз болғанын, орыс-түрік соғысынан кейін 1828 жылы Эдирне келісімі арқылы Ресейдің осы аймақта армяндардың санын арттыру үшін Анадолыдан 40 мың, Ираннан 80 мың армянды осы аймаққа қоныстандырғанын айтты.

Аймақта проблемалар армяндардың саны артқан соң басталғанын анықтаған профессор, т.ғ.д. Джемалеттин Ташқыран Кеңес Одағы ыдыраған соң этникалық, жер, дін және жаһандық күштердің ықпалынан туындаған мәселелердің көрініс тапқанын қосып айтты. Сонымен қатар Қарабахта 1970 – 1980 жылдары 40 мың әзербайжан мен 120 мың армянның табылғанын атап өтті. Қарабах мәселесін тоқтатылған мәселе ретінде қабылдау дұрыс емес, 2015 жылы 101 шекара бұзушылықтың орын алғаны және осы бұзушылықтың уақыт өте келе өршіп кету қаупінің бар екенін айтты. Кеңес Одағы ыдырамас бұрын Арменияның

ninin bulunduğunu belirtti. Karabağ meselesini donmuş bir sorun olarak kabul etmenin doğru olmadığını, 2015 yılında 101 sınır ihlalinin gerçekleştiğini ve bu ihlallerin alevlenerek büyüme riskinin bulunduğunu ifade etti. Sovyetler Birliği'nin dağılmasına yakın Ermenistan'ın 1989'un Aralık ayında Dağlık Karabağı ilhak ettiğini açıklaması ile Azerbaycan'ın 1990'da karşı çıkması üzerine çatışmaların başladığını belirtmiştir. 1991-1992'nin Mayıs ayına kadar olan sürede Ermenistan tüm Dağlık Karabağ bölgesini ele geçirmesinin ardından 1992-1993 arasında Fuzuli, Dabali ve Zangilan gibi stratejik sınır bölgelerinde ele geçirdiğini altını çizdi.

Seminerinin devamında Hocalı'nın ulaşım yolları açısından stratejik önemi ile Hocalı'da Ermeni güçlerinin yapmış olduğu katliam konuları hakkında bilgiler sunan Prof. Dr. Taşkıran Azerbaycan'ın iç karışıklar nedeniyle Hocalı'ya yardım gönderemediğini ifade etti. 1992 yılında Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ancak Azerbaycan'ın bu devleti tanımadığını sözlerine ekledi. Çözumsuzlüğün ana sebepleri arasında iki ülkenin değişik argümanları savunmasını belirtti. Azerbaycan'ın uluslararası

1989 жылдың желтоқсан айында Таулы Қарабахтың қосылуы туралы біріккен қаулы қабылдағанын, Әзербайжанның 1990 жылы қарсы шығуы салдарынан қақтығыстардың басталғанын атап өтті. 1991 – 1992 жылдың мамыр айына дейінгі кезеңде Армения тұтастай Таулы Қарабах аймағын өз қолына алған соң 1992 – 1993 жылдары Фузули, Дабали және Зангилан сияқты стратегиялық шекара аймақтарын да өз қолына алды.

Ходжалының көлік жолдары тұрғысынан стратегиялық маңыздылығы мен Ходжалыда армян күштерінің жасаған қанды қырғыны тақырыптары туралы ақпарат ұсынған профессор, т.ғ.д. Джемалеттин Ташқыран Әзербайжан ішкі тұрақсыздықтың салдарынан Ходжалыға көмек жібере алмағанын айтты. 1992 жылы Таулы Қарабах Республикасының құрылғанын, бірақ Әзербайжанның бұл мемлекетті мойындамағанын қосып айтты. Шешімнің табылмауының негізгі себептері арасында екі мемлекеттің түрлі дәлелдерді қорғауы себеп болды. Профессор, т.ғ.д. Джемалеттин Ташқыран Әзербайжанның халықаралық

hukuk çerçevesinde ülke topraklarının bütünlüğü argümanına dayanarak Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan toprağı olduğunu savunduğunu belirten Prof. Dr. Taşkiran, Ermenistan'ın ise self-determinasyon argümanı ile halkların kendi kararlarını belirleyebileceği görüşünü öne sürdüğünü ifade etmiştir.

Günümüze kadar olan süreçte bu sorunun çözümü için 1992 yılında Minsk grubunun kurulları faaliyet gösterdiğini ve ardından 2007'de Madrid görüşmelerin yapıldığını belirtti. Madrid görüşmelerinde sorunu çözebilecek 6 konu üzerinde anlaşmaya varıldığını, Ermenistan'ın ise bu anlaşmadan sonradan vazgeçtiğini ifade etmiş, orta ve uzun vadede sorunun çözümü'nün görünmediği yönünde görüşlerini bildirmiştir. Buna ek olarak sorunun ülkeler arası ilişkilerde diplomasi yolu ile çözülebileceğinin altını çizmiştir.

Seminerin sonunda katılımcılar, sorunun çözümü ve ülkeler arası ilişkiler konularında görüş alışverişinde bulundular.

құқық шеңберінде мемлекеттің тұтастығы дәлеліне сүйене отырып, Таулы Қарабахтың Әзербайжанның жері екенін алға тартса, Армения болса, өзін-өзі анықтау дәлелі ретінде халықтардың өзінің шешімдерін анықтай алу көзқарасын ұстанатынын баяндады.

Осы күнге дейінгі кезеңде осы мәселенің шешімі үшін 1992 жылы Минск тобы құрыла отырып, қызмет атқарғанын және кейін 2007 жылы Мадрид кездесулерінің өткізілгенін атап өтті. Мадридте болған кездесулерде осы мәселені шешетін алты тақырып төңірегінде келісімге келді. Бірақ Армения аталмыш келісімнен кейін бас тартқаны, жақын және ұзақ уақыт аралығында осы мәселенің шешім табуы екі талай екенін айтты. Сонымен қатар мәселенің мемлекетаралық байланыстарда тек қана дипломатиялық жолмен шешілетінін алға тартты.

Семинардың соңында қатысушылар мәселенің шешімі және мемлекетаралық байланыстар тақырыптарында пікір-талас өрбітті.

ÜÇ TARZ-I DİNDARLIK VE ARALARINDAKİ REKABET TARTIŞILDI

ҮШ ТҮРЛІ ДІНДАРЛЫҚ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ӨЗАРА БӘСЕКЕЛЕСТІГІ ТАЛҚЫЛАНДЫ

26 Şubat 2016 tarihinde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sönmez Kutlu "Sovyet Sonrası Dönemde Türk Toplulukları Arasındaki Etkili Olmaya Başlayan Üç Tarz-ı Dindarlık ve Aralarındaki Rekabet" adlı seminer verdi.

Prof. Dr. Sönmez Kutlu seminerinde ana hatlarıyla üç tarz-ı dindarlığını tarihte ortaya çıkışı, aralarındaki rekabetin tarihçesi ve Sovyet sonrası dönemdeki durumları hakkında bilgiler sundu. İslam anlayışında Arap, Fars ve Türk unsurunun bulunduğunu ve hepsinin bunu farklı yaşadığını ifade ederek, bu üç anlayışınözünde aynı ama aralarındaki farkın sadece metodolo-

2016 жылғы 26 ақпанда Анкара университеті Дінтану факультеті «Негізгі ислам ғылымдары» кафедрасы «Ислам мәзһабтарының тарихы» бөлімінің оқытушысы профессор, доктор Сөнмез Кутлу «Кеңес Одағының ыдырауынан кейінгі кезеңде түркітілдес елдер арасында қарқын ала бастаған үш түрлі діндарлық және олардың өзара бәсекелестігі» атты тақырыпта семинар өткізді.

Профессор Сөнмез Кутлу үш түрлі діндарлықтың тарихта пайда болуы, олардың арасындағы өзара бәсекенің тарихы және Кеңес дәуірінен кейінгі кезеңдегі жағдайы туралы ақпарат берді. «Ислам» түсінігінде араб, парсы және түрік элементтері бар екенін және әркім мұны әрқалай түсініп, әрқалай қолданып жүргенін айтып, осы үш ұғымның түбірі бір, бірақ әдістемелік көзқарастың әрқилы екенін атап өтті. Түріктердің «ислам» түсінігі сырттан кірме көзқарастардан емес, өз мәдениеттеріне сәйкестендіріп, өзінің арасында қалыптастырды деген пікір білдірді. Үш түрлі діндарлық арасында әдістемелік өзгешеліктердің болуы және оның қоғамдағы мәселелерде шешімін табуға қалай үлес қосатыны жөнінде егжей-тегжейлі ақпарат берді.

Арабтардың мәселені шешуде қауымдық мәдениет қалыптастырған және осы әдістің қандай да бір мәселені күш қолдану арқылы шешуге ұмтылатынына тоқталды. Осы орайда Құран Кәрімнің және уахилердің күш қолдану арқылы мәселе шешуге қарсылық білдіргендерін атап өтіп, оның орнына өркениет, мәдениет және ақыл қолдана отырып шешу жолдарын іздестіру керектігін айтты. Иран мәдениетінде рухани немесе харизматикалық көшбасшылар арқылы мәселелерді шешуге тырысатындары, осылайша таңдаулы және санаулы тұлғалардың мәселені шешуші ретінде қабылданғанын айтты. Түрік діндарлығына келсек, түріктердің тарих бойы жинақталған мәдени естеліктеріне сүйене отырып мәселелерді шешкен деген пікірін білдірді. Исламның үш қырының сенім, ғибадат және адамгершілік екенін баса айтып, түрік діндарлығының негізінде адамгершілік

jik bakış açısı olduğunu belirtti. Türklerin İslam anlayışını dindarlardan ithal fikirlerden değilde өз kültürlerine uyumlaştırarak kendi içinde oluşturduğunu ifade etti. Üç tarz-ı dindarlığını metodolojik farklılıklarının var olması ve bunun toplumlarda sorun çözümüne nasıl katkı sağladığı konusu detaylarıyla açıkladı.

Arapların sorun çözümünde kabile kültürünün kodlarının kalıplaştırdığını ve bu metodun sorunları güç kullanarak çözmeye çalıştığını belirtti. Bu hususta Kuran-ı Kerim'in ve vahiylerin güç kullanarak sorunların çözümüne karşı olduğunu belirterek onun yerine sorunların medeniyet, kültür ve akıl kullanılarak çözmei amaçladığını ifade etti. İran kültüründe ise ruhani veya karizmatik liderler yoluyla sorunların çözülmeye çalışıldığını, bu bağlamda seçkin çok az kişinin sorunların çözücüsü olarak görüldüğünü sözlerine ekledi. Türk dindarlığında ise, Türklerinkendi tarihleri boyunca toplanmış kültürel hafızalarına dayanarak sorunları çözdüklerini belirtti. İslamın üç boyutunun inanç, ibadet ve ahlak olduğunu belirterek Türk dindarlığının temelinde ahlakın bulunduğunu, Ahmet Yesevi'nin İslamın ahlakını İmam Maturidi'nin akıl öğretileri ile beraber göçebe halklara basit dilde anlattığını sözlerine ekledi.

жатқанын, Ахмет Ясауидің ислам адамгершілігі түсінігін имам Матуридидің ақылшыларымен бірге көшпенді халыққа қарапайым тілмен жеткізгендерін де айтып өтті.

Сондай-ақ семинар барысында Кеңес Одағының ыдырауынан кейін Орталық Азияда араб діндарлығы сәләфилік пен иран діндарлығы шианың (шииіліктің) жайыла бастағаны туралы сөз қозғады. Бұларға қосымша Ханафи мен Матуридиліктің Орталық Азиядан шығып Анадолияға жеткенін және кеңес дәуірінен кейінгі кезеңде түрлі сипатта қайта оралғанын атап өтіп, басқа екі түрдің бұдан бұрын бұл аймақта болмағанына тоқталды.

Мысал ретінде Шымкентте Иран тәжірибесі жүзеге аспағандықтан кері қайтқандарын және жастар арасында сәләфи ағымының кеңінен тарай бастауынан кейін араб дінтану факультетінің жабылғанын, бірақ бұл ағымның жасырын түрде ықпалын кеңейтуге байланысты қызметтерін жалғастырып жатқандығын атап өтті. Осы орайда Түркияның ғылыми дін білімінің осы аймақтарға келуі және ғылыми мен тарихи

Seminerin devamında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Orta Asya'ya Arap dindarlığı selefiligini ve İran dindarlığının ihraç edilmeye çalışıldığını ifade etti. Buna ek olarak Hanefi ve Maturidiliğin Orta Asya'dan çıkarak Anadolu'ya ulaştığını ve Sovyet sonrası dönemde çeşitli renkleri ile geri döndüğünü belirtirken diğer iki tarzın daha önce bu bölgede bulunmadığını belirtti.

Örnek olması açısından Çimkent'te, İran tecrübesinin tutmadığı için geri çekildiğini ifade etti ve gençler arasında selefiligini yayılmaya başlaması ile Arap ilahiyat fakültesinin kapatıldığını fakat selefiligini yer atına çekildiğini belirtti. Bu sıralarda Türkiye'nin ilmi dini bilgisinin buralara taşınması ve ilmi ve tarihi bilgisi olan kişilerin yetişmesiyle bu bölgede Türk dindarlığı en şanslı alternatiflerden birisi olduğunu ifade etti. Lakin Hanefi, Maturidi ve Yesevilik hakkındaki bilgilerin mitolojik olarak kalmasının Hanefilik, Maturidilik ve Yeseviliği güçsüz bıraktığını ve burada Hanefi, Maturidi ve Yeseviliğin tekrardan buluşturulması gerektiğini, bunu da bölge insanlarının yapması gerektiği yönünde görüşlerini bildirdi.

Seminerin sonunda katılımcılar görüşlerini bildirerek konu hakkında görüş alışverişinde bulundular.

білімі бар кісілердің жетілуімен осы аймақта түрік діндарлығы ең тиімді баламалардың бірі болғанына тоқталды. Алайда, Ханафи, Матуриди және Ясауи туралы ілімдердің мифология күйінде қалуы, Ханафилик, Матуридилік және Ясауи ілімінің күшін әлсіретіп жібергенін, осы орайда Ханафи, Матуриди және Ясауи ілімдерін қайта қауыштыру қажеттігін, оны аймақ халқының өздері жасаулары керек деген көзқарасын білдірді.

Семинар соңы пікірталасқа ұласып, қатысушылар тақырыпқа қатысты өз пікірлерін білдірді.

ORTA ASYA DEVLETLERİ'NİN ENERJİ GÜVENLİĞİ POLİTİKALARI TARTIŞILDI

ОРТА АЗИЯ МЕМЛЕКЕТТЕРІНІҢ ЭНЕРГИЯ ҚАУІПСІЗДІГІ САЯСАТЫ ТАЛҚЫЛАНДЫ

4 Şubat 2016 tarihinde Avrasya Araştırma Enstitüsü uzman araştırmacılarından Dr. Farkhod Aminjonov "Orta Asya Devletleri'nin Enerji Güvenliği Politikaları Önceliklerinde Karşılaştığı Kısıtlamalar" adlı seminer verdi.

Dr. Farkhod Aminjonov seminerinde ana hatlarıyla Orta Asya Devletleri'nin enerji güvenliklerini artırmak için yapılması düşünülen projeler ve mevcut durumlarının yanı sıra bu politikaların geleceği hakkında detaylı bilgiler sunmuştur. Seminerinde ana başlıklardan birisi olarak Orta Asya'daki kaynak paylaşım mekanizması ve ülkelerin birbirleri ile enerji bazlı ilişkileri hakkında bilgiler vermiştir. Hem bölgenin ana gaz tedarikçisi olması hem de enerji ulaşımı açısından bakıldığında Özbekistan'ın bu sistemin merkezinde yer aldığını ve sistemin çalışması için önemli rol oynadığını sözlerine eklemiştir.

Sistemin Sovyetler Birliği zamanında barter sistemi ile çalıştığını ve Kazakistan, Türkmenistan ile Özbekistan'ın Kırgızistan ve Tacikistan'a gaz ve hafif petrol sağlaması karşılığında bu ülkelerden su ve elektrik alması üzerine kurulduğunu belirten Dr. Aminjonov, bu sistemin Sovyetler

2016 жылғы 4 ақпанда Еуразия ғылыми-зерттеу институтының маман зерттеушілерінің бірі доктор Фарход Аминжонов «Орта Азия мемлекеттерінің энергия қауіпсіздігі саясаты бастамаларындағы шектеулер» атты семинар жүргізді.

Доктор Фарход Аминжонов семинарында Орта Азия мемлекеттерінің энергия қауіпсіздігін арттыру үшін жасалынуы қажет жобалар және осы саясаттың келешегі мен қазіргі жағдайы туралы толық мәлімет ұсынды. Семинарда негізгі тақырыптардың бірі ретінде Орта Азиядағы ресурстармен бөлісу тетігі және мемлекеттердің энергия негізіне сүйенген бір-бірімен байланыстары туралы ақпарат берді. Аймақтағы газдың негізгі жабдықтаушысы екенін, сонымен қатар энергия тасымалы тұрғысынан қарағанда Өзбекстанның осы жүйенің орталығында орналасқанын және жүйенің жұмыс жасауы үшін маңызды рөл атқарғанын да қосып айтты.

Жүйенің Кеңес Одағы кезеңінде айырбастау жүйесімен жұмыс жасағанын және

Birliğı yıkıldıktan sonra da 2000 senesine kadar devam ettiğini belirtmekle beraber gaz ve petrol fiyatlarının artması üzerine Özbekistan'ın bu anlaşmaya uymamaya başladığını ifade etti.

Bölge ülkeleri analizlerinde Özbekistan'ın öncelikli enerji politikasının üretimi artırarak uluslararası pazarda yüksek fiyata satmak olduğunu ifade ederken iç ve dış pazar arasındaki fiyat farkının 6 kat olduğunu altını çizdi ve iç piyasadaki sübvansiyona bu şekilde dikkat çekti. Bu politikanın üretim ve tüketim rakamlarının neredeyse eşit olması problemi ile karşılaştığını ve mevcut durumda gaz ihracatının ancak iç pazara verilen miktarın ihracata kaydırılması ile artırılabilirliğini, bunda halk nezdinde hoş karşılanmayacağını belirtmiştir.

↑

Қазақстан, Түркменстан мен Өзбекстан Қырғызстан мен Тәжікстанды газ және жеңіл мұнаймен қамтамасыз етіп, оның орнына осы мемлекеттерден су мен электр энергиясын алуға байланысты құрылғанына тоқталды. Сонымен қатар Аминжонов бұл жүйенің Кеңес Одағы ыдыраған соң 2000 жылға дейін жалғасқанын атап өтіп, газ бен мұнай бағаларының өсуіне байланысты Өзбекстанның осы келісіммен келіспегенін айтты.

Аймақ мемлекеттерінің сараптамасында Өзбекстанның алдымен энергия саясатының өндірісін арттыра отырып, халықаралық нарықта жоғары бағаға сатқысы келгенін айта отырып, ішкі және сыртқы нарық арасындағы баға айырмашылығының 6 есе екенін атап өтті және ішкі нарықтағы субсидияға осылайша назар аудартты. Осы саясаттың өндіріс пен тұтыну санының көбінесе тең болу жағдайына тап болған соң қазіргі жағдайда газ экспортының тек қана ішкі нарыққа берілген мөлшерінэкспортқа ауыстыру арқылы арттыратынын, мұның да халық тарапынан мақұлданбайтынын атап өтті.

Тәжікстанныңэнергиясы тақырыбына байланысты сараптамаларда географиялық тұрғыдан тұтастай Өзбекстанға тәуелді екенін атап өтіп, мемлекеттің энергия саясатында кездескен ең үлкен мәселелердің бірі өзінің гидроэлектрлік әлеуетінің (510 миллиардкВ/сағ) тек қана 3 %-ының қолданылатынын көрсетті. Қырғызстан үшін Тоқтыгүл қорының шамадан тыс қолданылуы және Қамбарата электр станциясында болған мәселелермен қатар Қырғызстанның Газпром-ға сатылуының мемлекеттің электр энергиясы тәуелсіздігіне қол жеткізуіне кедергі келтіргенін атап өтті.

Қазақстанды басқа мемлекеттермен салыстырғанда анағұрлым жақсы ахуалда екенін және «Бейнеу-Бозой-Шымкент» газ құбыры тәрізді жобаларды дамыта отырып, электр энергиясының таратылу

Tacikistan ile ilgili analizlerinde ise ülkenin enerji konusunda coğrafik olarak tamamıyla Özbekistana bağımlı olduğunu belirtmekle beraber ülkenin enerji politikalarında karşılaştığı en büyük sorunun kendi hidroelektrik potansiyelinin (510 milyar kwh) sadece 3% ünü kullanabiliyor olmasını gösterdi. Kırgızistan için ise Toktugul rezervinin aşırı kullanımı ve Kambarata santralinin yaşadığı sorunların üstüne Kyrgyzgaz'ın Gazprom'a satılmasının ülkenin enerji bağımsızlığına ulaşmasını zorlaştırdığını ifade etti.

Kazakistan'ın diğer ülkelere bakıldığında daha iyi pozisyonda olduğunu ve Beineu-Bozay-Çimkent boru hattı gibi projeler geliştirerek enerji dağıtım altyapısını güçlendirdiğini belirtti. Ayrıca 2050 yılına kadar enerji ihtiyacının 50% sini alternatif enerji kaynaklarından sağlama hedefleri ile enerji politikalarında uzun vadeli vizyonunun olduğunu belirtirken sorunların başında ise mevcut durumda halen enerjinin 80% nin çevreye en çok zarar veren kömür kullanan termik santraller ile elde edilmesini göstermiştir. Türkmenistan'ın karşılaştığı problemler ile ilgili olarak ise mevcut üretimin 75 bcm olduğunu ve bunun 45 bcm'ini ihraç ettiğini, lakin ihracatta Rusya'nın güvenilir bir ortak olmaması, İran ile uzun vadede gaz ticaretine devam edilemeyeceğini, buna karşılık Çin ile yapılan anlaşmadan ise boru hatlarını yapması nedeniyle uzun bir süre daha kar elde edememesini göstermiştir.

Seminerin sonunda katılımcılar enerji altyapısı, enerji sektörü konularında görüş alışverişinde bulundular.

инфрақұрылымын нығайтқанын атап өтті. Сонымен қатар 2050 жылға дейін энергия қажеттілігінің 50 %-ын баламалы энергия ресурстарымен қамтамасыз ету мақсаттарында энергия қуаты саясатында ұзақ мерзімді миссия жатқанын айта отырып, осы уақытқа дейін энергияның 80%-ының қоршаған ортаға ең көп зиян әкелетін көмір қолданған термикалық станциялар көмегімен алынуы шешілуі тиіс мәселелердің бірі ретінде айқындалған. Түркменстанның энергия мәселелеріне байланысты қазіргі өндірісінің 75 млрд. м3 екенін және мұның 45 млрд. м3-ының экспортқа жіберілгенін, бірақ экспортта Ресейдің сенімді серіктес емес екенін, Иранмен ұзақ мерзімге газ сауда-саттығын жалғастыра алмайтынын, ал керісінше Қытаймен жасалған келісімі салдарынан газ құбырының жасалынуы себебіне байланысты ұзақ мерзім аралығында табысқа кенеле алмауы болжанып отыр.

Семинардың соңында қатысушылар энергияның инфрақұрылымы мен жалпы энергия секторы сияқты тақырыптарды талқылап, бір-біріне сауалдар қойды.

Akademik Türkçe Kursu

Avrasya Araştırma Enstitüsü 19 Ekim 2015 tarihinde Akademik Türkçe kursu vermeye başlamıştır. Bu kursun amacı katılımcılara makale, bildiri, tez, kitap gibi akademik metinleri okuma, not alma, çıkarımda bulunma konularında eğitim vermektir. Kurslar başlangıç ve orta seviye olmak üzere iki seviyede olacaktır.

HAFTA İÇİ VE HAFTA SONU GRUPLARI

Kurs hakkında bilgi almak ve başvuru için aşağıdaki telefon numarasını arayabilirsiniz.

Başvuru Yeri:

Almalı Avdanı, Mametova 48, 050004 Almatı.

+7 (727) 279 24 26 içhat: 109

19 қазан 2015 жылы Еуразия ғылыми-зерттеу институты «Түрік тілін ғылыми тұрғыдан жетілдіру» курстары басталды. Курстың мақсаты тыңдармандарға мақаладағы, баяндамадағы, диссертация және кітаптардағы академиялық мәтіндерді оқуды, ғылыми тұрғыдан жазуды және қорытынды жасай білуді үйрету болып табылады. Қосымша мағлұмат алу және өтініштерді беру үшін төменде көрсетілген байланыстар арқылы хабарласуға болады. Курстар апта ішінде және апта соңында өткізіледі.

Өтініштерді қабылдау мекенжайы:

Алмалы ауданы, Мәметова көшесі 48, 050004 Алматы,

тел: +7 (727) 279 24 26

(ішкі нөмір 109)

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық – сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Mart 2016 Sayı: 03
Наурыз 2016 жыл №03